

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΒΙΩΣΗ
ΤΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗΝ ΕΕ
ΕΞ ΑΙΤΙΑΣ ΤΟΥ ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΥ ΤΟΥΣ
ΣΕ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ

Καλλιόπη Γ. Αναγνωστοπούλου

ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Πολιτικής Ανάλυσης & Πολιτικής Θεωρίας

Ρέθυμνο 2005

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή:

1. Άρης Αλεξόπουλος, Λέκτορας Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης, Πανεπιστημίου Κρήτης (Επιβλέπων)
2. Κώστας Λάβδας, Αναπληρωτής Καθηγητής Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Πανεπιστημίου Κρήτης
3. Νίκος Παπαδάκης, Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Θα ήμουν ασυγχώρητη αν δεν συνόδευα την παρούσα εργασία με τις ειλικρινείς ευχαριστίες μου σε τρεις κυρίως ανθρώπους. Στον **Κώστα Λάβδα**, Αν. Καθηγητή του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Αντιπρύτανη του Παν/μίου Κρήτης, που μου έδωσε, κατ' αρχήν, την ευκαιρία να ασχοληθώ με τη γλωσσική πολιτική στην ΕΕ, αναπόσπαστο μέρος της οποίας αποτελεί το αντικείμενο της εργασίας αυτής, πιστεύοντας στο ειλικρινές ενδιαφέρον μου για το θέμα, αλλά και σε μένα. Χωρίς τη δική του ουσιαστικά και απόλυτα θετική στάση δε θα τολμούσα ποτέ να προχωρήσω την έρευνα και να ασχοληθώ με τη γλωσσική πολιτική.

Στο **Νίκο Παπαδάκη**, Επίκουρο Καθηγητή του Τμήματος Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, που για χρόνια στέκεται δίπλα μου και μοιράζεται ερωτήματα και προβληματισμούς, ως πραγματικός φίλος. Ήταν ο οδηγός στα πρώτα δειλά βήματά μου, καθώς, η γνώση του, αλλά και το ενδιαφέρον του για θέματα που άπτονται της γλωσσικής πολιτικής είναι γνωστά.

Και τέλος, στον **Άρη Αλεξόπουλο**, Λέκτορα του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης, που επόπτευσε την αρχική έρευνα και συνέβαλλε ουσιαστικά στη συγγραφή της συγκεκριμένης εργασίας, με χαρακτηριστική υπομονή και πνεύμα συνεργασίας, επιδεικνύοντας συνεχώς την υποστήριξή του στην προσπάθειά μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Αν θα θέλαμε να ορίσουμε τη θέση μιας γλώσσας μέσα στον πολιτικό μηχανισμό που λέγεται ΕΕ, θα έπρεπε να αναφερθούμε σε έννοιες οι οποίες την επηρεάζουν, όπως επιλεξιμότητα από τρίτους, αριθμός ομιλούντων, εκτίμηση ομιλούντων προς τη γλώσσα τους, διεθνής χρήση της γλώσσας.

Οι παραπάνω έννοιες σε συνδυασμό με τη δράση της ΕΕ μπορούν να ορίσουν το μέλλον κάθε γλώσσας.

Η ΕΕ τις τελευταίες δύο δεκαετίες με μια σειρά αποφάσεών της, δρα ουσιαστικά και αποφασιστικά στον τομέα των γλωσσών. Οδηγίες, ψηφίσματα, χρηματοδότηση προγραμμάτων και αποφάσεις οργάνων της ΕΕ επηρεάζουν όλους τους προαναφερόμενους παράγοντες που ορίζουν τη θέση μιας γλώσσας.

Η γλώσσα, ως εκπαιδευτικό αντικείμενο, βρίσκεται σύμφωνα με την πάγια θέση της ΕΕ, στην αρμοδιότητα της πολιτικής των κρατών μελών.

Όμως, η γλώσσα είναι δομικό στοιχείο της ταυτότητας κάθε ατόμου και ατομικό δικαίωμα κάθε πολίτη. Η ΕΕ, ως δημοκρατικός μηχανισμός, αναφερόμενη σε άτομα και όχι ομάδες, μπορεί να καλλιεργήσει και να προστατέψει τη γλώσσα κάθε ατόμου - και όχι μιας ομάδας - υποστηρίζοντας τα ατομικά του δικαιώματα. Και αυτό πράττει.

Υποστηρίζει τις μειονοτικές και μη επίσημες γλώσσες των κρατών μελών, ως κομμάτι της πολιτιστικής κληρονομιάς της Ευρώπης και παράλληλα προωθεί την εκμάθηση ξένων γλωσσών, ώστε να οικοδομηθεί μια ΕΕ, ελεύθερων ατόμων, τα οποία θα μπορούν σε άλλη χώρα να γεννηθούν, σε άλλη να μεγαλώσουν, σε άλλη να εργαστούν και σε όλες να ταξιδέψουν εφόσον το επιθυμούν.

Στο πνεύμα της παραπάνω θέσης υπηρετούνται οι γλώσσες που μπορούν να λειτουργήσουν ως *lingua franca*, γλώσσες κοινές αφενός και αφετέρου οι μη επίσημες γλώσσες, ως μέρος της ιστορίας της ηπείρου.

Μένουν εκτεθειμένες οι λιγότερο ομιλούμενες επίσημες γλώσσες των κρατών μελών, οι οποίες δεν πληρούν συγκριτικά τα κριτήρια της κατάταξης και βρίσκονται αντιμέτωπες με την ουδέτερη στάση της ΕΕ απέναντί τους, καθώς θεωρείται ότι προστατεύονται γιατί είναι επίσημες στα κράτη τους.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Εισαγωγή	8
2 Μεθοδολογική Προσέγγιση	19
2.1 Στάδια Έρευνας.....	20
2.2 Διάρθρωση Εργασίας.....	21
3 Κατηγοριοποίηση Γλωσσών	23
3.1 Κατηγορίες Γλωσσών	24
3.2 Ο Χορός των Γλωσσών στην ΕΕ.....	26
3.3 Οι Ρίζες των Γλωσσών.....	30
3.4 Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ.....	32
3.5 Μη Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ.....	35
4 Πολιτικές της ΕΕ για τη Γλώσσα	37
4.1 Οι Πρώτες Αρχές (1957- 1974).....	39
4.2 Από τη Θεωρία στην Πράξη (1974-1984).....	41
4.3 Στόχος: Δύο Ξένες Γλώσσες (1984-2004).....	43
5 Βαθμός Επιβίωσης Γλωσσών	56
5.1 Διερμηνεία & Μετάφραση.....	57
5.2 Πολυπολιτισμικοί & Κοσμοπολίτες	58
5.3 Διγλωσσία - Τριγλωσσία	59
5.4 Αγγλική-Γαλλική-Γερμανική Γλώσσα	61
5.5 Επιλογή 1 ^{ης} & 2 ^{ης} Ξένης Γλώσσας	63
5.6 Οι «Άλλες» Γλώσσες.....	68
5.7 Γλωσσική Ανισότητα.....	69
6 Το Πρόβλημα & Η Σχετική Συζήτηση	73
6.1 Σήμερα στην ΕΕ	76
6.2 Γλωσσικός Ηγεμονισμός.....	77

6.3 Μύθος & Πραγματικότητα στην ΕΕ.....	80
6.4 Λιγότερο Ομιλούμενες Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ	82
7 Συμπεράσματα.....	85
Παράρτημα.....	87
Βιβλιογραφία.....	115
Πηγές	119

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο εισαγωγικό κεφάλαιο επιχειρείται η σύνδεση στοιχείων από την ανάλυση δημοσίων πολιτικών που σχετίζονται με τη νοηματοδότηση στόχων και μέσων πολιτικής και τη θεωρία για τη λειτουργία της γλώσσας.

Ο προς διερεύνηση ισχυρισμός είναι ότι ο τρόπος κατηγοριοποίησης των γλωσσών οδηγεί σε διαφοροποιημένες πολιτικές παρεμβάσεις, με άμεσες επιπτώσεις στη βιωσιμότητα και στην ανάπτυξη των γλωσσών. Η συγκεκριμένη κατηγοριοποίηση θεωρούμε ότι δημιουργεί προβλήματα επιβίωσης για ορισμένες γλώσσες, καθώς δημιουργεί συνθήκες ανισότητας. Αυτό είναι και το ερώτημα που απαιτείται να απαντηθεί από την έρευνά μας, στο πλαίσιο των χωρών της ΕΕ.

Διαφορετικές εννοιολογήσεις της πολιτικής, δίνονται από το Λάβδα¹ στο εισαγωγικό του κείμενο στο «Σύγχρονη πολιτική και διακυβέρνηση». Μεταξύ άλλων ορίζει την πολιτική ως

- Δραστηριότητα και οργάνωση που συνδέεται με το κράτος: η πολιτική υπό την περιορισμένη έννοια της κρατικής δραστηριότητας
- Άσκηση κοινωνικής εξουσίας εν μέσω θεσμικών περιορισμών
- Χαρακτηριστικό της κοινωνικής ζωής, το οποίο εστιάζεται στην αναγνώριση αμοιβαίων ευθυνών και όρων συνύπαρξης μεταξύ ελεύθερων πολιτών

¹ A. Ball & B.G.Peters, 2001, σελ. 11

Μία από τις απόψεις σχετικά με την διακυβέρνηση στα πλαίσια της ΕΕ, εστιάζει το ενδιαφέρον της σε ζητήματα αποτελεσματικής διακυβέρνησης.² Η ανάλυση των δημοσίων πολιτικών σύμφωνα με την άποψη αυτή (P. Muller & Y. Surel, 2002, A. R. Ball & B. G. Peters, 2001) στηρίζεται σε τρεις θεμελιώδεις έννοιες που συνδέονται μέσω μιας βασικής αλληλουχίας: κοινωνικά φαινόμενα αναφύονται, γίνονται προβλήματα άξια προσοχής, η επίλυσή τους αποδίδεται στην κρατική εξουσία.

Η συνθετότητα, όχι μόνο των σύγχρονων κοινωνιών αλλά και πολιτικών μηχανισμών όπως η ΕΕ, αναδεικνύει τις διαστάσεις του σύγχρονου δημόσιου χώρου, της πολιτικής και της επικοινωνίας σε μια δυναμική πορεία διαντίδρασης και συνεχούς επαναπροσδιορισμού των ορίων τους. Η πολιτική στις φιλελεύθερες δημοκρατικές κοινωνίες παράγεται μέσα από κατακερματισμένες διαδικασίες, όπου τα σχήματα και οι θεσμοί κοινωνικής ένταξης βρίσκονται αντιμέτωποι με συνεχώς καινούργιες προκλήσεις, επισημαίνει ο Schwarzmantel³.

Η δημόσια πολιτική μπορεί να γίνει κατανοητή ως ένα κανονιστικό πλαίσιο δράσης, που συνδυάζει στοιχεία δημόσιας ισχύος και στοιχεία εμπειρογνωμοσύνης και τείνει να συνιστά ένα σύστημα τοπικής τάξης.

Μια δημόσια πολιτική συμπεριλαμβάνει στοιχεία επιλογής και κατόπιν απόφασης για τη χορήγηση πόρων, μέσα από τη χρήση περισσότερο ή λιγότερο αυταρχικών ή καταναγκαστικών μέσων.

Κάθε δημόσια δράση, σε όποιο επίπεδο και αν βρίσκεται, όποιο πεδίο και αν αφορά, εμπίπτει στο πεδίο της ανάλυσης των δημοσίων πολιτικών.

Ο όρος δημόσια δράση υποδεικνύει τη διαδικασία εκπόνησης και εφαρμογής προγραμμάτων δημόσιας δράσης, δηλαδή πολιτικο-διοικητικούς μηχανισμούς που συντονίζονται κανονικά γύρω από δεδηλωμένους στόχους.

Ειδικότερα, ένα πρόγραμμα δημόσιας δράσης είναι μια ειδική συναρμογή νόμων, πιστωτικών χορηγιών, διοικητικών λειτουργιών και ανθρώπινου δυναμικού που κατευθύνονται προς την πραγματοποίηση ενός συνόλου στόχων περισσότερο ή λιγότερο αποσαφηνισμένων, το οποίο περιλαμβάνει εργαλειακά, ενημέρωση και προτροπή.

Αναλύοντας δημόσιες πολιτικές δεν αναφερόμαστε απλώς στους μηχανισμούς αποφάσεων της εξουσίας, αλλά σε έναν γενικότερο προβληματισμό που σχετίζεται με τη λειτουργία της ίδιας της δημοκρατίας.

² A. Ball & B.G.Peters, 2001, σελ. 18

³ J. Schwarzmantel, 2005, σελ. 17

Για να γίνει μία πολιτική δημοκρατική πρέπει να στηρίζεται σε κάποιο βαθμό στην προθυμία όλων των δρώντων να καταβάλουν προσπάθεια να καταλάβουν καταρχήν ο ένας τον άλλο, ώστε να είναι δυνατή η συλλογική ανάγνωση των προβλημάτων, η επιλογή των λύσεων και η εφαρμογή τους. Η δημοκρατική πολιτική υπονοεί την αρχική προθυμία των δρώντων να υπερνικηθούν τα εμπόδια στην αμοιβαία κατανόηση, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσικών, ώστε να εξασφαλιστούν συναινετικές συνθήκες παραγωγής πολιτικής.

Στα πλαίσια του πολιτικού φιλελευθερισμού ένας δηموκράτης πρέπει να ψάξει για τις μεθόδους που επιτρέπουν τη συζήτηση σύμφωνα με δύο βασικούς όρους, την πολιτική ισότητα και τη συμμετοχή⁴. Εάν η γλωσσική ποικιλομορφία είναι ένα εμπόδιο στην ισότητα και τη συμμετοχή, κάποιες μέθοδοι πρέπει να βρεθούν για να το υπερνικήσουν, από τη στιγμή που η τεχνική διάσταση (με την πιο διευρυμένη έννοια του όρου) της δημόσιας δράσης ενισχύεται σε τέτοιο βαθμό, ώστε θέτει το ζήτημα της ένταξης κι επανένταξης του πολίτη στη «διαδικασία λήψης αποφάσεων».

Αναφερόμαστε στην έννοια «πολιτική συμμετοχή», όπου μέρος της έννοιας είναι η εγκαθίδρυση μιας σχέσης κατά την οποία το άτομο αποτελεί τμήμα ενός συλλογικού σώματος που διαμορφώνει τους όρους της ύπαρξής του. Ένα δημόσιο βήμα, κυριολεκτικά και μεταφορικά, είναι αναγκαίο για την άσκηση της πολιτικής συμμετοχής. Συνακόλουθα, αυτό εξαρτάται από την κοινή γλώσσα, επίσης με κυριολεκτική και μεταφορική σημασία.

Όπως επισημαίνει ο Grinn⁵, στην ίδια γραμμή και με τον Kymlicka, στη γλώσσα έγκειται το μεγαλύτερο εμπόδιο για τον εξευρωπαϊσμό της πολιτικής υποδομής, από τον οποίο εξαρτάται η λειτουργία της δημοκρατικού συστήματος και οι επιδόσεις του κοινοβουλίου, εντοπίζοντας δυσκολίες για τη διεξαγωγή ενός ευρωπαϊκού διαλόγου πέρα από το επίπεδο των ελίτ. Ο πολιτικός διάλογος παραμένει για την ώρα δέσμιος των εθνικών συνόρων, ενώ η ευρωπαϊκή σφαίρα κυριαρχείται από επιμέρους συμφέροντα με κατακερματισμένες ρητορικές που διεξάγονται ερήμην μιας ευρύτερης κοινής γνώμης.

Ο Kymlicka⁶ σημειώνει ότι η πολιτική επικοινωνία έχει και «έντονο τελετουργικό στοιχείο, ενώ οι τελετουργικές αυτές μορφές επικοινωνίας συνδέονται τυπικά και ουσιαστικά με τη γλώσσα.»

⁴ Κ. Λάβδας, στο *Επιστήμη και Κοινωνία*, 1999, σελ. 40

⁵ J. Schwarzmantel, 2005, σελ. 150

⁶ W. Kymlicka, 2001, σελ. 213

Στην πιο κυριολεκτική του σημασία, παραμένει αληθές ότι ο δημοκρατικός διάλογος οφείλει να είναι προσιτός και κατανοητός από τους συμμετέχοντες σ' αυτόν.

Η γλώσσα είναι το βασικό εργαλείο γνώσης, επικοινωνίας και κατανόησης. Τα παραπάνω στοιχεία είναι προαπαιτούμενα για οποιοδήποτε είδος πολιτικής συμμετοχής σε περιβάλλον πολιτικής ισότητας και δικαιοσύνης.

Η γλώσσα είναι το βασικό μέσο/όργανο επικοινωνίας για τον άνθρωπο. Πρόκειται για ένα εξαιρετικά οργανωμένο σύστημα. Μελετώντας επιστημονικά την επικοινωνία του ανθρώπου, η σύγχρονη γλωσσολογία συγκαταλέγεται αυτομάτως στον κύκλο των κοινωνικών επιστημών και, όπως όλες αυτές οι επιστήμες, έχει έντονα διακλαδικό χαρακτήρα. Κι αυτό γιατί σήμερα η γλώσσα δεν θεωρείται αποκομμένη από την κοινωνική πραγματικότητα, από τις κοινωνικές ομάδες των οποίων την επικοινωνία υπηρετεί και οι οποίες την επηρεάζουν, τη μεταβάλλουν και τη διαμορφώνουν⁷.

Η σχέση της γλώσσας με τον λαό που την μιλάει σε επίπεδο εθνικής κοινότητας (η συνάρτησή της λ.χ. προς το πολιτισμικό υπόβαθρο, την παράδοση και τις αντιλήψεις ενός λαού κ.λπ.) είναι σχέση διάδρασης.

Ο Δερτιλής⁸ σε δοκίμιό του για την Ευρώπη, υποστηρίζει ότι σήμερα, η ΕΕ, προσπαθώντας να πείσει τους πολίτες της ότι έχουν μια ενιαία ευρωπαϊκή ταυτότητα, παραμερίζει ουσιαστικά την ευρωπαϊκή ιστορία. Έτσι, όμως, για να νομιμοποιήσει εύκολα και σύντομα τους νέους ευρωπαϊκούς θεσμούς, επιτρέπει να στοιβάζεται στο μυαλό των πολιτών της μια ακόμα ιστορική μυθολογία. Η ΕΕ για να είναι ένωση, για να διαμορφώσει μια ρεαλιστική ευρωπαϊκή ταυτότητα, στηριγμένη στην ιστορία και όχι στην προκατάληψη, χρειάζεται ιστορική αλήθεια, όχι ιστορικούς μύθους. Διαφορετικά, σοβινιστικές και ρατσιστικές θεωρίες, παραδόσεις και αξίες, υποβοηθούμενες και από τη διαφορετικότητα στη γλώσσα μπορούν να αποτελέσουν εμπόδια δύσκολα προσπελάσιμα προς την κατεύθυνση της κοινής ευρωπαϊκής πολιτικής και πορείας.

Σήμερα περισσότερο από ποτέ γίνεται κατανοητή η ανάγκη της επικοινωνίας. Οι μεγάλες μάζες των Ευρωπαίων απέκτησαν πολύ αργά την δυνατότητα να ταξιδεύουν, να επικοινωνούν και να συνεργάζονται πέρα από τοπικά και εθνικά σύνορα, μόλις στον ύστερο 20 αιώνα.

Μόνο οι πλούσιοι και οι μορφωμένοι μπορούσαν να ξεπεράσουν τα φράγματα που όρθωναν οι γλώσσες και οι διάλεκτοι. Επί αιώνες αυτοί ήταν οι μόνοι που γνώριζαν γλώσσες λίγο πολύ διεθνείς: λατινικά και ελληνικά κατά τον Μεσαίωνα και την

⁷ Β. Καραποστόλης, 1989, σελ. 26

⁸ Γ. Δερτιλής, 2000, σελ. 45

Αναγέννηση, στην Μεσόγειο και στους εμπορικούς δρόμους που την συνέδεαν με τον Βορρά, από τον 17^ο αι., γερμανικά και ρωσικά στην Κεντρική και στην Ανατολική Ευρώπη, τουρκικά στην νοτιοανατολική, γαλλικά σε όλη σχεδόν την ήπειρο, κατά τον 18^ο αι., στην Βαλκανική χερσόνησο, τα νέα Ελληνικά.⁹

Όσοι, λοιπόν, θέλουν να προστατέψουν τη δεδομένη ιδιαιτερότητα του πολιτισμού τους, πράττουν ακριβώς το αντίθετο με το να παραμένουν στις ίδιες παλιές θέσεις τους για επίσημη μονογλωσσία και κατά συνέπεια πολυγλωσσία, όταν τα γεγονότα, η ιστορία και η πραγματικότητα δείχνουν ακριβώς το αντίθετο.

Γλωσσικές τάφροι, αλλά και τείχη αμάθειας. Ακόμη και την γεωγραφική έννοια της Ευρώπης μόνον οι μορφωμένοι, που συνήθως ήταν και οι πλούσιοι, μόνον αυτοί μπορούσαν να την αντιληφθούν με την μόρφωση, την εκπαιδευτική περιήγηση, τη ψυχαγωγική περιπλάνηση, το επαγγελματικό ταξίδι. Μόνον όσοι είχαν επαρκή παιδεία μπορούσαν να συμμετέχουν σε επικοινωνίες αρκετά σημαντικές ώστε να αποκτήσουν μια κάποια αίσθηση ευρωπαϊκής ταύτισης, αν όχι ταυτότητας.

Η γεωγραφία επιβάλλει στους ανθρώπους την γειτονία. Η Ευρώπη ήταν ανέκαθεν ένα σύνολο γειτονικών κοινωνιών που διέφεραν μεταξύ τους. Οι διαφορές, υπαρκτές ή φανταστικές, ήταν συνήθως πολλές, η μία από αυτές, διόλου φανταστική, η καθολικότερη και ίσως η σημαντικότερη, ήταν η διαφορά της γλώσσας: υπήρχε παντού στην Ευρώπη, πάντοτε και διαρκώς.

Διγλωσσία, πολυγλωσσία, γλώσσα εσπεράντο, προώθηση της αυτόματης μεταγλώττισης είναι μελέτες και πρακτικές ώστε να αντιμετωπιστεί το θέμα της διαφοράς της γλώσσας επίσημα και όχι από σύμπτωση και κατά περίπτωση.

Οι κοινωνίες της ευρωπαϊκής ηπείρου, από την αρχαιότητα έως τις μέρες μας, αποτελούν ένα δυναμικό ιστορικό σύστημα που ταλαντώνεται συνεχώς μεταξύ ενότητας και διάλυσης.

Ο πολιτισμός, η οικονομική πρόοδος και η χριστιανική πίστη αποτελούν τα πεδία υπεροχής τα οποία προέβαλε κατά τον 18^ο αι. η νεωτερική ιδεολογία περί ευρωπαϊκής ταυτότητας. Προβάλλονται ως τα κατ' εξοχήν στοιχεία που ένωσαν του Ευρωπαίους μεταξύ τους και τους ενώνουν και σήμερα¹⁰.

Ο Habermas¹¹ ισχυρίζεται ότι η ιστορία του σχηματισμού εθνικών κρατών διδάσκει ότι όταν χαράσσονται νέα κρατικά σύνορα, εμφανίζονται και νέες εθνικές μειονότητες. Το πρόβλημα δεν εξαλείφεται παρά μόνο με το αδικαιολόγητο από

⁹ Γ. Δερτιλής, 2000, σελ. 28

¹⁰ Το ίδιο, σελ. 23

¹¹ J. Habermas, 2003, σελ. 80

πολιτικής και ηθικής απόψεως τίμημα των εθνικών εκκαθαρίσεων. Από την άλλη, η εθνική ανεξαρτησία προκαλεί συχνά εμφυλίους πολέμους, βία ή παρεπόμενα προβλήματα, τα οποία διαιωνίζουν τις αφετηριακές συγκρούσεις με ανεστραμμένο το πρόσημο.

Τα επιχειρήματα υπέρ του έθνους μπορούν να υποστηριχθούν καλύτερα αν συσχετιστούν με την ιδέα του δημόσιου χώρου, ο οποίος αποτελεί πεδίο, με τη μεταφορική και την κυριολεκτική έννοια, για την επικοινωνία και τη διαβούλευση μεταξύ των πολιτών, είτε άμεσα είτε μέσω αντιπροσώπων.

Η βασική απαίτηση για μια τέτοια διαδραστική σφαίρα είναι η αναγκαία αμοιβαία κατανόηση. Συνεπώς, ο δημόσιος χώρος πρέπει να μοιράζεται μεταξύ αυτών που μιλούν την ίδια γλώσσα, πράγμα που μπορεί να κατανοηθεί με την απλή γραμματική έννοια, αλλά και με ένα πιο μεταφορικό τρόπο.

Η ιδέα ότι μια κοινή γλώσσα ήταν απαραίτητη επανεμφανίζεται τακτικά στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια ιστορία κάθε φορά που ξεσπούσαν επαναστατικές ταραχές. Στο πνεύμα αυτό πολλοί διανοούμενοι προσπάθησαν να σχεδιάσουν μια "τέλεια" γλώσσα (L.L. Zamenhof, 1889 & Eco, 1995) και παράλληλα κάθε μέρα οι διεθνείς οργανισμοί και η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να ασχολούνται με την ποικιλομορφία των γλωσσών και πρέπει να συμφωνήσουν σχετικά με τα νέα πρωτόκολλα επικοινωνίας μεταξύ μελών των κυβερνήσεων, των γραφειοκρατών και των πολιτών.

Απαιτεί μια εθνική γλώσσα και ένα αίσθημα εθνικής ταυτότητας προκειμένου να φτάσει και να κινητοποιήσει ευρύτερες μάζες, πράγμα που αποτελεί αναγκαίο κριτήριο της δημοκρατίας. Εξάλλου, αυτό το εθνικό πλαίσιο δημιουργεί ορισμένους κινδύνους, και κυρίως το ρίσκο να έχουν οι προβαλλόμενες εθνική ταυτότητα και κουλτούρα δυνητικά επιπτώσεις αποκλεισμού, που καθιστούν δυσκολότερη την αποδοχή και την ενσωμάτωση ευρύτερου κύκλου ατόμων στο πεδίο της κοινής πολιτικής συμμετοχής.

Δεδομένων των αλλαγών στον πραγματικό κόσμο - η ΕΕ δεν αποτελεί πια μόνο μια οικονομική ένωση, αλλά στοχεύει στη δημιουργία ενός νέου πολιτικού μορφώματος, το έθνος-κράτος δεν μπορεί να είναι το κύριο ή το μοναδικό κέντρο της νομιμοφροσύνης των πολιτών.

Το έθνος έχει ακόμα να παίξει το ρόλο του, διότι λειτουργεί με αποθέματα κοινής γλώσσας και κοινών παραδόσεων, ακόμα και αν η ιστορική του διαδρομή παραμένει

αμφίσημη και μπορεί να δημιουργήσει φαινόμενα αποκλεισμού και κοινωνικών διακρίσεων.¹²

Μέχρι σήμερα, οι εθνικοί δρώντες των πολιτικών του κράτους διατηρούσαν εξ ολοκλήρου τον έλεγχο της διατύπωσης των προβλημάτων, και κυρίως της κωδικοποίησης τους: κάθε χώρα όριζε σε εθνικό επίπεδο ποια ήταν τα προβλήματα προς επεξεργασία και με ποια μορφή θα γινόταν αυτή η επεξεργασία. Εφεξής είναι προφανές πως, μέσα σε έναν όλο και αυξανόμενο αριθμό τομέων, αυτή η διαδικασία ορισμού των προβλημάτων, οφείλοντας να αποτελεί το αντικείμενο μιας δημόσιας παρέμβασης, μεταβιβάζεται ή και ολοκληρώνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Είναι μέσα στο περιβάλλον της ευρωπαϊκής διακυβέρνησης που πρόκειται να διατυπωθούν οι όροι και οι συνθήκες της δημόσιας δράσης, καθώς και οι κινητοποιήσεις των ενεχόμενων δρώντων.

Η Ευρώπη μοιάζει εφεξής να αποτελεί, όλο και περισσότερο, τον τόπο όπου διατυπώνονται και αντιπαρατίθενται οι διάφοροι χαρακτηρισμοί των προβλημάτων και όπου καθορίζεται το φάσμα των λύσεων για τις οποίες οι διάφοροι δρώντες θα έρθουν σε σύγκρουση ή και σε διαπραγμάτευση. Η Ευρώπη όλο και πιο καθαρά, καθορίζει έτσι τα διανοητικά και κανονιστικά πλαίσια που προσδιορίζουν τους σημαντικότερους προσανατολισμούς των δημόσιων πολιτικών και τροποποιούν βαθμιαία έναν ορισμένο αριθμό τομεακών πολιτικών: πολιτικές ανταγωνισμού, βιομηχανικές πολιτικές, πολιτικές έρευνας, πολιτικές τοπικής ανάπτυξης¹³.

Εάν η επιρροή της ευρωπαϊκής κατασκευής στις εθνικές δημόσιες πολιτικές είχε παραμείνει ευρέως αφανής μέχρι όλα αυτά τα τελευταία χρόνια, οι συνέπειές της κάνουν την εμφάνισή τους από εδώ και στο εξής όλο και πιο καθαρά, στο μέτρο που τροποποιούν σε βάθος τη συμπεριφορά των δρώντων των δημόσιων πολιτικών. Κανένας τομέας δημόσιας πολιτικής δεν είναι δυνατόν ν' απομονωθεί πραγματικά σε σχέση με την ευρωπαϊκή διαδικασία, που συνιστά μια υποχρεωτική πορεία στη στρατηγική των δημόσιων λειτουργιών, πολιτικών δρώντων ή εκπροσώπων ομάδων συμφερόντων, και που οδηγεί από αυτή την άποψη στην υπέρβαση των παραδοσιακών δυναμικών κινητοποίησης γύρω από τις δημόσιες πολιτικές.

Αυτό σημαίνει ότι βρισκόμαστε ενώπιον της προοδευτικής ανάδυσης ενός συνόλου κοινών κανόνων δράσης και μορφών δημόσιας δράσης, η παραγωγή των οποίων ξεφεύγει από τους εθνικούς συντελεστές και οι οποίοι, ωστόσο, πρόκειται να

¹² J. Schwarzmantel, 2005, σελ. 157

¹³ P. Muller & Y. Surel, 2002, σελ. 152

προσδιορίσουν με αποφασιστικό τρόπο τις αντιλήψεις και τις συμπεριφορές των δρώντων των πολιτικών του Κράτους, κυρίως στις φάσεις αλλαγής.

Σύμφωνα με τον Αλεξόπουλο¹⁴, μια πλήρης περιγραφή της παραγωγής και υλοποίησης ευρωπαϊκών πολιτικών πρέπει να λάβει υπόψη της: α)τους οριζόντιους διαύλους διάδρασης των επικεφαλής των κρατών μελών στις διακυβερνητικές διαπραγματεύσεις, β)τους κάθετους διαύλους επικοινωνίας των εκπροσώπων των κρατών μελών με τους παράγοντες που δραστηριοποιούνται στο εσωτερικό των κρατών και γ)το ρόλο των ευρωπαϊκών θεσμικών παραγόντων.

Το έθνος-κράτος ως πλαίσιο της δημοκρατικής πολιτικής αποδεικνύεται λιγότερο αποτελεσματικό στο να ενώνει τους πολίτες. Δεν είναι πλέον σε θέση να συνεισφέρει μια δομή μέσα από την οποία τα άτομα και οι ομάδες θα μπορέσουν να τοποθετηθούν ως μέλη της δημοκρατικής κοινότητας, υποστηρίζει ο Schwarzmantel¹⁵.

Ειδικότερα, ανακύπτει το ερώτημα εάν το έθνος-κράτος μπορεί να προσφέρει αίσθημα κοινής πολιτικής ταυτότητας ή εάν αποτελεί πλέον αναχρονισμό στον σημερινό κόσμο.

Σύμφωνα με την προβληματική αυτή, το μείζον που μπορούμε να ελπίσουμε είναι μια ελάχιστη αίσθηση κοινότητας, μέσα στην οποία διάφορες ομάδες και φορείς διαφορετικών ταυτοτήτων απλώς συνυπάρχουν χάρη σε κοινούς διαδικαστικούς κανόνες που προλαβαίνουν τις συγκρούσεις. Τούτο θα απαιτούσε την αναγνώριση της διαφοράς, του πλουραλισμού και των διακριτών ταυτοτήτων, και συγχρόνως τη διατήρηση ενός αισθήματος δημοκρατικής κοινότητας, που θα αναχαίτιζε τον κατακερματισμό της σημερινής πολιτικής.

Η εθνική ταυτότητα και η ένταξη σε ένα εθνικό σύνολο παραμένει σημαντικό στοιχείο στο να προσδώσει την αίσθηση μιας κοινής ταυτότητας, πράγμα απαραίτητο για την ύπαρξη τέτοιας δημοκρατικής κοινότητας, καθώς ενεργοποιούν ορισμένα ζωτικά συστατικά της δημοκρατικής πολιτικής συμμετοχής.

Ο Weiler¹⁶ ισχυρίζεται ότι η δημιουργία ενός συνεκτικού πλαισίου, θα γεφυρώσει τις διαφορές μεταξύ μεμονωμένων πολιτών οργανωμένων στις ιδιαίτερες ομάδες τους και κόμματα και ότι «το αίσθημα συλλογικής εθνικής ταυτότητας συνεπάγεται και την ύπαρξη μιας άλλης. Δεν πρέπει όμως αυτή η άλλη να θεωρείται υποδεέστερη».

¹⁴A. Αλεξόπουλος, 2002, στο Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, τ. 1, σελ. 45

¹⁵ J. Schwarzmantel, 2005, σελ. 131

¹⁶ Το ίδιο, σελ. 134

Η εθνική ταυτότητα αποκλείεται να είναι αθώα, γιατί βασίζεται σε ορισμένους πολιτισμικούς συνειρμούς που παραμένουν σύμφυτοι σε ορισμένες ομάδες και όχι σε άλλες.

Η ανάγκη «ίσης αναγνώρισης» είναι απαίτηση των σύγχρονων κοινωνιών. Σύμφωνα με τον Alan Patten: « Ίσος σεβασμός προς τους πολίτες σημαίνει το σχεδιασμό δημόσιας σφαίρας που διανέμει ακριβοδίκαια θεσμικούς χώρους και δυνατότητες ανεξαρτήτως ταυτότητας. ... Οι φιλελεύθεροι πολίτες πρέπει να αναπτύξουν μια κοινή πολιτειακή ταυτότητα, που εντοπίζεται γύρω από το σχέδιο οικοδόμησης μιας κοινότητας φιλικής προς τη διαφορά».

Η ΕΕ ως μια κοινότητα φιλική προς τη διαφορά, οφείλει να διανείμει ακριβοδίκαια θεσμικούς χώρους και δυνατότητες ανεξαρτήτως ταυτότητας.

Στόχος λοιπόν είναι η αναγνώριση μιας σειράς διαφορετικών ταυτοτήτων και συγχρόνως η συνύπαρξή τους στο πλαίσιο ενός κοινού πολιτικού συστήματος.

Ο Etienne Balibar¹⁷, θεωρεί την κοινότητα τους έθνους -κράτους ως γενεσιουργό αιτία κοινωνικού αποκλεισμού. Σε όλη την ιστορική διαδρομή της, η σύγχρονη ιδιότητα του πολίτη συνδέεται με εκτεταμένο σύστημα κοινωνικών αποκλεισμών.

Ιστορικά, η ανάπτυξη του δυτικού έθνους-κράτους συνδέθηκε με την αποικιοκρατία και την ιμπεριαλιστική ηγεμόνευση μεγάλων τμημάτων της υφελίου. Οι μετανάστες εργαζόμενοι δεν είναι πολίτες, παρά το ότι συμβάλλουν με την εργασία τους στην οικονομική ανάπτυξη της χώρας όπου ζουν. Αποτελούν έτσι τη ζωντανή απόδειξη ότι η δημοκρατία με μορφή έθνους-κράτους αντιβαίνει στα ίδια της τα διακηρυγμένα ιδανικά της ισότητας και της ελευθερίας.

Η πρακτική του έθνους-κράτους καταλήγει σε αδυναμία να υλοποιήσει τον δημοκρατικό κανόνα των ίσων δικαιωμάτων. Αποδεικνύει αυτό που ο Balibar κατ' επανάληψη ονομάζει «αδυναμία της απόλυτης ισχύος», η φτωχή και αυθαίρετη φύση του υποτιθέμενου πανίσχυρου κυρίαρχου κράτους στην πράξη.

Τούτο σημαίνει ότι εάν οι εθνικοί δεσμοί είναι και γλωσσικοί, και έτσι πράγματι είναι, ακόμα και σε εποχές πολυπολιτισμικών και μεταναστευτικών ρευμάτων, ο δημόσιος διάλογος πρέπει να διεξάγεται σε κοινή γλώσσα προκειμένου να υπάρξει δημοκρατική ανταλλαγή απόψεων. Όπως σημειώνει ο Kymlicka, η δημοκρατική πολιτική είναι «ιδιωματική πολιτική»: Ο μέσος πολίτης νιώθει άνετα μόνο όταν συζητά τα προβλήματα στη γλώσσα του. Καταρχήν, μόνο οι ελίτ μπορούν να χειρίζονται περισσότερες από μία γλώσσες, αυτές έχουν τη δυνατότητα να

¹⁷ J. Schwarzmantel, 2005, σελ. 136

βελτιώνουν συνεχώς τις γλωσσικές τους ικανότητες, και μπορούν επομένως να αισθάνονται άνετα κατά τη συζήτηση πολιτικών θεμάτων σε διαφορετικές γλώσσες από τη μητρική τους.¹⁸

Ο Kymlicka έχει υποστηρίξει ότι η "δημοκρατική πολιτική είναι πολιτική στην ιδιωματική γλώσσα / στη ντοπιολαλιά." Υπονοεί ότι η δημοκρατική πολιτική είναι αδύνατη σε μια πολύγλωσση κοινότητα, είτε σε τοπικό, εθνικό, περιφερειακό είτε σε διεθνές επίπεδο:

Θα μπορούσε κανείς να επισημάνει ότι, αν και η παγκόσμια ιστορία έχει δει πόλεις, λαούς και έθνη να έρχονται σε επαφή μέσω της γλώσσας τουλάχιστον τόσο όσο με το σπαθί, τα ηνία εκείνης της επαφής κατέχει όχι η πλειοψηφία του πληθυσμού, ο δήμος, αλλά μια ελίτ, μια ολιγαρχία. Οι κληρονομικές δυναστείες που υποστηρίχθηκαν από τους διπλωμάτες και τους δασκάλους κράτησαν μια σταθερότερη θέση στην εξωτερική πολιτική από ότι στην εσωτερική πολιτική, εν μέρει επειδή απολάμβαναν ένα μονοπώλιο εκτός από τη γλωσσική επικοινωνία¹⁹.

Κατά τη διάρκεια των τελευταίων είκοσι ετών, ένα πρόβλημα που ήταν πνιγμένο προηγουμένως ή ακόμα και αγνοημένο σε πολλές χώρες - αυτό των γλωσσικών ποικιλομορφιών εντός της ίδιας πολιτικής κοινότητας - έχει έρθει βίαια στην επιφάνεια. Όπου οι γλώσσες των μειονοτήτων περιορίστηκαν για πολύ - στην Ισπανία ή τις πρώην σοβιετικές δημοκρατίες, παραδείγματος χάριν - η σημασία της ποικιλομορφίας έχει επανέρθει, οδηγώντας στην πολυγλωσσία ή ακόμα και στην αποχώρηση. Αλλά νέες συγκρούσεις και οι απαιτήσεις έχουν προκύψει επίσης στα παγιωμένα δημοκρατικά κράτη όπως το Βέλγιο και η Ελβετία²⁰. Σε άλλα πλαίσια, η γλωσσική ποικιλομορφία φάνηκε να είναι μια συνέπεια των αλλαγών στη δημογραφική δομή: περισσότεροι από τριάντα πέντε εκατομμύρια Ισπανοί συνεχίζουν να συντηρούν τη γλώσσα και το τελωνείο τους στις Ηνωμένες Πολιτείες που, εάν οι παρούσες δημογραφικές εξελίξεις συνεχιστούν, θα είναι σύντομα η δεύτερη ισπανόφωνη χώρα στον κόσμο. Για χρόνια, το Βερολίνο είναι η παγκόσμια τρίτη τουρκική πόλη, ενώ η Ευρωπαϊκή Ένωση αγωνίζεται να χτίσει την ολοκλήρωσή της παρά την πολλαπλότητα γλωσσών της. Εν ολίγης, η πολυγλωσσία έχει γίνει ένα αναπόφευκτο μέρος όλων ή σχεδόν όλων των πολιτικών κοινοτήτων. Έξω από τα κράτη, οι διεθνείς οργανισμοί - κυβερνητικοί και μη κυβερνητικοί - έχουν αυξηθεί σε αριθμό και σημασία, και πρέπει επίσης να εξετάζουν το γλωσσικό πρόβλημα κάθε ημέρα.

¹⁸ W. Kymlicka, 2001, σελ. 214

¹⁹ D. Archibugi, 2004, σελ. 2

²⁰ McRae (1983 & 1986)

Όχι ότι αυτό είναι μια συνολική καινοτομία. Η ρωμαϊκή αυτοκρατορία αποτελούνταν από μια μυριάδα φυλών, κάθε μια με διαφορετική γλώσσα. Πριν από τη "φιλελεύθερη ουδετερότητα"²¹ οι Ρωμαίοι χορήγησαν σε κάθε φυλή αρκετή θρησκευτική και γλωσσική αυτονομία, υπό τον όρο ότι θα πλήρωναν το φόρο και θα παρείχαν στους στρατιώτες. Για να συντηρήσουν την αυτοκρατορία τους, οι Ρωμαίοι θα έπαιρναν μερικούς από τους πιο ελπιδοφόρους γιους των αριστοκρατικών υποτελών οικογενειών και θα τους παρείχαν εκπαίδευση στα λατινικά, χωρίς ακόμη και να ζητήσουν να τους καταβληθούν τα δίδακτρα. Οι νεαροί αυτοί άνδρες έτσι συχνά έγιναν μεσολαβητές για τη συνεργασία και την εξουσία: στους Ρωμαίους ήταν αρκετά σαφές ότι, δεδομένου ότι ήταν οι κυρίαρχοι, η γλώσσα τους πρέπει επομένως να είναι η κυριαρχική. Μετά από τους Ρωμαίους, πολλές άλλες κοινότητες έπρεπε να δεχτούν τις διαφορές μεταξύ των γλωσσών, αλλά φαίνεται ότι αυτές τις διαφορές τις ανέχτηκαν στο μέτρο που τα άτομα ήταν «αντικείμενα» και όχι πολίτες. Τα «αντικείμενα», η μεγάλη πλειοψηφία των οποίων συμμετείχε στην καλλιέργεια, δεν αναμένονταν να δώσουν τη φωνή στις σκέψεις τους, αλλά μόνο να απασχοληθούν στη γη και να πληρώσουν τους φόρους. Οι άνθρωποι ούτε έπρεπε ούτε επιδιώχτηκε να γίνουν πολύγλωσσοι.

Σήμερα, η υπόθεση της αποδοχής και διαχείρισης επισήμως της πολυπολιτισμικής κοινωνίας στα πλαίσια της χαλαρής συνομοσπονδίας που ονομάζεται ΕΕ οδήγησε αρκετά κράτη μέλη σε μία διαπολιτισμική προσέγγιση της εκπαίδευσής τους, όπου όμως κρατικές- εθνικές πολιτικές για την εκπαίδευση έπρεπε να συνδυαστούν με την κοινή κοινοτική πολιτική και να πάρουν ίσως σάρκα και οστά μέσα από κοινοτικές οδηγίες, δράσεις, λευκές και πράσινες βίβλους, υποστηρίζοντας τρεις κυρίως τάσεις, οι οποίες στοχεύουν στη διατήρηση της ιδιαιτερότητας, στη διαπερατότητα των πολιτισμών και στην ομογενοποίηση²².

Η υπερτίμηση του ρόλου της γλώσσας, ως εργαλείου καταναγκασμού ή ως εργαλείου απελευθέρωσης, ως εργαλείου για ενότητα ή για διαχωρισμό είναι ένας επικίνδυνος σκόπελος. Πέρα από τη γλώσσα, είτε ως μονογλωσσία είτε ως πολυγλωσσία, υπάρχουν οι ιδέες και αυτές είναι που απελευθερώνουν, ή καταναγκάζουν, ενώνουν ή διαχωρίζουν. Η απομυθοποίηση της γλώσσας είναι κάτι που οφείλουμε στην ανθρωπιστική παράδοση της Ευρώπης, σύμφωνα με τον F. Coulmans²³.

²¹ W. Kymlicka, 1995

²² N. Παπαδάκης, 2003, σελ. 167

²³ F. Coulmans, 1997, σελ. 955

2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

Οι ποιοτικές μέθοδοι εφαρμόζονται σε ερευνητικά εγχειρήματα και προσεγγίσεις που έχουν ως βασικό στόχο τη διερεύνηση ποιοτήτων και πιο συγκεκριμένα κοινωνικών ποιοτήτων. Με άλλα λόγια, έχουν στόχο την αποκάλυψη σχέσεων ή συσχετίσεων ανάμεσα σε κοινωνικά υποκείμενα και κοινωνικές ομάδες, την περιγραφή, ανάλυση και κατανόηση κοινωνικών διαδικασιών, τη διατύπωση ή αναδιατύπωση υποθέσεων και θεωρητικών θέσεων για το κοινωνικό γίνεσθαι και τη διακρίβωση κοινωνικών σχέσεων, θέσεων και ρόλων.

Η ποιοτική έρευνα στοχεύει στην περιγραφή, ανάλυση, ερμηνεία και κατανόηση κοινωνικών φαινομένων, καταστάσεων και ομάδων απαντώντας κυρίως στα ερωτήματα «πως» και «γιατί».²⁴

Επίσης, ανάλογα με την οπτική του εκάστοτε ερευνητή, έμφαση μπορεί να δίνεται στα ποιοτικά, μη μετρήσιμα χαρακτηριστικά κάποιου κοινωνικού φαινομένου με στόχο την εξήγηση, την ερμηνεία, την κατανόηση, την ανάπτυξη ή την επιβεβαίωση μιας θεωρίας ή την αποκάλυψη αιτιακών σχέσεων.

Τα βασικότερα μεθοδολογικά εργαλεία άντλησης γνώσης από το ερευνητικό πεδίο, στα πλαίσια μιας ποιοτικής έρευνας, είναι η συμμετοχική παρατήρηση, η συνέντευξη έρευνας, η βιογραφική ανάλυση, η ιστορική συγκριτική μέθοδος, η ανάλυση περιεχομένου, οι μελέτες περίπτωσης, η έρευνα με τη βοήθεια ομάδων (σε αυτή την κατηγορία εντάσσονται και οι ομάδες εστίασης) και άλλες. Η χρήση των μεθοδολογιών αυτών είναι δυνατόν να γίνεται μεμονωμένα ή και σε συνδυασμό, και

²⁴ Θ. Ιωσηφίδης, 2003, σελ. 17

εξαρτάται κάθε φορά από το είδος και τη φύση του ερευνητικού προβλήματος και από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ερευνώμενου πληθυσμού.

Θα πρέπει να σημειωθεί ότι δεν υπάρχει μεθοδολογία έρευνας στην «καθαρή» της μορφή. Τα ποιοτικά δεδομένα, στις περισσότερες περιπτώσεις, είτε είναι δυνατόν να ποσοτικοποιηθούν έστω και για περιγραφικούς λόγους, είτε να συμπληρωθούν και να ενισχυθούν με ποσοτικά στοιχεία.

Το γεγονός αυτό οδηγεί στην ανάπτυξη πολυμεθοδολογικών προσεγγίσεων στα πλαίσια των οποίων συσχετίζονται και συνδυάζονται με διάφορους τρόπους οι ποσοτικές και οι ποιοτικές μέθοδοι. Σε αυτές τις περιπτώσεις, οι οποίες κερδίζουν συνεχώς έδαφος στη σύγχρονη κοινωνική έρευνα, είτε η μια μέθοδος συμπληρώνει την άλλη, είτε οι διαφορετικές μεθοδολογίες εφαρμόζονται στη διερεύνηση διαφορετικών χαρακτηριστικών του ίδιου φαινομένου, είτε εφαρμόζονται για την ανάλυση κοινών χαρακτηριστικών διαφορετικών κοινωνικών φαινομένων.

Η μέθοδος που επιλέξαμε, στα πλαίσια της έρευνας που αποτέλεσε τη βάση της συγκεκριμένης εργασίας, προκειμένου να ελέγξουμε τις ερευνητικές υποθέσεις και τα ερευνητικά ερωτήματα που έχουμε θέσει, είναι η συγκριτική περιπτωσιολογική έρευνα. Απαραίτητη προϋπόθεση η σύνδεση διαφόρων τεχνικών επεξεργασίας, ταξινόμησης, ανάλυσης και ερμηνείας του πληροφοριακού υλικού. Ειδικότερα στη δική μας έρευνα στοχεύσαμε στην επιβεβαίωση ή διάψευση του αρχικού ερωτήματος. Δόθηκε έμφαση στην συνύπαρξη ποσοτικών στοιχείων με στοιχεία ποιοτικού περιεχομένου.

2.1 Στάδια Έρευνας

Τα στάδια μέσα από τα οποία ολοκληρώθηκε η έρευνα είναι συνοπτικά τα εξής:

Αρχιακή εργασία ώστε να συλλεχθεί το πρωτογενές υλικό. Οι πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν πολλαπλές ώστε να είναι δυνατή η όσο το δυνατόν περισσότερο διασταυρωμένη καταγραφή πληροφορίας. Χρησιμοποιήθηκε ο επικοινωνιακός κόμβος της ΕΕ, συνεντεύξεις επίσημων παραγόντων - επίτροπος για την εκπαίδευση, Υπουργός Παιδείας της Γαλλίας-, ερευνητικά αποτελέσματα διεθνών επιστημονικών κέντρων και οργανισμών.

Ακολούθησε η εξέταση, ανάλυση και ταξινόμηση του υλικού, ώστε να καταστεί εφικτή η ερμηνεία των γεγονότων και η σχέση μεταξύ τους.

Στη συνέχεια προχωρήσαμε στη μελέτη περίπτωσης - χρησιμοποιώντας τη σύγκριση.

Εν προκειμένω προχωρήσαμε στην συγκριτική παρατήρηση της «χρήσης» των λιγότερο ομιλούμενων επίσημων γλωσσών, σε σχέση με τη χρήση των «κυριαρχικών» και μειονοτικών γλωσσών μέσα στην ΕΕ. Μελετήσαμε μικρό αριθμό διαφορετικών περιπτώσεων (γλωσσών) για να επιβεβαιώσουμε ή να διαψεύσουμε την αρχική τοποθέτηση και να προχωρήσουμε στη διαδικασία συμφωνίας ή ασυμφωνίας ανάμεσα στην ανεξάρτητη μεταβλητή και την εξαρτημένη.

Για παράδειγμα, αν η κατηγοριοποίηση των γλωσσών αποτελεί κίνδυνο για την επιβίωση των λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών, θα πρέπει να αποδείξουμε ότι όταν μία γλώσσα ανήκει στην κατηγορία των λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών τότε η μελλοντική της επιβίωση βρίσκεται σε κίνδυνο.

Η μελέτη μιας μόνο περίπτωσης μπορεί εύκολα να υποστεί κριτική - καθώς δεν είναι αρκετή για την αναγνώριση των προϋποτιθέμενων συνθηκών μιας θεωρίας. Όμως από την άλλη πλευρά μπορεί να δώσει ισχυρά στοιχεία ανάδειξης θεωρίας²⁵.

Σκοπός της συγκριτικής αυτής μελέτης ήταν να οδηγήσει στη διατύπωση των τελικών συμπερασμάτων της έρευνας, σε ότι αφορά στις επιπτώσεις που προκύπτουν από την επίσημη κατηγοριοποίηση των γλωσσών για την επιβίωση της συγκεκριμένης ομάδας μελέτης.

Όλα τα παραπάνω στάδια στηρίχθηκαν στη συνεχή αναδρομή στη σχετική βιβλιογραφία η συνθετότητα της οποίας αποτέλεσε πλούσια βάση ανάπτυξης της εργασίας.

2.2 Διάρθρωση Εργασίας

Η εργασία αποτελείται από 6 κεφάλαια. Στο 1^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται συνοπτικά το εννοιολογικό πλαίσιο και η σύνδεση των θεωρητικών κατηγοριών, οι οποίες αναφέρονται στην ανάλυση των δημοσίων πολιτικών αφενός και στη λειτουργία της γλώσσας αφετέρου. Ακολούθως προσδιορίζεται το πεδίο του προβλήματος. Στο 2^ο κεφάλαιο επιχειρείται μια συνοπτική ανάλυση της μεθοδολογίας στην οποία στηρίχθηκε η έρευνα καθώς και μια σύντομη ανάλυση του περιεχομένου της εργασίας.

Τα κριτήρια κατηγοριοποίησης και κατάταξης των γλωσσών στα κράτη-μέλη της ΕΕ αποτελούν το αντικείμενο του 3^{ου} κεφαλαίου. Η κατηγοριοποίηση των γλωσσών, όπως ισχύει μέχρι σήμερα, παίζει σημαντικό ρόλο στην αντιμετώπισή τους μέσα στην ΕΕ. Το συγκεκριμένο θέμα μέσα στα όρια των εθνικών κρατών απασχολεί συχνά την

²⁵ St. Evera, 2003, σελ. 91

κρατική εξουσία, η οποία καλείται να αντιμετωπίσει τα προβλήματα που προκύπτουν - π.χ. πομακική γλώσσα στην Ελλάδα, σκοτσέζικη στο Ηνωμένο Βασίλειο, κ.α.

Η ΕΕ - αν και η εκπαίδευση θεωρείται επισήμως υπόθεση των κρατών μελών - αγγίζει το γλωσσικό ζήτημα με ιδιαίτερη συχνότητα τα τελευταία δέκα χρόνια. Οι ρυθμίσεις, οι οδηγίες, οι συστάσεις, καθώς και το σύνολο των χρηματοδοτικών εργαλείων (όπως δράσεις για μειονοτικές γλώσσες, δράσεις για εκμάθηση γλωσσών, δράσεις για κινητικότητα εκπαιδευτών και εκπαιδευομένων, κ.α.) που η ΕΕ χρησιμοποιεί συγκροτούν τα θεματικά πεδία του 4^{ου} κεφαλαίου.

Στο 5^ο κεφάλαιο αναλύονται έννοιες επιβίωσης και γενοκτονίας γλωσσών. Παρουσιάζονται οι συνθήκες που οδηγούν στις συγκεκριμένες καταστάσεις και συγκριτικά στοιχεία για τις διάφορες γλώσσες.

Το 6^ο κεφάλαιο ολοκληρώνει την εργασία με τη συνολική ανασκόπηση των προηγούμενων κεφαλαίων και την απάντηση στο βασικό ερώτημα της εργασίας σχετικά με τις συνέπειες της κατηγοριοποίησης των γλωσσών στην επιβίωσή τους.

Τελικά συμπεράσματα, εν συντομία, παρουσιάζονται στο 7^ο κεφάλαιο, όπου καταβάλλεται προσπάθεια να μην επαναληφθούν τα προηγούμενα κεφάλαια.

3 ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΓΛΩΣΣΩΝ

Τα κριτήρια κατηγοριοποίησης και κατάταξης των γλωσσών στα πλαίσια της ΕΕ, ακολουθούν τους γενικούς κανόνες κατηγοριοποίησης.

Τα κριτήρια αυτά είναι ο αριθμός των ομιλούντων, το καθεστώς που ισχύει για τη συγκεκριμένη γλώσσα μέσα σε κάθε έθνος-κράτος, η επιλεξιμότητα από τρίτους, η χρήση της κάθε γλώσσας και τέλος η υποστήριξη από τους ομιλούντες τη γλώσσα.

Η ΕΕ φρόντισε να παρουσιάσει τις γλώσσες της καθώς και τη θέση τους μέσα στα όρια της ΕΕ. Η Γενική Διεύθυνση Τύπου και Επικοινωνίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής²⁶ εξέδωσε τον Ιούλιο του 2004 κείμενο με τίτλο «Πολλές Γλώσσες, μία οικογένεια. Οι γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση». Στο εισαγωγικό του σημείωμα διαβάζουμε:

«Η γλώσσα είναι ένα στοιχείο αυτοπροσδιορισμού. Η ΕΕ σέβεται αυτό το δικαίωμα στη γλωσσική ταυτότητα των 350 εκατ. πολιτών της (σήμερα 430 εκατ. πολίτες). Ενώ έχει δεσμευτεί για την ολοκλήρωση μεταξύ των κρατών μελών της, η ΕΕ επίσης προωθεί ενεργά την ελευθερία των λαών της να μιλούν και να γράφουν στη δική τους γλώσσα.»

Σε ποια όμως «δική τους γλώσσα» αναφέρεται το κείμενο;

²⁶ http://www.europa.eu.int/comm/publications/booklets/move/45/index_el.htm

3.1 Κατηγορίες Γλωσσών

Σύμφωνα με τον Roland Breton (1994)²⁷ σε μια καταγραφή που επιχείρησε απαρτίθμισε δεκαπέντε διαφορετικές κατηγορίες ευρωπαϊκών γλωσσών, όπως, εθνικές, επίσημες, περιφερειακές, ανέδαφες, λιγότερο ομιλούμενες, μειονοτικές, ασυνεχούς έκτασης κ.α.

- Οι Επίσημες Γλώσσες, είναι οι γλώσσες που τα κράτη-μέλη δήλωσαν ως επίσημες γλώσσες του κράτους τους κατά την ένταξή τους στην ΕΕ.
- Οι Εθνικές Γλώσσες, όπου η διάκριση ανάμεσα σε εθνική και επίσημη γλώσσα υπήρχε μόνο στις περιπτώσεις της Ιρλανδίας και του Λουξεμβούργου, όπου τα ιρλανδικά και τα λουξεμβουργιανά είναι οι εθνικές γλώσσες των χωρών αντίστοιχα, αλλά δηλώθηκαν ως επίσημες η αγγλική για την Ιρλανδία και η γερμανική και γαλλική για το Λουξεμβούργο (τον Ιούλιο του 2005 η ΕΕ δέχθηκε ως επίσημες τις εθνικές για τα συγκεκριμένα κράτη).
- Οι Επίσημες Περιφερειακές Γλώσσες, όπως π.χ. τα φριζικά, τα καταλανικά κ.α. είναι γλώσσες οι οποίες κατά περίπτωση αναγνωρίζονται η χρήση τους στα πλαίσια του κράτους ως επίσημες.
- Οι Περιφερειακές Μειονοτικές Γλώσσες, όπου στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι διάλεκτοι της επίσημης γλώσσας και γλώσσες μειονοτήτων. Οι συγκεκριμένες μειονότητες κατά κανόνα δημιουργήθηκαν κατά τη χάραξη των συνόρων των κρατών και συχνά η γλώσσα τους είναι η επίσημη κάποιου γειτονικού κράτους, π.χ. τα πομακικά στην Ελλάδα, τα βρετονικά στη Γαλλία)
- Οι Λιγότερο Ομιλούμενες Γλώσσες είναι γλώσσες με περιορισμένο αριθμό ομιλητών, όπως τα μαλτέζικα, τα ελληνικά, οι οποίες είναι επίσημες αλλά λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες ή μειονοτικές όπως τα σάμι.
- Οι Γλώσσες Ασυνεχούς έκτασης όπως τα π.χ. τα οξιτανικά που ομιλούνται στην Προβηγκία, στην Ιταλία, στο Μπορντώ.
- Οι Μη Αυτόχθονες Γλώσσες είναι οι γλώσσες των μεταναστών και σήμερα αποτελούν υπολογίσιμο αριθμό και καθώς οι μετανάστες ή πρόσφυγες αποκτούν ατομικά δικαιώματα προκύπτει το θέμα της γλώσσας και το δικαίωμα σ' αυτή
- Οι Ανέδαφες γλώσσες, η γλώσσα των Ρομ, τα ρομανί. Μιλούνται στα περισσότερα ευρωπαϊκά κράτη αλλά είναι αρκετά αυθαίρετο να τη

²⁷ R. Breton, 1994

Θεωρήσουμε μία γλώσσα. Αν και η ρίζα τους είναι κοινή, η έλλειψη τυποποίησης δημιουργεί διάφορα προβλήματα ως προς την υποστήριξή της.

Η κατηγοριοποίηση που προηγήθηκε ακολουθεί διάφορους δείκτες ισχύος, είτε μεμονωμένα είτε σε συνδυασμούς, οι οποίοι μπορούν να καταταχθούν σε τέσσερις γενικότερες κατηγορίες, όπως μας τις παρουσιάζει η Θ. Παυλίδου²⁸:

Ποσοτικά κριτήρια, όπου η προσοχή εστιάζεται στο μέγεθος του πληθυσμού που χρησιμοποιεί μια γλώσσα, π.χ. τα γερμανικά είναι μια μεγάλη γλώσσα, τα πορτογαλικά μια μικρή για την ΕΕ (10 εκατ.), μεγάλη όμως για τον πλανήτη (170-210 εκατ. καθώς είναι η επίσημη γλώσσα σε επτά χώρες, Πορτογαλία, Βραζιλία, Αγκόλα, Πράσινο Ακρωτήριο, Γουινέα-Μπισάου, Μοζαμβίκη και Sao Tome e Principe.

Ποιοτικά κριτήρια, όπου σημαντική είναι η οικονομική ευρωστία της ομάδας που μιλά τη γλώσσα, η δυνατότητά της για άσκηση βίας και καταναγκασμού, πχ τα γαλλικά, που εντός της επικράτειας της Γαλλίας υποστηρίζονται με νόμους έναντι άλλων γλωσσών, αλλά και η υποστηρικτική ιδεολογία πχ τα ρομανί είναι κατώτερη γλώσσα σε σχέση με τα ελληνικά.

Λειτουργικά κριτήρια που σχετίζονται με το αν μια γλώσσα επιλέγεται ή επιβάλλεται σε επίσημες περιστάσεις διεθνώς, αν διδάσκεται ως ξένη γλώσσα, αν χρησιμοποιείται ως lingua franca, πχ σε εμπορικές ή επιστημονικές συναλλαγές, όπως τα αγγλικά τα οποία είναι συνήθως η γλώσσα των διεθνών συνεδρίων ή των περισσότερων επιστημονικών περιοδικών.

Υποκειμενικά κριτήρια που αναφέρονται στη σχέση του ατόμου με τη γλώσσα και τη θετική του ή όχι στάση απέναντί της, πχ οι οικονομικοί μετανάστες συχνά αποφεύγουν να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα στη χώρα υποδοχής.

Ειδικότερα, η κατηγοριοποίηση των γλωσσών και ο διαχωρισμός τους σε επίσημες και άλλες, είναι το αποτέλεσμα ενός αγώνα όπου ο νικητής τα παίρνει όλα.

Στο "Παιδί ανάμεσα σε δύο γλώσσες" ο Αζέζ²⁹, δίνει έναν αξιολογικό ορισμό για το διαχωρισμό γλωσσών και ιδιωμάτων. Είναι μία φράση, η οποία ανήκει στον στρατάρχη Lyautey: «Γλώσσα είναι ένα τοπικό ιδίωμα που διαθέτει στρατό».

Σε επίπεδο καθαρά γλωσσολογικό μια διάλεκτος/ιδίωμα, βεβαίως και δεν διακρίνεται από μια γλώσσα: όπως είναι φυσικό, η διάλεκτος είναι προικισμένη με φωνητικό σύστημα, με γραμματική και με λεξιλόγιο. Λέγοντας διάλεκτο εννοούμε συνήθως είτε ένα από τα προφορικά αποθέματα μιας γλώσσας, είτε μια γλωσσική

²⁸ Θ. Παυλίδου, 1997, σελ. 23

²⁹ Cl. Hagege, 1999, σελ. 255

μορφή που έχει αναγνωρισθεί ως τέτοια, αλλά είναι τόσο πολύ λίγο διαφοροποιημένη, ώστε δεν γεννά προσκόμματα στην κατανόηση. Άρα η διαφορά μεταξύ της έννοιας της γλώσσας και της έννοιας της διαλέκτου είναι άλλης τάξεως. Η αναγνώριση μιας γλώσσας ως επίσημης, που κρύβει από τα βλέμματα των άλλων την πραγματικότητα της πολυγλωσσίας, αποτελούσε ανέκαθεν μια πράξη εξουσίας, πόσο μάλιστα η αναγνώριση μιας επίσημης κοινής γλώσσας.³⁰

Καθώς η γλώσσα αποτελεί συστατικό της ταυτότητας ενός ατόμου είναι λογικό να διαδραματίζει σοβαρό ρόλο κατά τη δημιουργία των κρατών-εθνών.

Η ΕΕ αποτέλεσε δημιούργημα κάποιων κρατών-εθνών της και στη συνέχεια υποστηρίχθηκε κι εξελίχθηκε με τη συμμετοχή των περισσότερων κρατών-εθνών.

Η Ευρώπη, ως ήπειρος, σήμερα διαθέτει περί τις 60 γλώσσες, κατοικείται από 620.000.000 κατοίκους και έχει έκταση 10.200.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα. Αν και με μια πρώτη ανάγνωση οι αριθμοί αυτοί προκαλούν τουλάχιστον άγχος για το κοινό μέλλον των χωρών της ΕΕ, που αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό στα παραπάνω στοιχεία, μια ματιά στους παρακάτω αριθμούς, ίσως μας κάνει να αισθανθούμε καλύτερα.

Δύο ασιατικές χώρες είναι η απάντηση. Η Ινδία με 200 γλώσσες, 684.000.000 κάτοικοι και έκταση 3.300.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα και η Κίνα: με 50 γλώσσες, 1.000.000.000 κάτοικοι και έκταση 9.736.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα, όπου τα 762 εκατομμύρια έχουν μητρική γλώσσα τα κινεζικά.

3.2 Ο Χορός των Γλωσσών στην ΕΕ

Ειδικότερα για την ΕΕ, για κάθε κράτος-μέλος, υπάρχουν διαφοροποιήσεις. Έχουμε μειονοτικές γλώσσες και διαλέκτους οι οποίες μιλιούνται, και γλώσσες προσφύγων και μεταναστών, οι οποίες αναγνωρίζονται, υποστηρίζονται και διδάσκονται, κατά περίπτωση, από τα επίσημα κράτη³¹.

- ο Στην Αυστρία υπάρχουν μεικτές γλωσσικές περιοχές όπου τα σλοβενικά, τα κροατικά και τα ουγγρικά θεωρούνται επίσημες γλώσσες μαζί με τα γερμανικά, σε αντίθεση με τα τσέχικα, σλοβακικά, ρομανί και sinti που θεωρούνται μειονοτικές γλώσσες.

³⁰ Cl. Hagege, 1993, σελ. 168

³¹ <http://www.1.fa.knaw.nl/mercator/eufacts>

- Στο Βέλγιο οι τρεις εθνικές γλώσσες, ολλανδικά, γαλλικά και γερμανικά (65.000 ομιλητές), δεν αφήνουν έδαφος για άλλες παρουσίες μειονοτικών γλωσσών με αξιοσημείωτες διεκδικήσεις.
- Στη Γαλλία δεν υπάρχουν αναγνωρισμένες μειονοτικές γλώσσες, παρά το γεγονός της καταγραφής μεγάλου αριθμού τους.
- Στη Γερμανία το 1998 αναγνωρίστηκαν γλωσσικά δικαιώματα σε όσους μιλούν δανικά, φριζικά, sorbian, ρομανί και τη διάλεκτο της Βόρειας Γερμανίας.
- Στη Δανία προβλέπεται η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των οικονομικών μεταναστών, παράλληλα με την επίσημη γλώσσα, τη δανική. Τα γερμανικά είναι η γλώσσα μιας μειονότητας που με διμερή συμφωνία μεταξύ Δανίας και Γερμανίας προστατεύονται.
- Στην Ελλάδα διδάσκεται η τουρκική παράλληλα με την επίσημη ελληνική στην τουρκική μειονότητα της Θράκης.
- Στην Εσθονία η επίσημη γλώσσα είναι τα εσθονικά, όμως καθώς κοινότητες που αριθμούν από 3.000 μέλη και πάνω θεωρούνται αυτόνομες πολιτισμικά, γλώσσες όπως ρωσικά, ουκρανικά, λευκορωσικά, φιλανδικά, σουηδικά και γίντις προστατεύονται.
- Στο Ηνωμένο Βασίλειο αν και τα αγγλικά ορίζονται ως επίσημη γλώσσα, στην Ουαλία τα ουαλικά έχουν επίσης επίσημη θέση όπως και τα ιρλανδικά στη Βόρεια Ιρλανδία. Από το 2001 ανάλογο καθεστώς διέπει και τα κέλτικα στην Σκωτία.
- Στην Ιρλανδία το Σύνταγμα αναγνωρίζει την ιρλανδική γλώσσα ως την πρώτη επίσημη της χώρας και την αγγλική τη δεύτερη επίσημη.
- Στην Ισπανία οι αυτόνομες περιοχές εκτός από τα ισπανικά έχουν ως δεύτερη επίσημη γλώσσα τη γλώσσα της περιοχής τους. Τα καταλανικά στην Καταλονία, στις Βαλεαρίδες νήσους, στην Ανδόρα και σε μέρη της Αραγονίας. Τα βαλεντζιανά στη Βαλέντζια -αν και υπάρχουν συζητήσεις κατά πόσο θα πρέπει να θεωρούνται διαφορετικά από τα καταλανικά. Τα γαλικιανά στην Γαλικία και τα βασκικά στην περιοχή των Βάσκων, τόσο στην Ισπανία όσο και στη Γαλλία καθώς και σε κάποιες περιοχές της Ναβάρρας.
- Στην Ιταλία υπάρχουν περιοχές με αναγνωρισμένο ειδικό καθεστώς. Στην κοιλάδα Αόστα διδάσκονται γαλλικά μαζί με τα επίσημα ιταλικά, ενώ στο

Τρεντίνο και στο Άλτο Αντίγκε γερμανικά. Το 2001 τα φριουλιανά αναγνωρίστηκαν ως μειονοτική γλώσσα.

- Παράλληλα, χωρίς να έχουν επίσημο καθεστώς, προστατεύονται τα αλβανικά, τα ελληνικά, τα καταλανικά, τα κροατικά, τα φραγγοπροβενσάλ και τα σαρδηνιακά.
- Στην Κύπρο τα τουρκικά (177.000 ομιλούντες) - σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1960 - θεωρούνται επίσημη γλώσσα. Επίσημη η Αρμένικη κοινότητα έχει δύο σχολεία στη Λευκωσία για τη διδασκαλία της αρμενικής.
- Στη Λετονία το 30% των μαθητών διδάσκεται τη ρωσική στο σχολείο, καθώς η ρωσική μειονότητα στη Λετονία αντιστοιχεί στο 29% του πληθυσμού της χώρας.
- Στη Λιθουανία, η απογραφή του πληθυσμού το 2001, κατέγραψε 115 εθνικές μειονότητες, οι οποίες ζουν στη χώρα. Μόνο 29 από αυτές αριθμούν πάνω από 100 άτομα. Όλες οι μειονότητες έχουν το δικαίωμα να διδαχθούν τη μητρική τους γλώσσα πέραν της επίσημης λιθουανικής, χωρίς όμως να έχουν κάποια επίσημη αναγνώριση.
- Στο Λουξεμβούργο υπάρχει επισήμως τριγλωσσία για όλους τους κατοίκους, με 320.000 κατοίκους να μιλούν λουξεμβουργιανά.
- Στη Μάλτα δύο είναι οι επίσημες γλώσσες, τα μαλτέζικα και τα αγγλικά.
- Στην Ολλανδία αναγνωρίζεται ως επίσημη στη Friesland, η φριζική (400.000 ομιλούντες) η οποία διδάσκεται μαζί με την ολλανδική.
- Στην Ουγγαρία επιτράπηκε στους μειονοτικού πληθυσμούς, μεταξύ αυτών Γερμανούς, Έλληνες, Σλοβάκους, Σλοβένους, Κροάτες, να αναπτύξουν εκπαιδευτικό σύστημα με δική τους ευθύνη για την εκμάθηση της μητρικής μειονοτικής γλώσσας τους.
- Την ευκαιρία αυτή δεν εκμεταλλεύτηκαν οι Ρομ, η πολυπληθέστερη μειονοτική ομάδα στην Ουγγαρία.
- Στην Πολωνία αν και καμία άλλη γλώσσα πέραν των πολωνικών δεν αναγνωρίζεται, η γερμανική προστατεύεται ιδιαίτερα με μεγάλο αριθμό σχολείων (256 σχολεία το σχολικό έτος 2001/2002).
- Στην Πορτογαλία από το 1999 επίσημη γλώσσα θεωρείται για την περιοχή της Μιράντας, τα μιραντέζικα, ενώ η υπόλοιπη χώρα είναι μονόγλωσση.

- Στη Σλοβενία, στις περιοχές όπου ζουν οι εθνικές μειονότητες των Ιταλών και των Ούγγρων, τα ιταλικά και τα ουγγρικά θεωρούνται επίσημες γλώσσες μαζί με τα σλοβενικά.
- Στη Σλοβακία ο νόμος ορίζει ότι για να αναγνωριστεί μία μειονότητα ως αυτή θα πρέπει να αποτελεί το 20% του πληθυσμού της περιφέρειας που κατοικεί. Αυτό εκμεταλλεύτηκε η τσέχικη μειονότητα που ζει στη νότια Σλοβακία και μπορεί να χρησιμοποιεί την τσέχικη γλώσσα επίσημα μαζί με τη σλοβακική.
- Στη Σουηδία εκτός από την επίσημη σουηδική, υπάρχουν άλλες πέντε επίσημες γλώσσες: σάμι, φιλανδικά, Ρομανί, Γίντις και φιλανδικά Tornedal.
- Στην Τσεχία οι Ρομ είναι ένα υπολογίσιμο ποσοστό του πληθυσμού, αλλά σπανίως διεκδικούν τη διδασκαλία της γλώσσας τους. Συνήθως επιλέγουν τα τσέχικα ή τα σλοβακικά. Οι Σλοβάκοι, οι Πολωνοί και οι Γερμανοί αποτελούν τις εθνικές μειονότητες της χώρας.
- Στην Φιλανδία δύο οι επίσημες γλώσσες, φιλανδικά και σουηδικά. 92,1% του πληθυσμού μιλά φιλανδικά και 5,6% μιλά σουηδικά (290.000 κάτοικοι) και παρά την αριθμητική τους διαφορά θεωρούνται ισότιμες. Η τρίτη ομιλούμενη γλώσσα στη χώρα είναι τα σάμι/λαπωνικά, τα οποία μιλάνε 0,03% του πληθυσμού με δικαίωμα επίσημης χρήσης.

Εξήντα (60) περίπου γλώσσες απαντιούνται σε ολόκληρη την ήπειρο και 60 γλώσσες ομιλούνται στα πλαίσια της ΕΕ. Η εξήγηση που μπορούμε να δώσουμε είναι ότι η μετανάστευση έπαιξε σημαντικό ρόλο σ' αυτό.

Οι πολύγλωσσοι απαντιούνται περισσότερο στις χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, όπου σύμφωνα με τον Hagege³², συνέβαλαν, μέχρι το 1939, στη δημιουργία της πνευματικής της εικόνας, και λιγότερο στις χώρες της δυτικής Ευρώπης, κυρίως Γαλλία, Μ. Βρετανία, Γερμανία, Ισπανία, Πορτογαλία όπου οι πολύγλωσσοι τόποι είναι ποσοτικά περιορισμένοι και οι γλώσσες των μειονοτήτων, που δεν αντιστοιχούν σε κράτη, διεξάγουν δύσκολο αγώνα για την πλήρη αναγνώρισή τους απέναντι στα επίσημα ρομανικά και γερμανικά ιδιώματα, την αγγλική, τη γαλλική, την ισπανική, που όλες είναι όργανα έκφρασης πολιτικών εξουσιών εγκαθιδρυμένων από τα παλιά χρόνια και ομιλούνται παγκοσμίως.

Στο ανατολικό τμήμα της Ευρώπης η κατάσταση είναι διαφορετική. Τα ιδιώματα των πληθυσμών που δεν έχουν συγκροτηθεί σε κράτη δεν απολαμβάνουν βέβαια τα ίδια προνόμια με τις επίσημες κυρίαρχες γλώσσες, αλλά η σημασία τους είναι μεγάλη.

³² Cl. Hagege, 1993, σελ. 166

Αποτελούν τα ζωντανά τεκμήρια των συνεχών διεισδύσεων στο σλαβικό κόσμο λαών που ήρθαν από τα ανατολικά ή της μονιμότητας των εθνικών ταυτοτήτων σε άλλους λαούς υποκείμενους στην αντίστροφη κίνηση, δηλαδή στη ρωσική προώθηση προς ανατολάς. Στη διαδρομή της παραγμένης ιστορίας του οι Ρώσοι, οι Ουκρανοί και οι Λευκορώσοι δεν είχαν αρκετό χρόνο, ώστε να αποκτήσουν δομές που η στερεότητά τους να τους επιτρέπει την απορρόφηση άλλων ομάδων, όπως έκανε η κινεζική αυτοκρατορία. Στη Δύση τα ιστορικά δεδομένα έχουν ορισμένα γνωρίσματα που τα κάνουν να μοιάζουν με τα δεδομένα της Κίνας. Έτσι, ο φράγκος αρχηγός που θα ονομαστεί Καρλομάγνος ασπάζεται τον χριστιανισμό και ανασυστήνει προς όφελός του τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Σε άλλες περιπτώσεις ο εισβολέας δεν αφομοιώνεται. Αλλά τότε, ακόμη και έπειτα από μακρόχρονη περίοδο πολιτικής και πολιτισμικής ακτινοβολίας, απωθείται, όπως στην περίπτωση των Αράβων στην Ισπανία, η οποία ανακτήθηκε και παραδόθηκε στη γλώσσα της Καστίλης.

Το γλωσσικό μωσαϊκό των ευρωπαϊκών χωρών της ανατολικής Ευρώπης, που έρχεται σε αντίθεση με την ενότητα των δυτικών κρατών, δεν προκύπτει πάντοτε από τα λιγότερα ή περισσότερο αυθόρμητα κινήματα των πληθυσμών. Σ' αυτό το τμήμα της ηπείρου, ακριβώς επειδή δεν διαμορφώθηκε από κάποιο πολιτισμό ο οποίος να καλύπτει κάθετα όλους τους τομείς, όπως ο ελληνορωμαϊκός, ορισμένα κράτη αισθάνθηκαν την ανάγκη κάποιας συνδρομής, την οποία αναζήτησαν στους γείτονές τους.

3.3 Οι Ρίζες των Γλωσσών

Οι γλώσσες της ΕΕ έχουν πολλές και ποικίλες ρίζες.³³

Όλες όμως οι γλώσσες είναι «απόγονοι» τεσσάρων μόνο γλωσσών, οι οποίες όλες ανήκουν σε μια οικογένεια γλωσσών, την ινδοευρωπαϊκή.

Από την «πρώτη» Ελληνική της αρχαίας περιόδου, «πρώτη» Γερμανική, Βαλτοσλαβική, και «πρώτη» Ιταλική έχουν προκύψει οι σημερινές ζωντανές γλώσσες (Πίνακας Ι). Η Φιλανδική γλώσσα προέκυψε από τη μείξη γλωσσών, απογόνων της βαλτο-σλαβικής.

³³ http://www.europa.eu.int/comm/publications/booklets/move/45/index_el.htm

Πίνακας Ι: Οι ρίζες των γλωσσών

Ρίζες	Ζωντανές Γλώσσες 1 ^ο Απόγονοι	Ζωντανές Γλώσσες 2 ^ο Απόγονοι
«Πρώτη» Ελληνική αρχαίας περιόδου	1.Ελληνικά	
	2.Κυπριακά	
Η «πρώτη» Γερμανική	1.Γερμανικά	
	2.Αγγλικά	
	3.Ισλανδικά	
	4.Νορβηγικά	
	5.Δανικά	
	6.Σουηδικά	
	7.Φριζικά	Ολλανδικά Φλαμανδικά
Η Βαλτο-σλαβική	1.Λετονικά	
	2.Λιθουανικά	
	3.Πολωνικά	
	4.Τσέχικα	
	5.Σλοβάκικα	
	6.Ουκρανικά	
	7.Ρώσικα	
	8.Λευκορώσικα	
	9.Σλοβένικα	
	10. Σερβο-κροατικά	
Η «πρώτη» Ιταλική	1.Ιταλικά	
	2.Σαρδηνικά	
	3.Γαλλικά	
	4.Καταλάνικα	
	5.Ισπανικά	
	6.Οξιτανικά	
	7.Πορτογαλικά	
	8.Ουαλικά	
	9.Κελτικά	
	10.Ιρλανδικά	Γαλικιανά

Αναλυτικά, στις 25 χώρες της ΕΕ έχουμε εκτός από την επίσημη γλώσσα του κάθε κράτους, γλώσσες - είτε διαλέκτους, είτε μειονοτικές - με καταγεγραμμένους γλωσσικούς πληθυσμούς. Υπάρχουν τρεις γενικά αποδεκτές κατηγορίες περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών:

Γλώσσες που συνδέονται με μια συγκεκριμένη περιοχή, η οποία μπορεί να αποτελεί το σύνολο ή το τμήμα ενός ή περισσότερων κρατών μελών, όπως η φρισική, η βασκική

Γλώσσες που ομιλούνται από μια μειονότητα σε ένα κράτος αλλά αποτελούν επίσημη γλώσσα σε άλλο κράτος της ΕΕ, όπως τα γερμανικά στη νότια Δανία, τα γαλλικά στην κοιλάδα της Αόστα

Γλώσσες που δεν συνδέονται με συγκεκριμένη εδαφική επικράτεια, όπως τα ρομανί και τα γίνιτις.

3.4 Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ

Στον πολιτικό αυτό μηχανισμό, την ΕΕ, δηλώθηκαν στην αρχή κάποιες γλώσσες με την ένταξή τους ως επίσημες και κάποιες άλλες αναγνωρίστηκαν ως επίσημες κατόπιν (Πίνακας ΙΙ).

Πίνακας ΙΙ: Έτος εισόδου επίσημων γλωσσών στην ΕΕ.³⁴

Γλώσσα	Έτος	Καθεστώς	Γλώσσα	Έτος	Καθεστώς
Αγγλικά	1973	Δηλώθηκαν	Λουξεμβουργιανά	2005	Αναγνωρίστηκαν
Γαλλικά	1958	Δηλώθηκαν	Μαλτέζικα	2004	Δηλώθηκαν
Γερμανικά	1958	Δηλώθηκαν	Ολλανδικά	1958	Δηλώθηκαν
Δανικά	1973	Δηλώθηκαν	Ουγγαρέζικα	2004	Δηλώθηκαν
Ελληνικά	1981	Δηλώθηκαν	Πολωνικά	2004	Δηλώθηκαν
Εσθονικά	2004	Δηλώθηκαν	Πορτογαλικά	1986	Δηλώθηκαν
Ιρλανδικά	2005	Αναγνωρίστηκαν	Σλοβακικά	2004	Δηλώθηκαν
Ισπανικά	1986	Δηλώθηκαν	Σλοβενικά	2004	Δηλώθηκαν
Ιταλικά	1958	Δηλώθηκαν	Σουηδικά	1995	Δηλώθηκαν
Λεττονικά	2004	Δηλώθηκαν	Τσέχικα	2004	Δηλώθηκαν
Λιθουανικά	2004	Δηλώθηκαν	Φιλανδικά	1995	Δηλώθηκαν

Τα 25 κράτη μέλη, οι 20 επίσημες γλώσσες των κρατών μελών, όπως αυτές έχουν δηλωθεί στην ΕΕ, καθώς και ο αριθμός των ατόμων που τις μιλά ανά κράτος, είναι οι εξής³⁵:

³⁴ www.coe.int/lang

³⁵ <http://www.1.fa.knaw.nl/mercator/eufacts>

1. Αυστρία (πληθυσμός: 8.100.000) : Γερμανικά (7.500.000)
2. Βέλγιο (πληθυσμός: 10.200.000): Φλαμανδικά (5.600.000), Γαλλικά (4.000.000)
3. Γαλλία (πληθυσμός: 58.000.000): Γαλλικά (48.000.000)
4. Γερμανία (πληθυσμός: 75.700.000): Γερμανικά (75.300.000)
5. Δανία (πληθυσμός: 5.300.000): Δανικά (5.000.000)
6. Ελλάδα (πληθυσμός: 10.500.000): Ελληνικά (10.000.000)
7. Εσθονία (πληθυσμός: 1.500.000): Εσθονικά (940.000)
8. Ηνωμένο Βασίλειο (πληθυσμός: 59.100.000): Αγγλικά (57.000.000)
9. Ιρλανδία (πληθυσμός: 3.700.000): Αγγλικά (3.600.000)
10. Ισπανία (πληθυσμός: 39.300.000): Ισπανικά (29.000.000)
11. Ιταλία (πληθυσμός: 56.700.000): Ιταλικά (54.800.000)
12. Κύπρος (πληθυσμός: 754.000): Ελληνικά (578.000)
13. Λετονία (πληθυσμός: 2.500.000): Λεττονικά (1.500.000)
14. Λιθουανία (πληθυσμός: 3.700.000): Λιθουανικά (3.027.000)
15. Λουξεμβούργο (πληθυσμός: 430.000): Λουξεμβουργιανά (390.000), Γαλλικά (27.000), Γερμανικά (13.000)
16. Μάλτα (πληθυσμός: 380.000): Μαλτέζικα (350.000)
17. Ουγγαρία (πληθυσμός: 10.100.000): Ουγγρικά (9.900.000)
18. Ολλανδία (πληθυσμός: 15.700.000): Ολλανδικά (12.600.000)
19. Πολωνία (πληθυσμός: 38.000.000): Πολωνικά (38.000.000)
20. Πορτογαλία (πληθυσμός: 10.000.000): Πορτογαλικά (10.000.000)
21. Σλοβενία (πληθυσμός: 3.500.000): Σλοβενικά (1.950.000)
22. Σλοβακία (πληθυσμός: 5.400.000) : Σλοβακικά (4.500.000)
23. Σουηδία (πληθυσμός: 8.800.000): Σουηδικά (8.200.000)
24. Τσεχία (πληθυσμός: 10.300.000): Τσέχικα (10.000.000)
25. Φινλανδία (πληθυσμός: 5.200.000): Φινλανδικά (4.800.000)

Από τους παραπάνω αριθμούς, προκύπτει η ποσοστιαία κατανομή για τις επίσημες γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι οποίες ομιλούνται ως μητρική γλώσσα, πριν τη διεύρυνση και μετά (Πίνακας ΙΙΙ). Η διαφοροποίηση της ποσόστωσης οφείλεται στην αύξηση του πληθυσμού από 350 εκατ. κατοίκους σε 430 εκατ. κατοίκους μετά την ένταξη των δέκα νέων κρατών-μελών το 2004.

Πίνακας ΙΙΙ: Ποσοστιαία κατανομή επίσημων γλωσσών

Γλώσσα	Έως το 2004	Μετά το 2004
Γερμανικά	30,5%*	24,9%*
Αγγλικά	17,1%	13,9%
Ιταλικά	15,7%	12,7%
Γαλλικά	14,8%	12%
Πολωνικά		9%
Ισπανικά	8,2%	6,7%
Ολλανδικά	5,1%	4,1%
Πορτογαλικά	3,1%	2,5%
Ουγγρικά		2,5%
Ελληνικά	2,8%	2,3%
Τσεχικά		2,3%
Σουηδικά	2,2%	1,8%
Δανικά	1,4%	1,1%
Φιλανδικά	1,4%	1,1%
Σλοβακικά		1,1%
Λιθουανικά		0,7%
Σλοβενικά		0,5%
Λετονικά		0,3%
Εσθονικά		0,2%
Μαλτέζικα		0,1%

*Σημείωση: τα δεκαδικά στοιχεία δίνονται κατά προσέγγιση

3.5 Μη Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ

Από το δίκτυο Mercator³⁶ (Πίνακας IV) δίνονται για κάθε χώρα της ΕΕ αριθμητικά στοιχεία για γλώσσες που δεν έχουν επίσημη αναγνώριση. Είναι:

Πίνακας IV: Ομιλούμενες μη επίσημες γλώσσες

Χώρα: Αριθμός Γλωσσών	Αριθμός Ομιλούντων
Αυστρία: 6	Ρομανί-30.000 Κροατικά-25.000 Σλοβακικά-1.000 Σλοβένικα-40.000 Ουγγρικά-14.000 Τσέχικα-8.000
Βέλγιο: 2	Λουξεμβουργιανά-25.000 Ρομανί-10.000
Γαλλία: 15	Γερμανικά-1.700.000 Ολλανδικά-60.000 Βασκικά-70.000 Οξιτανικά-5.000.000 Βρετονικά-200.000 Καταλανικά-150.000 Κορσικανικά-170.000 Αραβικά-2.200.000 Πορτογαλικά-850.000 Ιταλικά-380.000 Ισπανικά-350.000 Πολωνικά-190.000 Κρεολικά-175.000 Γίντις-100.000 Subian-68.000
Γερμανία: 6	διάλεκτος Βορείου Γερμανίας-10.000.000 Πολωνικά-100.000 Ρομανί-85.000 Sorbian-20.000 Δανικά-8.000 Φριζικά-11.000
Δανία: 4	Γερμανικά-20.000 Νορβηγικά-10.000 Τουρκικά- 14.000 Σουηδικά-8.000
Ελλάδα: 8	Αρβανίτικα-50.000 Τομάκικα-50.000 Σλαβομακεδονικά-150.000 Τουρκικά-120.000 Βλάχικα-300.000 Ρομανί-160.000 Αρμένικα-9.000
Εσθονία: 8	Ρώσικα-400.000 Ουκρανικά-36.000 Λευκορώσικα- 21.000 Φιλανδικά-13.000 Γίντις-2.300 Tatar-3.200 Λετονικά-2.700 Πολωνικά-2.300
Ηνωμένο Βασίλειο: 3	Κέλτικα-70.000 Ουαλικά-530.000 Ιρλανδικά-6.000
Ισπανία: 4	Αραγονέζικα-30.000 Γαλικιανά-2.400.000 Βασκικά- 630.000 Καταλανικά-6.000.000
Ιταλία: 12	Αλβανικά-300.000 Γερμανικά-300.000 Καταλανικά- 20.000 Κροατικά-20.000 Σλοβένικα-50.000 Γαλλο-προβεγγιανικά-90.000 Ελληνικά-13.000 Οξιτανικά- 80.000 Λαντίνο-35.000 Φριουλιανά-550.000 Σαρδηνικά-1.000.000 Ρομανί-80.000
Κύπρος: 2	Αρμένικα-2.700 Αραβικά-1.700
Λετονία: 6	Ρωσικά-900.000 Λευκορωσικά-43.000 Λιθουανικά-27.000 Πολωνικά-21.000 Γίντις-17.000 Εσθονικά-2.800
Λιθουανία: 6	Ρωσικά-301.000 Πολωνικά-255.000 Λευκορωσικά-53.000 Λετονικά-4.000 Ρομανί-3.000-3.700
Λουξεμβούργο: 2	Ιταλικά-27.000 Πορτογαλικά-36.000
Ολλανδία: 6	Φριζικά-400.000 Σαξονικά-1.800.000 Λιμβουργιανά- 700.000 Μαροκινά-115.000 Βερβερίνων-50.000 Τουρκικά-21.000
Ουγγαρία: 10	Ρομανί-48.000-290.000 Γερμανικά-37.000-200.000 Κροατικά-17.500-90.000 Σλοβάκικα-12.000-20.000 Σερβικά-3.000-10.000 Ρουμανικά-9.000-25.000 Πολωνικά-3.700-10.000 Βουλγάρικα-1.300-5.000 Σλοβένικα-2.500-5.000 Ελληνικά-1.600-4.000
Πολωνία: 4	Kashubian-200.000-300.000 Ουκρανικά-180.000-200.000 Λευκορωσικά-170.000-200.000 Σλοβακικά- 20.000
Πορτογαλία: 1	γλώσσα της πόλης Μιράντα-10.000
Σλοβενία: 4	Ουγγαρέζικα-10.000 Ρομανί -3.000-9.000 Ιταλικά-2.500 Γερμανικά-1.500 - 2.000
Σλοβακία: 4	Ουγγαρέζικα-560.000-600.000 Ρομανί-150.000-300.000 Τσέχικα-55.000 Ουκρανικά-31.000-110.000
Σουηδία: 2	Φιλανδικά-345.000 Λαπωνικά / Σάμι-7.000
Τσεχία: 8	Σλοβάκικα-230.000 Πολωνικά-60.000 Γερμανικά-48.000 Ρομανί-30.000-140.000 Ουγγρικά-19.000 Ουκρανικά-8.200 Ρώσικα-5.000 Βουλγάρικα-3.400
Φινλανδία: 10	Ρωσικά-26.000 Εσθονικά-10.000 Αγγλικά-6.800 Ρομανί-3.000 Γερμανικά-3.200 Βιετναμέζικα-3.400 Αραβικά-4.600 Σομαλικά-6.200 Λαπωνικά / Σάμι- 1.700 Κινέζικα-2.900

³⁶ www.ciemem.org/mercator

Σύμφωνα με το Euromosaic³⁷, έχουμε αναφορές χωρίς όμως καταγεγραμμένους πληθυσμούς για αραβικά και τουρκικά στο Βέλγιο, για τουρκικά, ελληνικά και αραβικά στη Γερμανία, για κορνουαλικά, ρομανί, αραβικά, ελληνικά, ιταλικά, ισπανικά, κινέζικα, χίντι, παντζάμι, και μανξ στο Ηνωμένο Βασίλειο, για αστουριανά, οξιτανικά, πορτογαλικά και γλώσσα των Βερβερίνων στην Ισπανία, για ισπανικά και γαλλικά στην Πορτογαλία, για ολλανδικά, αγγλικά, ισπανικά στο Λουξεμβούργο, αλβανικά και σλαβομακεδονικά στη Σλοβενία, για λιθουανικά, γερμανικά, τσέχικα, γίντις, ρομανί και ελληνικά στην Πολωνία και τέλος στη Σουηδία για δανικά, σέρβικα, κροατικά, βοσνιακά, περσικά, σομαλέζικα.

Είναι φανερό ότι η ΕΕ έχει μεγάλο γλωσσικό πλούτο. Οι αριθμοί των γλωσσών και των ομιλούντων την κάθε γλώσσα, είναι λογικό να παίζουν σημαντικό ρόλο σ' αυτόν το διοικητικό μηχανισμό.

Η υιοθέτηση των κατηγοριών που προϋπήρχαν και ίσχυαν μέχρι σήμερα στα διάφορα κράτη-μέλη της ΕΕ ίσως να εξυπηρετούσε μέχρι σήμερα τη λειτουργία της ΕΕ. Είναι όμως άγνωστο αν αυτό θα εξακολουθεί να ισχύει και στο μέλλον, καθώς, μία επίσημη γλώσσα ενός κράτους-μέλους είναι μη επίσημη σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος. Μερικά τέτοια παραδείγματα είδαμε ήδη στον παραπάνω πίνακα.

Και αυτό είναι ένα μέρος του συνολικού προβλήματος της υπάρχουσας κατηγοριοποίησης, γιατί τα κράτη-μέλη υιοθετούν διαφορετική πολιτική απέναντι στις μειονοτικές γλώσσες. Αυτό αναπαράγει την ανισότητα μεταξύ των γλωσσών και την εντείνει.

³⁷ <http://www.uoc.edu/euromosaic/web/homean/index1.html>

4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΕ ΓΙΑ ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ

Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται οι στόχοι της ΕΕ για τη γλώσσα αλλά και τα εργαλεία (χρηματοδοτικά προγράμματα, ψηφίσματα, οδηγίες) που χρησιμοποιεί για την υλοποίηση των στόχων της.

Αναφέρονται αποφάσεις και δράσεις που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ορόσημο για τη γλωσσική πολιτική της ΕΕ, οι οποίες αποτελούν το υπόβαθρο για την ανάλυση της μελέτης μας.

Η χρονολογική παράθεση των γεγονότων επιλέχθηκε για να τονισθεί η εντεινόμενη απασχόληση, από την πλευρά της ΕΕ με τις γλώσσες, η οποία παρατηρείται όσο πλησιάζουμε στο σήμερα.

Η ΕΟΚ ή ΕΚ ή ΕΕ, από την ίδρυσή της (1957) - αν και ορίζει πως η γλωσσική πολιτική είναι πολιτική των κρατών μελών - έχει προχωρήσει σε σειρά δράσεων αναφορικά με τη γλώσσα.

Σύμφωνα με τη δήλωση του Λάακεν³⁸ «Η Ευρώπη βρίσκεται, επιτέλους, καθοδόν για να γίνει, χωρίς αιματοχυσίες, μια μεγάλη οικογένεια ... Ποιος ο ρόλος της Ευρώπης στον ... κόσμο; Η Ευρώπη ως ήπειρος των ανθρωπιστικών αξιών ... η ήπειρος της ελευθερίας, της αλληλεγγύης και πάνω από όλα της ποικιλομορφίας, έννοιας που εγκλείει το σεβασμό των γλωσσών, των πολιτισμών και των παραδόσεων του άλλου.»

Η Γενική Διεύθυνση Εκπαίδευσης και Πολιτισμού / Επαγγελματικής Κατάρτισης / Πολιτικής για τις Γλώσσες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο εισαγωγικό της

³⁸ <http://europa.eu.int/>

σημείωμα δηλώνει: «Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα υπήρξε δραστήρια στον τομέα εκμάθησης γλωσσών, για πολλές δεκαετίες, και η συμβολή της στον τομέα αυτό είναι σημαντική. Έχει επενδύσει πολλές εκατοντάδες εκατομμυρίων ευρώ σε ενέργειες που αποσκοπούν στην ενθάρρυνση των πολιτών να μάθουν ξένες γλώσσες και στη βελτίωση των δυνατοτήτων που τους προσφέρονται.»³⁹

Εδώ και 15 χρόνια ασχολείται πραγματικά με το θέμα των ευρωπαϊκών γλωσσών, μέσα από συνόδους και συνελεύσεις.

Σήμερα, οδηγίες, ψηφίσματα, προγράμματα, δράσεις, στοχεύουν σε δύο διαφορετικά, αλλά αλληλοεξαρτώμενα σημεία. Από την μια μεριά στην πρώιμη εκμάθηση γλωσσών και από την άλλη στην πολύγλωσση κατανόηση. Η πρώιμη εκμάθηση γλωσσών βλέπει τη δυνατότητα δημιουργίας μιας Ευρώπης πολύγλωσσων πολιτών να αυξάνεται σημαντικά, αν οι πολίτες έχουν πρόσβαση στην εκμάθηση γλωσσών ήδη από το δημοτικό σχολείο ή και νωρίτερα.

Θα πρέπει να τονιστεί ότι η ΕΕ κινείται καθαρά πάνω στο θέμα εκμάθησης γλωσσών, δηλαδή αντιμετωπίζει τις γλώσσες ως ένα ακόμη διδασκόμενο αντικείμενο, ανάμεσα στα πολλά που διδάσκονται με φροντίδα των προγραμμάτων σπουδών των κρατών μελών. Όμως, δεν υπάρχει μία ξεκάθαρη γλωσσική πολιτική στην ΕΕ.

Ο Αζέζ⁴⁰ μας υπενθυμίζει ένα αρχαίο κείμενο, σχεδόν είκοσι αιώνων, το οποίο μας βοηθά να συνειδητοποιήσουμε αφενός τη σημασία των σημερινών ψηφισμάτων για πρώιμη εκμάθηση γλωσσών, αλλά και τον κίνδυνο για τα παιδιά των πρώτων τάξεων του δημοτικού τα οποία είναι αρκετά εύπλαστα ακόμα, ώστε μερικές φορές να είναι εκτεθειμένα στους κινδύνους που δημιουργεί η ανάμειξη των γλωσσών (η οποία δεν εξουδετερώνεται πραγματικά παρά μόνο στις δίγλωσσες οικογένειες), το οφείλουμε σε έναν από τους μεγαλύτερους ρήτορες της αρχαιότητας, το δάσκαλο του Πλινίου του Νεότερου και του Τάκιτου, τον Κοϊντιλιανό που, και αυτός, ενδιαφερόταν ιδιαίτερα για την πρώιμη δίγλωσση εκπαίδευση.

Γράφει ο Κοϊντιλιανός: «Έχω τη γνώμη ότι πρέπει να αρχίσουμε με τα ελληνικά γιατί, εφόσον τα λατινικά είναι η γλώσσα μας, θα τα μάθουμε, μπορώ να πω, θέλοντας και μη. Εξάλλου, από τους Έλληνες παραλάβαμε όλες τις γνώσεις μας. Αλλά αυτό δεν πρέπει να τηρείται με πολύ μεγάλη αυστηρότητα, όπως βλέπω να κάνουν ορισμένοι που επιβάλλουν για μεγάλο χρονικό διάστημα στο παιδί να μη μαθαίνει και να μη μιλά παρά μόνο ελληνικά. Γιατί έτσι γεννάται ένα απόπημα: μιλώντας συνεχώς μια ξένη γλώσσα, συνηθίζουμε σε έναν τρόπο προφοράς και

³⁹ http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm

⁴⁰ Cl. Hagege, 1999, σελ. 129

σύνταξης, που στη δική μας γλώσσα είναι λανθασμένοι και δυσκολευόμαστε να διορθώσουμε. Πρέπει λοιπόν τα λατινικά να ακολουθούν από κοντά τα ελληνικά, και οι δύο γλώσσες να καλλιεργούνται σχεδόν ταυτόχρονα και με την ίδια φροντίδα, ώστε να μη βλάψει η μία την άλλη» (Institutio oratoria, I, 2).

Η ΕΕ για χρόνια αναπτύσσει δράσεις για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών. Με την τρέχουσα μορφή τους, τα κυριότερα ευρωπαϊκά προγράμματα στον τομέα της εκμάθησης γλωσσών, βοηθούν τους ανθρώπους, οι οποίοι είναι αρμόδιοι για να διαδοθούν οι ιδέες των προγραμμάτων και να ενθαρρυνθούν στην ανάπτυξη νέων ορθών πρακτικών, ώστε να εξεταστούν οι πολλές διαφορετικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δάσκαλοι ξένων γλωσσών και οι αρχάριοι μαθητές τους.

4.1 Οι Πρώτες Αρχές (1957- 1974)

Όταν πριν από πενήντα, σχεδόν, χρόνια υπογράφηκαν από τους Έξι (Βέλγιο, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες), οι Συνθήκες της Ρώμης⁴¹ (Μάρτιος 1957), οι ιδρυτές της δεν έθεσαν θέμα στόχων πολιτιστικών και γλωσσικών.

Στο προοίμιο της Συνθήκης της ΕΟΚ⁴² τίθενται μεταξύ των προς επίτευξη στόχων "η οικονομική και κοινωνική πρόοδος" των κρατών μελών και "η σταθερή βελτίωση των όρων διαβίωσης και απασχολήσεως των λαών τους".

Για τα θέματα, κοινωνικής πολιτικής, παιδείας, επαγγελματικής εκπαίδευσης και νεολαίας, υπήρξαν κάποιες γενικές διατάξεις. Στο άρθρο 149 αναφέρεται ότι η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο μεταξύ άλλων την εκμάθηση και τη διάδοση των γλωσσών των κρατών μελών.

«Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο, μεταξύ άλλων να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και τη διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών.»

Ωστόσο, αμέσως μετά, ο πρώτος κανονισμός του Συμβουλίου της ΕΟΚ (15 Απριλίου 1958), καθόρισε ότι επίσημες γλώσσες της Κοινότητας θα ήταν οι επίσημες γλώσσες

⁴¹ http://europa.eu.int/eur-lex/el/search_treaties.html

⁴² ό.π.

των χωρών που υπογράφουν τη Συνθήκη⁴³, δηλαδή τα γερμανικά, γαλλικά, ιταλικά και ολλανδικά.

Στην ιδρυτική πράξη της ΕΕ, επίσης δηλώθηκε ότι μία από τις βασικές αρχές της θα ήταν ότι, οι λαοί και οι ηγέτες τους είναι αποφασισμένοι να συνεχίσουν την πορεία τους προς μian ολοένα στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης, αλλά με σεβασμό στις κουλτούρες και σε όλες τις κύριες γλώσσες των κρατών μελών.

Δηλαδή, η δημοκρατική ευρωπαϊκή γλωσσική πολιτική προϋποθέτει την ισοτιμία γλωσσών και πολιτισμών. Στόχος μια ενότητα μέσα στην ποικιλία και ισότητα ως βάση της αρμονικής συμβίωσης και συνεργασίας.

Σύμφωνα με την Φραγκουδάκη⁴⁴, τέτοια πολιτική δεν έχει ακόμη αρχίσει να διαμορφώνεται στα πλαίσια της Ένωσης. Στη θέση της υπάρχει ο ανταγωνισμός των τριών ισχυρότερων γλωσσών, η κυριαρχία της αγγλικής και η μονομερής μάχη για την υποκατάστασή της από τη γερμανική ή από τη γαλλική γλώσσα.

Της Συνθήκης της Ρώμης προηγήθηκε η υπογραφή της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών στη Ρώμη, στις 4 Νοεμβρίου 1950.

Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, θεμελίωσε ένα πρωτότυπο σύστημα διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όσον αφορά το σεβασμό τους.

Μία σειρά αποφάσεων οριοθέτησε τη θέση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ως προς το θέμα των ατομικών δικαιωμάτων.

Ενδεικτική η απόφαση *Van Gend en Loos* (5 Φεβρουαρίου 1963), όπου το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο προσδιορίζει ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί μία νέα έννομο τάξη προς όφελος των κρατών μελών που έχουν αποδεχθεί μείωση των κυριαρχικών τους δικαιωμάτων, καθώς και την απόφαση *Internationale Handelsgesellschaft* για την έννοια των θεμελιωδών δικαιωμάτων στο κοινοτικό δίκαιο (17 Δεκεμβρίου 1968). Διακηρύσσει ότι η προστασία αυτών των δικαιωμάτων, αν και διέπεται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, πρέπει να διασφαλίζεται στο πλαίσιο της δομής και των στόχων της Κοινότητας.

⁴³ Απόφαση του Συμβουλίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων αριθ. 1, Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, τευχ. 385/58, 1958

⁴⁴ Α. Φραγκουδάκη, 1997, σελ. 361

4.2 Από τη Θεωρία στην Πράξη (1974-1984)

Μετά από ένα διάστημα απραξίας στην ΕΟΚ σε ότι αφορά τη γλώσσα, στις 6 Ιουνίου 1974, κατατίθεται ψήφισμα των Υπουργών Παιδείας που συνήλθαν στο πλαίσιο του Συμβουλίου περί συνεργασίας στον τομέα της παιδείας, όπου μεταξύ άλλων αναφέρεται η προτεραιότητα που δίνεται στην ενθάρρυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας και της κινητικότητας των δασκάλων, των σπουδαστών και των ερευνητών, ειδικότερα με την αφαίρεση των διοικητικών και κοινωνικών εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία τέτοιων προσώπων και με τη βελτιωμένη διδασκαλία των ξένων γλωσσών.

Στις 9 Φεβρουαρίου 1976 ακολουθεί νέο ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας, το οποίο περιλαμβάνει ένα πρόγραμμα δράσης στον τομέα της εκπαίδευσης.

Πρώτη φορά γίνεται αναφορά στη μητρική γλώσσα καθώς και στη γλώσσα ή στις γλώσσες της χώρας υποδοχής. Αναφέρονται συγκεκριμένα μέτρα που θα εφαρμοστούν σε κοινοτικό επίπεδο, μεταξύ αυτών και εκπαιδευτικές μελέτες και έρευνα για τα ακόλουθα θέματα: προσαρμοσμένες μέθοδοι γλώσσας - διδασκαλίας, η θέση και η σημασία της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού στα σχολικά προγράμματα σπουδών, όροι και παροχές για την πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, και ειδικό όροι, όσον αφορά την εκπαιδευτική καθοδήγηση, υφιστάμενες και προτεινόμενες διατάξεις για τα εκπαιδευτικά και προγράμματα γλώσσας - διδασκαλίας για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, αξιολόγηση της ανάγκης για τη σύσταση σχολείων στα οποία η διδασκαλία θα ήταν σε περισσότερες από μια γλώσσες και προώθηση στενότερων σχέσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρώπη.

Επίσης, αποφασίζεται η μελέτη σε κοινοτικό επίπεδο για τη σύσταση Ευρωπαϊκών ή Διεθνούς Τύπου Ιδρυμάτων με συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών και χρησιμοποίηση διάφορων γλωσσών διδασκαλίας.

Τον επόμενο χρόνο, στις 5 Απριλίου 1977, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και η Επιτροπή υπογράφουν κοινή δήλωση για τον σεβασμό των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.

Το 1980 δημιουργείται το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης για την Εκπαίδευση «Ευρυδίκη⁴⁵». Δημιουργήθηκε με στόχο να προωθήσει τις ανταλλαγές πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των υπευθύνων για την χάραξη πολιτικής της εκπαίδευσης

⁴⁵ www.eurydice.org

και, γενικότερα να παρέχει πληροφορίες στο σύνολο των φορέων του εκπαιδευτικού χώρου στην Ευρώπη.

Από την αρχή της δεκαετίας του '80, με την παρουσίαση διάφορων προτάσεων σχετικά με τις περιφερειακές γλώσσες και τους πολιτισμούς, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει περάσει ένα σύνολο ψηφισμάτων υπέρ των λιγότερο χρησιμοποιούμενων γλωσσών. Το ψήφισμα Arfe, σχετικά με ένα Κοινοτικό Χάρτη των περιφερειακών γλωσσών και πολιτισμών και ένα Χάρτη των Δικαιωμάτων των εθνικών μειονοτήτων, της 16ης Οκτωβρίου 1981 αντιπροσωπεύει το συμβολικό πρώτο βήμα αυτής της πολιτικής.

Ακολουθεί το 1982 η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις Λιγότερο Διαδεδομένες Γλώσσες (EBLUL)⁴⁶. Η δημιουργία του Ευρωπαϊκού Γραφείου για τις λιγότερο χρησιμοποιούμενες γλώσσες αποτελεί ένα ουσιαστικό βήμα προς τα εμπρός στην προσπάθεια να προστατευθούν και να προωθηθούν αυτές οι γλώσσες. Είναι ένας από τους πιο ενεργούς οργανισμούς σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Λειτουργεί σε στενή συνεργασία με το Δίκτυο Mercator⁴⁷ των πληροφοριών για τις γλώσσες και τους πολιτισμούς μειονοτήτων, που χρηματοδοτείται σε μεγάλο βαθμό από τη Γενική Διεύθυνση της Εκπαίδευσης και του Πολιτισμού.

Στις 11 Φεβρουαρίου 1983, δύο χρόνια μετά το ψήφισμα Arfe, νέο ψήφισμα για την κατανομή από το Κοινοβούλιο ενός συγκεκριμένου προϋπολογισμού για την προώθηση και την προστασία των περιφερειακών και μειονοτήτων γλωσσών με στόχο την ανάπτυξη μιας κοινοτικής πολιτικής. Ορίζεται ως γραμμή προϋπολογισμού για την προαγωγή και την προστασία των μειονοτικών και περιφερειακών γλωσσών και πολιτισμών. Θεωρείται ως το πρώτο μέτρο υπέρ των γλωσσικών και πολιτισμικών μειονοτήτων.

Δεκαπέντε χρόνια μετά (1 Ιανουαρίου 1998) η απόφαση του Δικαστηρίου οδηγεί στην αναστολή της γραμμής προϋπολογισμού για την προαγωγή και την προστασία των μειονοτικών και περιφερειακών γλωσσών. Η δικαστική απόφαση δεν ασχολείται με τις λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες αλλά με ζητήματα αρχής περί της χρήσης δημοσιονομικών πόρων και για το λόγο αυτό αποφασίζει ότι τα οικονομικά μέτρα της ΕΕ δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται αν δεν υπάρχει κατάλληλη νομική βάση, με αποτέλεσμα η Επιτροπή να μην κατορθώσει να προχωρήσει μελλοντικά στη δημιουργία της κατάλληλης νομικής βάσης.

⁴⁶ www.eblul.org

⁴⁷ <http://www.mercator-central.org>

Τρίτο στη σειρά Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου⁴⁸ σχετικά με τη γλώσσα και τον πολιτισμό των περιφερειακών και των εθνικών μειονοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα σχετικά με την έκθεση Kuijpers κατατίθεται στις 30 Οκτωβρίου 1987.

4.3 Στόχος: Δύο Ξένες Γλώσσες (1984-2004)

Η ΕΕ βέβαια δε ξεχνά τις επίσημες γλώσσες της, οπότε σε συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με συμμετοχή των Υπουργών Παιδείας στο Λουξεμβούργο, τον Ιούνιο του 1984, τα κράτη μέλη συμφωνούν να προωθήσουν όλα τα πρόσφορα μέτρα ώστε ένας όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμός μαθητών να αποκτήσει πριν από το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έμπρακτη γνώση δύο γλωσσών εκτός από τη μητρική.

Με την προοπτική του 1992 πολύ κοντά πια, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας που συνήλθαν το Μάιο του 1988, εξέδωσαν ψήφισμα σχετικά με την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση όπου γίνεται σαφές ότι σκοπός είναι να ενισχυθεί η παρουσία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση με τη λήψη, για την περίοδο 1988-1992, σειράς συντονισμένων μέτρων τα οποία θα πρέπει να βοηθήσουν να ενισχυθεί στους νέους η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να τους γίνει σαφής η αξία του ευρωπαϊκού πολιτισμού και των θεμελίων πάνω στα οποία οι ευρωπαϊκοί λαοί προτίθενται σήμερα να θεμελιώσουν την ανάπτυξή τους, δηλαδή ειδικότερα η περιφρούρηση των αρχών της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, Απρίλιος 1978) και να διευρυνθούν οι ιστορικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές γνώσεις των νέων για την Κοινότητα και τα κράτη μέλη της και να ευαισθητοποιηθούν οι νέοι ως προς τη σημασία της συνεργασίας των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με άλλες χώρες της Ευρώπης και του κόσμου.

Μεταξύ άλλων δράσεων αναφέρεται πως είναι απαραίτητο να ενθαρρύνουν τις επαφές και συναντήσεις μαθητών και εκπαιδευτικών από τα διάφορα κράτη μέλη σε όλα τα επίπεδα, ώστε να τους παρέχουν άμεση εμπειρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της πραγματικότητας της ζωής σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να χρησιμοποιούν τις παραπάνω επαφές και συναντήσεις για τη βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων και την απόκτηση γνώσεων και εμπειριών σε πολιτιστικά, επιστημονικά και τεχνικά θέματα.

⁴⁸ <http://europa.eu.int/comm/education/langmin.html>

Το 1989 είναι μία χρονιά με έντονη δραστηριότητα στο χώρο των γλωσσών.

Θεσπίζεται στις 28 Ιουλίου 1989 και τίθεται σε εφαρμογή το 1990, το πρόγραμμα Lingua⁴⁹, με στόχους την προαγωγή της διδασκαλίας και εκμάθησης γλωσσών, την ενίσχυση της γλωσσικής ποικιλομορφίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την ενθάρρυνση της βελτίωσης της ποιότητας των δομών και συστημάτων διδασκαλίας γλωσσών στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Γίνεται αναφορά και στην ανάπτυξη υλικού εκμάθησης γλωσσών για τις λιγότερο ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες.

Ποιες γλώσσες είναι επιλέξιμες; Η διδασκαλία ξένων γλωσσών καλύπτει τη διδασκαλία και την εκμάθηση, ως ξένων γλωσσών όλων των επίσημων κοινοτικών γλωσσών, καθώς και των ιρλανδικών και των λουξεμβουργιανών. Επιλέξιμες είναι επίσης οι εθνικές γλώσσες των χωρών της ΕΖΕΣ/ΕΟΧ και των χωρών με προενταξιακό καθεστώς, οι οποίες συμμετέχουν στο πρόγραμμα Socrates. Στο πλαίσιο του προγράμματος, ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στην ανάπτυξη δεξιοτήτων στις λιγότερο διαδεδομένες και λιγότερο διδασκόμενες επίσημες γλώσσες της Κοινότητας.

Στο Παρίσι, η Σύνοδος των Ευρωπαίων Πρυτάνεων ψήφισε μια πρόταση που ζητούσε από τις εθνικές και ευρωπαϊκές αρχές να λάβουν γρήγορα τα αναγκαία μέτρα για την υλοποίηση του σχεδίου γενικευμένης πολύγλωσσης εκπαίδευσης.

Τον ίδιο χρόνο η Συνέλευση των Περιφερειών της Ευρώπης πρότεινε στον ΟΗΕ να προσθέσει στην Παγκόσμια Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου το δικαίωμα στη δίγλωσση εκπαίδευση.

Τέλος, οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων 11 κρατών μελών εγκρίνουν υπό μορφή Διακήρυξης τον Χάρτη των Θεμελιωδών Κοινωνικών Δικαιωμάτων των Εργαζομένων (8-9 Δεκεμβρίου 1989). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο χάρτης δεν υπογράφηκε το 1989 από το Ηνωμένο Βασίλειο, γεγονός το οποίο επέτεινε τον συμβολικό του χαρακτήρα. Ο κοινοτικός χάρτης των θεμελιωδών κοινωνικών δικαιωμάτων των εργαζομένων καθορίζει τις βασικές αρχές πάνω στις οποίες θεμελιώνεται το ευρωπαϊκό πρότυπο του εργατικού δικαίου και γενικότερα τις θέσεις της εργασίας στην κοινωνία. Περιλαμβάνει τίτλους όπως: ελεύθερη κυκλοφορία, επαγγελματική κατάρτιση, πληροφόρηση, διαβούλευση και συμμετοχή των εργαζομένων. Διακρίσεις βάσει της ιθαγένειας όσον αφορά τους όρους πρόσβασης στην κατάρτιση αυτή απαγορεύεται. Οι αρμόδιες δημόσιες αρχές, οι επιχειρήσεις ή οι κοινωνικοί εταίροι, καθένας στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του,

⁴⁹ http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages_en.html

θέτουν σε λειτουργία μηχανισμούς μόνιμης και συνεχούς εκπαίδευσης, επιτρέποντας έτσι σε κάθε άτομο να επανεκπαιδευτεί, επωφελούμενο ιδίως από εκπαιδευτικές άδειες, να επιμορφώνονται ή να αποκτά νέες γνώσεις, ιδίως λόγω της τεχνολογικής εξέλιξης.

Την επόμενη χρονιά, στο Γουίντσεστερ, στο Ηνωμένο Βασίλειο, εγκρίθηκε ψήφισμα, για να ορισθεί μέσα από τη Συνέλευση των Περιφερειών της Ευρώπης, μια περιφέρεια που θα φέρει την ευθύνη των γλωσσικών θεμάτων, και κυρίως του σχεδίου της ευρωπαϊκής πολυγλωσσίας⁵⁰.

Τέσσερα χρόνια μετά ακολούθησε νέο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις γλωσσικές και πολιτισμικές μειονότητες στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, σχετικά με την έκθεση Killilea (9 Φεβρουαρίου 1994). Μάλιστα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο επανέρχεται δέκα χρόνια μετά την πρώτη αναφορά, για να υπενθυμίσει με δήλωσή του, μετά από συνάντηση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου με τη συμμετοχή των Υπουργών Παιδείας, στο Λουξεμβούργο, για τη γνώση ξένων γλωσσών (21 Ιουνίου 1994) ότι:

«Τα κράτη μέλη συμφωνούν να προωθήσουν όλα τα πρόσφορα μέτρα ώστε ένας όσο το δυνατόν μεγαλύτερος αριθμός μαθητών να αποκτήσει πριν από το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης έμπρακτη γνώση δύο γλωσσών εκτός από τη μητρική».

Το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο υπογράφουν το πρόγραμμα Socrates⁵¹ στον τομέα της αγωγής, και το πρόγραμμα Leonardo da Vinci⁵² στον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης (14 Μαρτίου 1995), ώστε να γίνουν ένα εργαστήριο καινοτομίας στον τομέα της δια βίου μάθησης, ώστε να επιτευχθούν στόχοι όπως η προώθηση γλωσσικών δεξιοτήτων - περιλαμβάνοντας και τις λιγότερο ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες - και η κατανόηση άλλων πολιτισμών στα πλαίσια της επαγγελματικής κατάρτισης. Με τη δημιουργία της δράσης Comenius, καλύπτεται όλη η υποχρεωτική σχολική εκπαίδευση, όχι μόνον η διδασκαλία και η εκμάθηση γλωσσών. Το Δίκτυο «Ευρυδίκη» ενσωματώνεται στο πρόγραμμα Socrates και συγκεκριμένα στη δράση 6 «Παρατήρηση και καινοτομία».

Στις 31 Μαρτίου 1995 (βλ. παράρτημα), το Συμβούλιο⁵³ και οι Υπουργοί Παιδείας συνεργάσιμοι στα πλαίσια του Συμβουλίου, ασχολήθηκαν επανειλημμένα με την προώθηση της διδασκαλίας των γλωσσών της Ένωσης και εξέδωσαν ψήφισμα για τη

⁵⁰ Cl. Hagege, 1999, σελ. 108

⁵¹ <http://europa.eu.int/comm/education/socrates.html>

⁵² http://europa.eu.int/comm/education/programmes/leonardo/leonardo_en.html

⁵³ www.coe.int/lang

βελτίωση της ποιότητας της διαφοροποίησης όσον αφορά τη εκμάθηση και τη διδασκαλία των γλωσσών στα πλαίσια των εκπαιδευτικών συστημάτων της ΕΕ.

Οι νέες αρμοδιότητες που αναγνωρίζονται στην Κοινότητα από το άρθρο 126 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όπως τροποποιήθηκε από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης, παραπέμπουν στην «εκμάθηση και τη διάδοση των γλωσσών των κρατών μελών».

Δήλωσαν στο ψήφισμά τους, ότι λαμβάνοντας υπόψη τα σημαντικά κεκτημένα των προγραμμάτων Erasmus και Lingua, τα διαθέσιμα μέσα του κοινοτικού προγράμματος δράσης Socrates και Leonardo, καθώς και τις δράσεις που εφαρμόστηκαν στο παρελθόν από τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, ιδίως το Συμβούλιο της Ευρώπης, αποσκοπούν στη θεμελίωση ενός προβληματισμού σχετικά με τα μέσα που διαθέτουν τα ίδια τα εκπαιδευτικά συστήματα για τη συνέχιση της οικοδόμησης μιας Ευρώπης χωρίς εσωτερικά σύνορα και για την ενίσχυση της κατανόησης μεταξύ των λαών της Ένωσης.

Η προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας γίνεται εν προκειμένω ένα από τα μείζονα διακυβεύματα της παιδείας.

Επομένως, τηρούμενης πάντα της αρχής της ισοτιμίας για όλες τις γλώσσες της Ένωσης, πρέπει να μελετηθούν τα μέσα που είναι δυνατόν να βελτιώσουν και να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία και την πρακτική αυτών των γλωσσών, διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την πρόσβαση του κάθε πολίτη στον πολιτιστικό πλούτο που είναι ριζωμένος στη γλωσσική πολυμορφία της Ένωσης.

Κατά τα ανωτέρω, το Συμβούλιο υπογραμμίζει, ότι πρέπει να επιδιωχθεί, με τα κατάλληλα μέσα, η ποιοτική βελτίωση της γνώσης των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συστημάτων, προκειμένου να αναπτυχθούν οι ικανότητες επικοινωνίας στο εσωτερικό της Ένωσης και να διασφαλιστεί η ευρύτερη δυνατή διάδοση των γλωσσών και των πολιτισμών όλων των κρατών, ότι πρέπει να ληφθούν προτρεπτικά μέτρα για τη διαφοροποίηση των γλωσσών που διδάσκονται στα κράτη μέλη και να παρασχεθεί στους μαθητές και στους σπουδαστές η δυνατότητα να αποκτήσουν επάρκεια σε πολλές γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησής τους ή των ανωτάτων σπουδών τους.....

Στόχος αυτών των μέτρων μπορεί να είναι η βελτίωση της ποιότητας της εκμάθησης και της διδασκαλίας των γλωσσών της ΕΕ με τη διδασκαλία σε πρώιμη παιδική ηλικία και με τη προσφορά διδασκαλίας στον τομέα των γλωσσών που συμβαίνει να είναι λιγότερο διαδεδομένες ή σπανιότερα διδασκόμενες.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 12^{ης} Ιουνίου 1995 (βλ. παράρτημα), σχετικά με τη γλωσσική ποικιλία και το γλωσσικό πλουραλισμό στην ΕΕ, επιβεβαιώθηκαν και υποστηρίχθηκαν οι θέσεις της 31^{ης} Μαρτίου. Το Συμβούλιο υπογραμμίζει ότι είναι σκόπιμο να διαφυλαχθεί η γλωσσική ποικιλία και να προωθηθεί η πολυγλωσσία στην Ένωση, στα πλαίσια πάντοτε της ισοτιμίας των γλωσσών της Ένωσης και σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας.

Η γλωσσική ποικιλία είναι συνιστώσα της εθνικής και περιφερειακής πολυμορφίας των κρατών μελών, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 128 της Συνθήκης. Το Συμβούλιο υπενθυμίζει, άλλωστε, τη μεγάλη σημασία που αποδίδει στην ισότητα των επισήμων γλωσσών και των γλωσσών εργασίας όλων των κρατών της Ένωσης, δηλαδή τη γερμανική, τη γαλλική, την ιταλική, την ολλανδική, την αγγλική, τη δανική, την ελληνική, την ισπανική, την πορτογαλική, τη φιλανδική και τη σουηδική, σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 1/58, όπως έχει τροποποιηθεί, περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος που εφαρμόζεται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

Η Επιτροπή εκδίδει την πρώτη Λευκή Βίβλο για την εκπαίδευση και την επαγγελματική κατάρτιση με τίτλο «Διδασκαλία και μάθηση στην κοινωνία της γνώσης» (βλ. παράρτημα).⁵⁴

Σε ειδικό κεφάλαιο, με τίτλο «Επάρκεια σε τρεις κοινοτικές γλώσσες», τονίζεται ότι οι ξένες γλώσσες αποκτούν προτεραιότητα στην εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο σκεπτικό του κειμένου αναφέρεται ότι η ικανότητα σε διάφορες κοινοτικές γλώσσες έχει γίνει προϋπόθεση εάν οι πολίτες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιθυμούν να ωφεληθούν από τις ανοικτές επαγγελματικές και προσωπικές ευκαιρίες σε μία χωρίς σύνορα ενιαία αγορά. Αυτή η γλωσσική ικανότητα πρέπει να υποστηριχτεί από τη δυνατότητα να προσαρμοστεί στα περιβάλλοντα εργασίας και διαβίωσης που χαρακτηρίζονται από τους διαφορετικούς πολιτισμούς.

Η εκμάθηση των γλωσσών⁵⁵ έχει επίσης μια άλλη σημαντική επίδραση: η εμπειρία δείχνει ότι όταν η εκμάθηση ξεκινά από μια πολύ νεαρή ηλικία, είναι ένας σημαντικός παράγοντας να τα πάει καλά στο σχολείο.

Η πρώιμη επαφή με μια άλλη γλώσσα είναι όχι μόνο συμβατή με την παράλληλη εκμάθηση της μητρικής γλώσσας κάποιου, αλλά την καθιστά ευκολότερη. Ανοίγει το

⁵⁴ <http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/b-en.pdf>

⁵⁵ <http://europa.eu.int/comm/education/languages/index.html>

μυαλό, υποκινεί τη διανοητική ανάπτυξη και, φυσικά, επεκτείνει τον πολιτιστικό ορίζοντα των ανθρώπων.

Η πολυγλωσσία είναι αναπόσπαστο μέρος και της ευρωπαϊκής ιδιότητας του πολίτη και της κοινωνίας της γνώσης και η Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη της εκμάθησης γλωσσών μέσω του προγράμματος Lingua, που ενσωματώνεται τώρα στα προγράμματα Socrates και Leonardo.

Στα συμπεράσματα του Συμβουλίου, το Μάιο του 1996, για τη Λευκή Βίβλο «Διδασκαλία και μάθηση. Προς την κοινωνία της γνώσης» προβάλλεται η παρατήρηση ότι υπάρχει κίνδυνος η ευρωπαϊκή κοινωνία να διαιρεθεί σε εκείνους που είναι σε θέση να κατανοούν, εκείνους που μπορούν μόνο να «καταναλώνουν» και εκείνους που, στη σύγχρονη κοινωνία, μένουν στο περιθώριο και στηρίζονται σε μια κοινωνία αρωγής, το ρήγμα δηλαδή μεταξύ εκείνων που έχουν τις γνώσεις και εκείνων που δεν τις έχουν. Για το λόγο αυτό απαιτείται η γνώση τριών κοινοτικών γλωσσών σε βάθος (να υποστηριχθεί η εκμάθηση των γλωσσών ήδη από το προσχολικό επίπεδο, μέχρι και την επαγγελματική κατάρτιση, με την εφαρμογή συστημάτων αξιολόγησης και εγγύησης της ποιότητας της γλωσσικής διδασκαλίας). Η κοινοτική συνεργασία θεωρούσε ανέκαθεν τη γλωσσομάθεια στόχο θεμελιώδη για την προώθηση της κινητικότητας των προσώπων και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Με την προοπτική αυτή, είναι ουσιώδες να χρησιμοποιηθούν πλήρως τα διεξαγόμενα κοινοτικά προγράμματα.

Το Δεκέμβρη του 1997, Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για τη διδασκαλία των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε πρώιμη ηλικία, μέσα από το πρόγραμμα Eurydice, καλεί τα κράτη μέλη, εντός του πλαισίου και των ορίων των ιδίων τους πολιτικών, νομικών, δημοσιονομικών συστημάτων και συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης - μεταξύ άλλων - να προωθήσουν τη συνέχεια στην προσφορά της διδασκαλίας πολλών γλωσσών και την Επιτροπή να υποστηρίξει τις δράσεις των κρατών μελών και να προωθήσει, στο πλαίσιο των υφισταμένων κοινοτικών προγραμμάτων, την εκμάθηση των γλωσσών της Ένωσης σε πρώιμη παιδική ηλικία, παρέχοντας ενίσχυση στα μέτρα που έχουν στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής συνεργασίας.

Μέσω του Συμβουλίου της Ευρώπης, δύο σημαντικά διεθνή εργαλεία για την προστασία και την προαγωγή του γλωσσικού πλούτου της Ευρώπης, τέθηκαν σε ισχύ το 1998. Είναι ο Ευρωπαϊκός Χάρτης για τις περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες και η Συνθήκη για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων που περιλαμβάνει

μερικές διατάξεις για τις γλώσσες μειονοτήτων και είναι σε ισχύ σε πάνω από 30 ευρωπαϊκές χώρες.⁵⁶

Το Συμβούλιο Υπουργών εκδίδει ανακοίνωση δηλώνοντας ότι με την υιοθέτηση κοινής δράσης στον πολιτιστικό τομέα μπορεί να κατακτηθεί ο στόχος του Συμβουλίου της Ευρώπης που είναι η επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής ενοποίησης μεταξύ των μελών του (17 Μαρτίου 1998), επιθυμώντας τη διατήρηση και την περαιτέρω ανάπτυξη του πλούτου και της ποικιλομορφίας της Ευρωπαϊκής πολιτιστικής ζωής μέσω της αμοιβαίας γνώσης των εθνικών και περιφερειακών γλωσσών, συμπεριλαμβανομένων και των λιγότερο ομιλούμενων και θεωρώντας ότι οι ανάγκες μιας πολύγλωσσης και πολυπολιτισμικής Ευρώπης μπορούν να ικανοποιηθούν μόνο μέσα από την κατάργηση των γλωσσικών και πολιτιστικών ορίων, γεγονός το οποίο μπορεί να επιτευχθεί μόνο με συνεχή και αδιάκοπη προσπάθεια και έχοντας την ενθάρρυνση μιας οργανωμένης βάσης και την εξασφάλιση χρηματοδότησης σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης από τα αρμόδια όργανα.

Συστήνει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών, ζητώντας από το Γενικό Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης να ενημερώσει και όλα τα κράτη τα οποία δεν είναι μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, αλλά αποτελούν συμβαλλόμενα μέλη της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Συνθήκης, τη λήψη μέτρων.

Επίσης, ότι η ίση αντιμετώπιση όλων των γλωσσών ή των μειονοτικών πολιτισμών υφίσταται, ώστε όλα τα παιδιά να έχουν την ευκαιρία βασικής εκπαίδευσης στη γλώσσα της κοινότητάς του, αλλά και κατανόησης της γλώσσας και του πολιτισμού των άλλων.

Όπου η δίγλωσση και διαπολιτισμική εκπαίδευση παρέχεται, να αναπτυχθεί μία τέτοια προοπτική ώστε να προωθηθεί η εκμάθηση και άλλων γλωσσών.

Να συνεχιστεί η προώθηση της διγλωσσίας στις περιοχές όπου βρίσκονται μετανάστες και τέλος να διευκολυνθεί και να προωθηθεί η εκμάθηση γλωσσών των γειτονικών χωρών στις παραμεθόριες περιοχές.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διοργάνωσε, στις Βρυξέλλες, συνάντηση εργασίας με θέμα: «Παρακινώντας την εκμάθηση γλωσσών: η Ευρωπαϊκή ετικέτα» στις 25 Μαρτίου 1999. Εκεί η Edith Cresson δηλώνει ότι, η εκμάθηση γλωσσών αποτελεί ένα θεμελιώδη παράγοντα στην Ευρωπαϊκή ολοκλήρωση.

«Η τέλεια γνώση άλλων γλωσσών, δείχνει ευρύτητα πνεύματος απέναντι στην ευρωπαϊκή πολιτισμική ποικιλία. Επιτρέπει στους πολίτες να ζουν και να εργάζονται

⁵⁶ <http://europa.eu.int/comm/education/langmin.html>

σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και κατά συνέπεια να καρπώνεται όλα τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η Κοινή Αγορά. Βοηθάει τους ανθρώπους να διασχίσουν σύνορα φυσικά και πνευματικά.»

Η δεύτερη φάση (2000) του προγράμματος Socrates παγιώνει και επεκτείνει την πρώτη. Η διδασκαλία και η εκμάθηση γλωσσών είναι στόχος για κάθε ενέργεια και στην δράση Comenius εντάχθηκαν ενέργειες εκμάθησης γλωσσών με επίκεντρο τη σχολική εκπαίδευση, επίσης μια νέα ενέργεια Lingua δημιουργήθηκε για να συμπληρώσει την προσέγγιση αυτή, συμπεριλαμβανομένων και εγκάρσιων δραστηριοτήτων όπως εκστρατείες αύξησης της ενημέρωσης και εργαλεία εκμάθησης γλωσσών.

Το πρόγραμμα Leonardo Da Vinci (2^η φάση/2000) στοχεύει στη βοήθεια των ανθρώπων να βελτιωθούν οι δεξιότητές τους καθ' όλη τη διάρκεια των ζωών τους. Από την αρχή το πρόγραμμα υποστήριξε σχέδια που προωθούσαν την εκμάθηση γλωσσών για επαγγελματικούς σκοπούς και στη δεύτερη φάση εισάγεται ένα ειδικό μέτρο για τις γλωσσικές δεξιότητες, με στόχο την ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων, συμπεριλαμβανομένων των λιγότερο ομιλούμενων και διδασκόμενων γλωσσών, και την κατανόηση διαφορετικών πολιτισμών στο πλαίσιο της επαγγελματικής κατάρτισης. Κύριος στόχος είναι η αύξηση της πολυγλωσσικής και πολυπολιτισμικής επικοινωνίας στο περιβάλλον της κατάρτισης και της εργασίας.

Πραγματοποιείται το Μάρτιο του 2000, Ειδικό Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Λισσαβόνα, για τη χάραξη νέας στρατηγικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Η ανακοίνωση που εκδίδεται στο πλαίσιο της λεγόμενης «Στρατηγικής της Λισσαβόνας» καθορίζει ως στόχο, μέχρι το 2010, να γίνει η Ευρωπαϊκή Ένωση η ανταγωνιστικότερη και δυναμικότερη οικονομία γνώσης παγκοσμίως, μέσω της ενίσχυσης της απασχόλησης, της οικονομικής μεταρρύθμισης και της κοινωνικής συνοχής, στο πλαίσιο μιας οικονομίας βασιζόμενης στη γνώση.

Η εκπαίδευση και η κατάρτιση έχουν να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των αναγκαίων προϋποθέσεων για την επίτευξη αυτού του στόχου.

Το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο εκδίδουν τον Ιούνιο του 2000 (βλ. παράρτημα), απόφαση σύμφωνα με την οποία το 2001 ανακηρύσσεται ως το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών.

«Στην αρχή του 21ου αιώνα όλοι οι ευρωπαίοι πολίτες ζουν πια σε ένα πολύγλωσσο περιβάλλον. Στις καθημερινή τους ζωή συναντούν πολλές διαφορετικές γλώσσες,

παραδείγματος χάριν σε ένα λεωφορείο ή ένα τραίνο, μέσω της τηλεόρασης, του ραδιοφώνου ή των εφημερίδων, ή των συστατικών σε ένα προϊόν στην αγορά.

Υπάρχει ανάγκη να αυξηθεί η γνώση και η κατανόηση της ποικιλομορφίας των γλωσσών της Ευρώπης, και των παραγόντων που επηρεάζουν τη διατήρηση και την αύξησή τους. Υπάρχει ανάγκη να διευρυνθεί το ενδιαφέρον και η περιέργεια για τις γλώσσες. Υπάρχει μια ανάγκη να ενισχυθεί η γλωσσική ανοχή ανάμεσα στα έθνη.»

Στο παραπάνω σκεπτικό της απόφασης για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Έτους Γλωσσών ορίζονται πέντε ειδικοί στόχοι, οι οποίοι αφορούν στην αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία στην Ευρώπη, στην ενθάρρυνση της πολυγλωσσίας, στην προβολή των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη γλωσσομάθεια και των διαφόρων μεθόδων για τη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών. Τέλος στην προαγωγή της δια βίου μάθησης.⁵⁷

Η απόφαση αφορά όλα τα άτομα που διαμένουν στα κράτη μέλη και προβλέπει ότι στις επίσημες γλώσσες της ΕΕ θα περιληφθούν και τα ιρλανδικά και τα λουξεμβουργιανά. Επιπλέον δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να συμπεριλάβουν και άλλες γλώσσες.

Τα μέτρα που προβλέπει η απόφαση περιλαμβάνουν συνέδρια και εκδηλώσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, εκστρατείες πληροφόρησης και προώθησης, έρευνες και μελέτες, έναν περιορισμένο αριθμό συγχρηματοδοτούμενων σχεδίων και ηθική υποστήριξη προς τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν χωρίς κοινοτική χρηματοδότηση.

Μελέτες που έγιναν σχετικά με την υλοποίηση της πρώτης φάσης του Socrates, οδήγησαν σε γνωμοδότηση της Επιτροπής των Περιφερειών, τον Ιούνιο του 2001 σχετικά με το ζήτημα της προαγωγής και της προστασίας των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών και τον αντίκτυπο του προγράμματος της κινητικότητας σπουδαστών, μαθητών και δασκάλων.

Οι μελέτες έδειξαν ότι οι φοιτητές του Erasmus, γενικά, επέστρεψαν με την εντύπωση ότι η περίοδος σπουδών στο εξωτερικό ήταν μια πολιτιστικά και γλωσσικά πολύτιμη εμπειρία, που οδήγησε σε ουσιαστική ακαδημαϊκή πρόοδο και τους προσέφερε πλεονεκτήματα στην αγορά εργασίας. Ωστόσο εξακολουθούν να υπάρχουν ανισορροπίες μεταξύ των χωρών, εφόσον υπάρχουν χώρες που αποστέλλουν περισσότερους υποψήφιους από αυτούς που δέχονται και το Ηνωμένο

⁵⁷ http://europa.eu.int/comm/education/lll_en.html

Βασιλείο και η Ιρλανδία δέχονται περισσότερους υποψηφίους από αυτούς που αποστέλλουν.

Μία σειρά ψηφισμάτων που ακολούθησε καταδεικνύει τη συνειδητοποίηση από πλευράς της ΕΕ του διαχωρισμού των γλωσσών και της ιδιαίτερης προστασίας που απαιτείται για κάποιες από αυτές.

Υπήρξε ένα πρώτο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου το Δεκέμβρη του 2001 σχετικά με τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες, σχετικά με την έκθεση Morgan.

Ακολούθησε ένα δεύτερο ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης, το Φεβρουάριο του 2002, σχετικά με την προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών στο πλαίσιο της υλοποίησης των στόχων της Ευρωπαϊκού Έτους Γλωσσών 2001, όπου υπογραμμίζεται ότι όλες οι ευρωπαϊκές γλώσσες έχουν την αυτή πολιτιστική αξία και αξιοπρέπεια και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των πολιτισμικών και πολιτιστικών παραδόσεων της Ευρώπης.

Το Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη εντός του πλαισίου, των ορίων και των προτεραιοτήτων των αντίστοιχων πολιτικών, νομικών, δημοσιονομικών συστημάτων τους και των συστημάτων τους εκπαίδευσης και κατάρτισης, να λαμβάνουν τα μέτρα που κρίνουν κατάλληλα για να προσφέρουν στους μαθητές, στο μέτρο του δυνατού, τη δυνατότητα να μαθαίνουν δύο, ή, όπου χρειάζεται, περισσότερες γλώσσες πέραν των μητρικών, να προωθούν την εκμάθηση ξένων γλωσσών από άλλους στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, να μεριμνούν ώστε τα προγράμματα σπουδών και οι εκπαιδευτικοί στόχοι να προωθούν από νεαρή ηλικία τη διαμόρφωση θετικής στάσης έναντι άλλων γλωσσών και πολιτισμών, να προωθούν την εκμάθηση γλωσσών στην επαγγελματική κατάρτιση, να διευκολύνουν την ενσωμάτωση των αλλοφώνων στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ευρύτερη κοινωνία και να έχουν επίγνωση του πλούτου της γλωσσικής πολυμορφίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Επίσης, καλεί την Επιτροπή να υποστηρίξει τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των ως άνω συστάσεων, να λαμβάνει υπόψη, σε αυτό το πλαίσιο, την αρχή της γλωσσικής ποικιλομορφίας στις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες και τις υποψήφιες χώρες, να υποβάλει προτάσεις, ως τις αρχές του 2003, σχετικά με δράσεις για την προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της εκμάθησης γλωσσών, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη συνέπεια με την εφαρμογή της έκθεσης ως προς τους μελλοντικούς συγκεκριμένους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι στα πλαίσια του συγκεκριμένου ψηφίσματος υπάρχει σχετική γραμμή προϋπολογισμού θεσπισμένη από το ΕΚ, όμως δεν εφαρμόζεται εξαιτίας του νομικού αδιεξόδου που προέκυψε με την απόφαση του Δικαστηρίου το 1998. Αποτέλεσμα, το 2001 ήταν όχι μόνο το Ευρωπαϊκό Έτος των Γλωσσών, αλλά και το μόνο έτος κατά το οποίο η ΕΕ μπορούσε να προωθήσει έργα για την προαγωγή των λιγότερο διαδεδομένων ευρωπαϊκών περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών.

Στην ανακοίνωση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Βαρκελώνης (15-16 Μαρτίου 2002), τονίζεται ότι η εκπαίδευση είναι μία από τις βάσεις του ευρωπαϊκού «κοινωνικού μοντέλου» και ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα της Ευρώπης θα γίνουν «παγκόσμιο ποιοτικό σημείο αναφοράς» έως το 2010 και επιβεβαιώνεται η ανάγκη βελτίωσης των βασικών δεξιοτήτων στην ΕΕ, ιδίως με τη διδασκαλία τουλάχιστον δύο ξένων γλωσσών από πολύ μικρή ηλικία.

Στο πνεύμα αυτό το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο διατυπώνει το αίτημα να προστεθεί νέο άρθρο στην Συνθήκη ΕΚ το οποίο να ορίζει τα εξής: «Η Κοινότητα, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, σέβεται και προάγει τη γλωσσική ποικιλομορφία στην Ευρώπη, περιλαμβανομένων των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών που αποτελούν την έκφραση αυτής της ποικιλομορφίας, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και εφαρμόζοντας άλλα επαρκή μέτρα για την επίτευξη αυτού του στόχου».

Το 2003 ήταν η χρονιά που μια από τις σημαντικότερες και πιο ολοκληρωμένες Εκθέσεις (βλ. παράρτημα) με συστάσεις στην Επιτροπή σχετικά με τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες - τις γλώσσες των μειονοτήτων στην ΕΕ - λαμβάνοντας υπόψη τη διεύρυνση και την πολιτιστική πολυμορφία, κατατέθηκε από την Επιτροπή Πολιτισμού, Νεότητας, Παιδείας, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού, με εισηγητή τον Michl Ebner.⁵⁸

Μετά από έναν μεγάλο αριθμό προγραμμάτων, ψηφισμάτων και δράσεων, ζητά από την Επιτροπή να θέσει, από επιστημονική άποψη, τα κριτήρια βάσει των οποίων θα ορισθεί, για τους σκοπούς του πιθανού προγράμματος για τη γλωσσική ποικιλομορφία, τι συνιστά μειονοτική ή περιφερειακή γλώσσα.

Θεωρεί ότι, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει ενιαία στρατηγική στην πολιτική χρηματοδότησης, ο στόχος να προωθηθούν και να προστατευθούν οι περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες πρέπει να δηλωθεί σαφώς ως μέρος των στόχων, τουλάχιστον όλων των προγραμμάτων που συνδέονται με τη γλώσσα και με

⁵⁸ <http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?L=EN&OBJID=30525&LEVEL=3&MODE=SIP&NAV=X&LSTDOC=N>

τη βιομηχανία περιεχομένου. Και τέλος, διαπιστώνει ότι οι αναφερθείσες συστάσεις συνάδουν με τη θεμελιώδη αρχή της επικουρικότητας και τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών.

Δράσεις που πρέπει να προταθούν σύμφωνα με ψήφισμα είναι:

- Η σύσταση ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη γλωσσική πολυμορφία και την εκμάθηση γλωσσών και
- Η σύσταση προγράμματος για τη γλωσσική πολυμορφία (συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών) και την εκμάθηση γλωσσών

Εκτός από τις δύο αυτές κεντρικές δράσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θεωρεί πως για ένα περιεκτικό σχέδιο προαγωγής της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών καθώς και διαφύλαξη της γλωσσικής πολιτισμικής μας κληρονομιάς - συμπεριλαμβανομένων των ευρωπαϊκών περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών - είναι σκόπιμο μεταξύ άλλων να λαμβάνει υπόψη την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των μειονοτήτων, να συνεχίσει να υποστηρίζει το Ευρωπαϊκό Γραφείο Λιγότερο Διαδεδομένων Γλωσσών (EBLUL), δίκτυο που εκπροσωπεί κοινότητες που ομιλούν λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες και στα 15 κράτη μέλη της ΕΕ, και τα τρία ακαδημαϊκά ερευνητικά κέντρα Mercator, ως οργανισμούς γενικού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που έχουν ως λειτουργία τη διαδίκτυωση περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών, να αυξήσει τη χρηματοδοτική ενίσχυση ώστε να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των αρμοδιοτήτων του Γραφείου, και να χρησιμοποιεί τους πόρους του, να σχεδιάσει μια μορφή ένταξης στο γλωσσικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επίσημες εκείνες γλώσσες των κρατών μελών που χρησιμοποιούνται κατά πλειοψηφία στην επικράτειά του, σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της πανεπιστημιακής και να προάγει πολιτιστικές δραστηριότητες - για παράδειγμα, πολιτισμικά δίκτυα, πολιτισμικές δραστηριότητες, μεταφράσεις κ.λπ. - με συμμετοχή περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών.

Δέκα μέρες μετά (24 Ιουλίου 2003), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καταθέτει προς συζήτηση και τελικά ανακοινώνει στις 4 Σεπτεμβρίου, ένα φιλόδοξο - όπως το αποκαλεί - σχέδιο δράσης (2004-06)⁵⁹ για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών

⁵⁹ http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf

και της γλωσσικής πολυμορφίας, αδιαφορώντας προφανώς για τα πορίσματα της έκθεσης Ebner.

Το προτεινόμενο πρόγραμμα δράσης προσδιορίζει τέσσερις ευρείς τομείς στα πλαίσια των οποίων θα πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις: επέκταση των πλεονεκτημάτων της δια βίου εκμάθησης γλωσσών στο σύνολο των πολιτών, βελτίωση της διδασκαλίας των γλωσσών, δημιουργία περιβάλλοντος πιο ευνοϊκού για τις γλώσσες και ανάπτυξη πλαισίου ευνοϊκού για την πρόοδο.

Η εκμάθηση γλωσσών είναι δραστηριότητα που διεξάγεται δια βίου και για την οποία το παρόν πρόγραμμα δράσης προσδιορίζει τους ακόλουθους συγκεκριμένους στόχους:

- εκμάθηση μιας μητρικής γλώσσας και δύο άλλων γλωσσών.
- ανάπτυξη ευρέως φάσματος γλωσσών.

Ως σύνολο, το προτεινόμενο φάσμα γλωσσών θα πρέπει να περιλαμβάνει τις "μικρές" ευρωπαϊκές γλώσσες, καθώς και όλες τις "μεγάλες", τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών, καθώς και εκείνες που αναγνωρίζονται ως εθνικές γλώσσες, και τις γλώσσες των κύριων εμπορικών εταίρων μας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Η ΕΕ στις δράσεις της, στις οδηγίες και στα ψηφίσματά της, μέχρι σήμερα, δείχνει ένα αυξητικό ενδιαφέρον για το θέμα «γλώσσα».

Είναι φανερό, όμως, ότι περιορίζει το ενδιαφέρον της στο θέμα της εκμάθησης των γλωσσών, υιοθετώντας στόχους και προτείνοντας προγράμματα, όπου κυριαρχεί η εκμάθηση, από όλους τους πολίτες, αρχικά μίας ξένης γλώσσας και κατά το διάστημα των τελευταίων δέκα χρόνων δύο ξένων γλωσσών.

Η έκθεση της Επιτροπής Πολιτισμού, Νεότητας, Παιδείας, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού, το 2003, άγγιζε το πρόβλημα των γλωσσών σφαιρικά και όχι μόνο σε επίπεδο εκμάθησης ξένων γλωσσών.

5 ΒΑΘΜΟΣ ΕΠΙΒΙΩΣΗΣ ΓΛΩΣΣΩΝ

Ο αριθμός των ατόμων που μιλά μία γλώσσα σε ένα δομημένο πολιτικό σύστημα ορίζει εν μέρει τη θέση της γλώσσας μέσα στο σύστημα αυτό. Παράλληλα, η επιλεξιμότητα μιας γλώσσας από τους τρίτους προσμετράτε για τον υπολογισμό της ισχύος της γλώσσας. Μάλιστα, μέσα σε ένα σύστημα με μεγάλο αριθμό «παικτών», με διαφορετική διαχείριση πλεονεκτημάτων και μειονεκτημάτων από τους άμεσα ενδιαφερόμενους, οι δύο παραπάνω παράγοντες είναι σημαντικοί για τις γλώσσες αυτές καθαυτές και για την επιβίωσή τους, αλλά δεν είναι οι μόνοι, που ορίζουν και καθορίζουν θέση και μέλλον για κάθε γλώσσα.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει αυτήν την περίοδο είκοσι επίσημες γλώσσες. Μέχρι σήμερα ο αριθμός των γλωσσών αυξάνεται μαζί με αυτό των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. *Ντε φάκτο*, οι επίσημες γλώσσες είναι εκείνες οι οποίες δηλώθηκαν ως τέτοιες από τα κράτη μέλη. Δεν είχε προχωρήσει μέχρι πρόσφατα η ΕΕ - καταλανικά - σε καμία αποδοχή άλλης επίσημης γλώσσας από τις γλωσσικές κοινότητες των κρατών-μελών.

Τα μέλη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου μπορούν να εκφραστούν σε οποιαδήποτε επίσημη γλώσσα (αρθ. 117 του εσωτερικού Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου), αν και μιλούν γενικά στη γλώσσα της χώρας τους⁶⁰.

⁶⁰ Ο Willy Brandt ήταν ένα από τα πρώτα μέλη που μίλησε στο Κοινοβούλιο σε μια γλώσσα που δεν ήταν η μητρική γλώσσα του, μιλώντας στα αγγλικά σε αντιδιαστολή με τα γερμανικά. Επέλεξε την αυτο-μετάφραση. Η επιλογή του δικαιολογήθηκε από το γεγονός ότι ο αριθμός των μελών που καταλάβαιναν αγγλικά ήταν πολύ υψηλότερος από εκείνους που καταλάβαιναν και μιλούσαν τα γερμανικά. Η επιλογή χαιρετίστηκε με θερμή επιδοκίμασία και μερικούς συριγμούς. Ο πολυπολιτισμικός πιθανώς θα είχε σφυρίξει δεδομένου ότι θα ήταν ακατανόητος για τους ψηφοφόρους στην εκλογική περιφέρειά του, οι οποίοι έχουν δικαίωμα εντούτοις να ασκήσουν τον έλεγχο του εκλεγμένου μέλους τους. Ο Brandt ανάγκασε επίσης τους γερμανικούς συναδέλφους του που δεν καταλάβαιναν αγγλικά (ενδεχομένως επειδή δεν ήταν μέλη μιας ελίτ) για να ακούσουν την ομιλία ενός συντοπίτη τους να καταφύγουν στη μετάφραση. Ο κοσμοπολίτης θα τον είχε επιδοκιμάσει θερμά εφ' όσον μείωνε τη

5.1 Διερμηνεία & Μετάφραση

Τα μέλη του Κοινοβουλίου στηρίζονται στην ταυτόχρονη μετάφραση, και τα έγγραφα είναι μεταφρασμένα σε επίσημες γλώσσες. Από το 1984 οι ομιλητές μιλούσαν στην επίσημη γλώσσα του κράτους μέλους από το οποίο προέρχονταν. Η διερμηνεία όμως δεν ήταν πάντα διαθέσιμη στη μητρική τους γλώσσα. Η μετάφραση της ομιλίας σε όλους του ακροατές ποίκιλλε.

Για να υπάρξει πλήρης διερμηνεία μεταξύ των 20 γλωσσών σήμερα απαιτούνται 60 διερμηνείς.

Σε ένα θεωρητικό μοντέλο διερμηνείας μεταξύ 4 γλωσσών έχουμε 12 πιθανές γλωσσικές επικοινωνίες ("προς" και "από"). Σε ένα άλλο θεωρητικό μοντέλο διερμηνείας μεταξύ 21 γλωσσών οι συνδυασμοί που προκύπτουν είναι 420. Υπάρχει αυτήν την περίοδο $20 \times 19 = 380$ πιθανές γλωσσικές επικοινωνίες ("προς" και "από"), και η εύρεση διερμηνέων ικανών, παραδείγματος χάριν, από τα πορτογαλικά στα σλοβάκικα ή λιθουανικά σε μαλτέζικα και αντίστροφα, συχνά γίνεται αδύνατη. Ως εκ τούτου είναι προφανής, η προσφυγή στις "διπλές μεταφράσεις" (παραδείγματος χάριν, από πορτογαλικά στα γαλλικά και από τα γαλλικά στα σλοβάκικα).

Αν και το κόστος διερμηνείας και μετάφρασης σε απόλυτους αριθμούς θα ήταν λογικό να είναι υψηλό, σύμφωνα με επίσημα στοιχεία του 2003 ανέρχεται σε 2 ευρώ ανά πολίτη της ΕΕ.⁶¹

Το πρόβλημα έχει γίνει μεγαλύτερο με την επέκταση των κρατών μελών και θα συνεχίσει να αυξάνεται όταν προσχωρήσουν η Βουλγαρία, η Ρουμανία και ενδεχομένως η Τουρκία στην ΕΕ.

Από τους 5.000 υπαλλήλους του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, 340 είναι μεταφραστές και 238 διερμηνείς, αλλά ο πολλαπλασιασμός των γλωσσών θα μπορούσε να οδηγήσει σε έναν διπλασιασμό αυτού του αριθμού.

Σε μια κατάσταση αυτού του είδους, το πρόβλημα της μείωσης του αριθμού επίσημων γλωσσών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου προκύπτει δικαιολογημένα, εν τούτοις, μιλώντας πολιτικά, είναι ακανθώδες. Το πλεονέκτημα για τη λειτουργία του Κοινοβουλίου θα ήταν ένα αποτελεσματικότερο και πιο ευέλικτο Κοινοβούλιο - με την αποφυγή διπλών μεταφράσεων - ενώ το μειονέκτημα θα ήταν — *de facto* εάν όχι *de iure* — ο περιορισμός του ήδη παθητικού εκλογικού σώματος στις ελίτ που

γλωσσική απόσταση μεταξύ των μελών του Κοινοβουλίου, προωθώντας ως εκ τούτου μία κοινή γλώσσα για την Ευρωπαϊκή πολιτική.

⁶¹ <http://europa.eu.int/comm/scic>

μιλούν ξένες γλώσσες. Θα λέγαμε ότι έτσι η ιστορία επαναλαμβάνεται.⁶²

Σήμερα, υποβάλλονται προτάσεις για να μειωθούν οι επίσημες γλώσσες σε δύο, τρεις ή τέσσερις⁶³ και στα όργανα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου έχει τεθεί επίσης το πρόβλημα της εκτενούς χρήσης των διερμηνέων και των μεταφράσεων.

Ο εκπρόσωπος των υπηρεσιών διερμηνείας της ΕΕ, Ίαν Άντερσεν δήλωσε το 2003⁶⁴: «Μετά τη διεύρυνση ο αριθμός των επίσημων γλωσσών της ΕΕ αυξάνεται από 11 σε 20, γεγονός το οποίο θα εκτοξεύσει το κόστος διερμηνείας και μετάφρασης από 700 εκατομμύρια ευρώ σε 1 δις ευρώ το χρόνο - και αυτό κατόπιν περιορισμού της διερμηνείας μόνο στις ανωτάτου επιπέδου συναντήσεις. Στις χαμηλότερου επιπέδου συναντήσεις θα ομιλείται όποια γλώσσα καταλαβαίνουν όλοι οι παρόντες, η οποία στην πράξη είναι συνήθως η αγγλική. Θα λαμβάνεται υπόψη η πραγματική ανάγκη για διερμηνείες και όχι η πολιτική. Στο παρελθόν υπήρχε η ανάγκη να υπερασπιστούν τις γλώσσες αλλά σήμερα αντιμετωπίζονται ως όργανα επικοινωνίας».

Επίσης, σε πρόσφατη έκθεση της Γενικής Διεύθυνσης Διερμηνείας της ΕΕ⁶⁵, μεταξύ άλλων διαβάζουμε επιβεβαιώνοντας την επιστολή από το γραφείο της κ. Διαμαντοπούλου: «Στις συναντήσεις εργασίας του προσωπικού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν είναι διαθέσιμη οποιαδήποτε μετάφραση. Οι υπάλληλοι θα πρέπει να είναι ικανοί να εργαστούν χρησιμοποιώντας τις τρεις γλώσσες αγγλικά, γαλλικά ή γερμανικά.»

5.2 Πολυπολιτισμικοί & Κοσμοπολίτες

Ο Kymlicka⁶⁶ προσεγγίζει το θέμα, τόσο από την πλευρά του πολυπολιτισμού όσο και από την πλευρά του κοσμοπολιτισμού.

Οι πολυπολιτισμικοί είναι, καταρχήν, εχθρικοί σε προτάσεις μείωσης των επίσημων γλωσσών, επειδή θα μείωναν τον αριθμό των αποτελεσματικά επιλέξιμων υποψηφίων, καθώς θεωρούν ότι μόνο οι πολίτες με μια καλή γνώση τουλάχιστον μιας επίσημης γλώσσας μπορούν να εκτελέσουν το ρόλο τους ως μέλη). Επιπλέον, αν και όλα τα κοινοβουλευτικά έγγραφα θα συνέχιζαν να είναι διαθέσιμα στις είκοσι ή

⁶² Γ. Δερτιλής, 2000, σελ. 25

⁶³ «Αγαπητή κ. Αναγνωστοπούλου θα ήθελα να σας πληροφορήσω ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υποστηρίζει την ίση μεταχείριση όλων των επίσημων γλωσσών της ΕΕ. Θα πρέπει βέβαια να σημειωθεί ότι για λόγους καθαρά πρακτικούς, οι γλώσσες εργασίας στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή είναι η αγγλική, η γαλλική και γερμανική.»

Με εκτίμηση,

Γ. Γλυνός, Δ/ντης Ιδιαίτερου Γραφείου της Επιτρόπου Α. Διαμαντοπούλου
Βρυξέλλες, 18 Ιουλίου 2002

⁶⁴ Εφημερίδα «Ημερησία» & Financial Times 2003

⁶⁵ <http://europa.eu.int/comm/scic/>

⁶⁶ W. Kymlicka, 2001

περισσότερες επίσημες γλώσσες, θα υπήρχε πάντα ο κίνδυνος για μια συνέλευση που λειτουργεί μόνο σε μερικές γλώσσες να απομακρυνθεί από το εκλογικό σώμα και μετατρέπεί τελικά σε ολιγαρχία.

Οι κοσμοπολίτες, αντίθετα, θεωρούν ότι η επικοινωνία σε μια ή μερικές γλώσσες θα καθιστούσε την κοινοβουλευτική συζήτηση αυθεντικότερη και άμεση⁶⁷. Θα πρότειναν ακριβώς δύο επίσημες γλώσσες, αγγλικά και γαλλικά, και για να είναι όλα τα μέλη στην ίδια θέση, θα ζητούσαν από τους Άγγλους να μιλήσουν στα γαλλικά και τους Γάλλους να μιλήσουν στα αγγλικά.

Επίσης θα έδειχναν ότι, αν και εκλεγμένοι σε μια χώρα, οι ευρωβουλευτές πρέπει να αποκριθούν στον πληθυσμό της Ευρώπης, όχι μόνο στην εκλογική περιφέρειά τους. Εκτός αυτού, για να είναι σε θέση να εργαστεί καλά σε μια νομοθετική συνέλευση, είναι απαραίτητο να είναι σε θέση να μιλήσει, ανεπίσημα αν χρειαστεί, με τους συναδέλφους, και για να το κάνει αυτό είναι απαραίτητο να υπάρξει η γνώση των πιο κοινών γλωσσών. Για να αποφύγει να συνοδεύεται από μια ομάδα διερμηνέων, κάθε μέλος του Κοινοβουλίου πρέπει να είναι σε θέση να επικοινωνήσει με τους συναδέλφους σε μια κοινή γλώσσα. Εν ολίγοις, οι κοσμοπολίτες θα προτιμούσαν μια αλλά άμεσα κατανοητή γλώσσα από μια μυριάδα πιο ζωηρόχρωμων όμως μη-προσιτών γλωσσών. Το Κοινοβούλιο στο οποίο κάθε μέλος μιλά μια γλώσσα ακατανόητη είναι όχι μόνο γελοίο, αλλά και άχρηστο.

5.3 Διγλωσσία - Τριγλωσσία

Η κοσμοπολίτικη θέση υποστηρίζεται από τη θέση, ότι τίποτα δεν αποτρέπει τα ανθρώπινα όντα από την κατοχή δύο ή περισσότερων γλωσσών.⁶⁸

Η πρόσφατη γλωσσική έρευνα⁶⁹ σαφώς καταδεικνύει ότι δεν υπάρχει κανένα εμπόδιο στα παιδιά που μαθαίνουν δύο γλώσσες και πολλές χώρες εκτελούν τα προγράμματα υποχρεωτικής εκπαίδευσης για να επιτρέψουν στους μαθητές να μάθουν κατάλληλα όχι μόνο τη μητρική γλώσσα τους αλλά και αγγλικά. Αυτό δεν είναι απαραίτητο εις βάρος της ιδιωματικής ή μειονοτικής γλώσσας, η πολιτιστική αξία της οποίας μπορεί να είναι τα καλύτερα κατανοητή (ως έκφραση της ποικιλίας της ανθρωπότητας) από άτομα που μιλούν περισσότερες από μια γλώσσες. Ο πολύγλωσσος είναι σε θέση να κρίνει πολύ καλύτερα την αξία της γλωσσικής ποικιλομορφίας από τον αναλφάβητο.

Σε έναν πλανήτη στον οποίο το ένα τρίτο του πληθυσμού είναι ακόμα αναλφάβητο

⁶⁷ Van Parijs, 2005

⁶⁸ D. Beetsma, 2002

⁶⁹ <http://www.eurydice.org>

είναι αναμφισβήτητα καινοτόμο να σκεφτεί κανείς την άποψη της Θεσμοποίησης κάποιας διγλωσσίας. Αποτελεί, επίσης, έκπληξη να ανακαλύψει κανείς ότι τα δύο τρίτα των κατοίκων του πλανήτη είναι ήδη δίγλωσσα σήμερα⁷⁰.

Αυτό αποτυγχάνει ακόμα να φέρει τους λαούς του κόσμου μαζί, απλά επειδή καμία γλώσσα επικοινωνίας δεν υπάρχει. Με μια λέξη, λείπει μια κοινή γλώσσα που να ομιλείται ως δεύτερη ή τρίτη γλώσσα. Όμως, κατά τη διάρκεια των δύο ή τριών επόμενων γενεών, μπορεί να γίνει δυνατό να βρεθεί ένα ευρέως διαδεδομένο γλωσσικό μέσο.

Γενικά, η αγγλική είναι η πρώτη ξένη γλώσσα στην εκπαίδευση σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ (εκτός από τα αγγλόφωνα κράτη) και η γαλλική είναι σχεδόν πάντα η δεύτερη.

Όσον αφορά της δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η γλώσσα που διδάσκεται περισσότερο ως ξένη γλώσσα είναι η αγγλική. Συνολικά το 89% των μαθητών μαθαίνουν αγγλικά.

Στην Ινδία και την Ευρώπη, η πολυγλωσσία μπορεί ήδη να φανεί (βλ. Laitin, το 1997 Mamadouh, 2002 Van Parijs, 2005 για την Ευρώπη, και Annamalai, 2001 και Chandholke, 2005 για την Ινδία). Η μισή Ευρώπη είναι ήδη πολύγλωσση⁷¹. Το 45% των ευρωπαίων πολιτών μπορεί να συμμετάσχει σε συζητήσεις σε διαφορετική γλώσσα από τη μητρική του. Βέβαια υπάρχουν μεγάλες διαφορές ανάμεσα στα κράτη μέλη. Για παράδειγμα στο Λουξεμβούργο, σχεδόν όλοι μιλούν μια άλλη γλώσσα αρκετά καλά για να συμμετάσχουν σε μια συζήτηση, ενώ τα άτομα που μένουν στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία και την Πορτογαλία έχουν τις λιγότερες πιθανότητες να μιλούν μια δεύτερη γλώσσα, καθώς λιγότερο από το ένα τρίτο του πληθυσμού τους ισχυρίζεται κάτι τέτοιο.

Το Δεκέμβριο του 2000, στο πλαίσιο της προετοιμασίας του Ευρωπαϊκού έτους των γλωσσών 2001, διενεργήθηκε ειδική έρευνα της κοινής γνώμης από το ευρωβαρόμετρο⁷². Στην έρευνα έλαβαν μέρος περισσότερα από 15.900 άτομα σε όλη την ΕΕ.

Η αγγλική είναι η γλώσσα που ομιλείται περισσότερο στην σημερινή ΕΕ. Είναι η γλώσσα που δηλώνει ότι μιλά είτε ως μητρική είτε αρκετά καλά ώστε να μπορεί να συζητήσει το 47% του πληθυσμού της ΕΕ. 32% δηλώνει αντίστοιχα για τη γερμανική, 28% για τη γαλλική, 18% για την ιταλική, 15% για την ιταλική. Με εξαίρεση την

⁷⁰ Baker και Pr. Jones, 1998

⁷¹ www.eurolang.net/browse.htm

⁷² http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/ebs_147_summ_en.pdf

αγγλική, η σειρά κατάταξης των γλωσσών ακολουθεί λίγο πολύ την αναλογία του πληθυσμού.

Το 47,3% των ερωτηθέντων δεν ομιλεί ξένη γλώσσα. Το 52,7% ομιλεί τουλάχιστον μια ξένη γλώσσα. Επίσης 1/3 του πληθυσμού δεν ήταν πρόθυμο να αφιερώσει χρόνο για την εκμάθηση ξένης γλώσσας. Το 42% των Βέλγων, το 43% των Γάλλων και το 50% των Πορτογάλων δεν είναι πρόθυμο να αφιερώσει χρόνο στην εκμάθηση ξένης γλώσσας.

Ζητήθηκε να απαντήσουν σχετικά με τις γλωσσικές τους ικανότητες και την άποψη τους όσον αφορά την εκμάθηση γλωσσών. Στην ερώτηση «ποιες άλλες γλώσσες γνωρίζετε;» οι Ευρωπαίοι δήλωσαν ότι γνωρίζουν ως πρώτη, δεύτερη, τρίτη ή τέταρτη ξένη γλώσσα μια από τις ακόλουθες: αγγλικά 41%, γαλλικά 19%, γερμανικά 10%, ισπανικά 7%, ιταλικά 3%, σουηδικά 1%, ολλανδικά 1%.

Στην ερώτηση αν συμφωνούν ή διαφωνούν με την άποψη ότι, στην περιφέρειά τους, «οι πολίτες είναι καλοί στην ομιλία άλλων γλωσσών», οι απαντήσεις είναι ομοιόμορφα μοιρασμένες, με ένα 39% να απαντά όχι, ένα 34% να απαντά ναι και ένα 27% να απαντά δεν γνωρίζω.

5.4 Αγγλική-Γαλλική-Γερμανική Γλώσσα

Η Αγγλική Γλώσσα

Η σημαντική αύξηση χρήσης των αγγλικών πρέπει μάλλον να αποδοθεί σε δύο παράγοντες που αλληλοτροφοδοτούνται δημιουργώντας μια σπειροειδή ανοδική δυναμική: αφενός, στις διαδικασίες διεθνοποίησης της οικονομίας και της αγοράς εργασίας και, αφετέρου, στην εξέλιξη της διδασκαλίας των ξένων γλωσσών στην εκπαίδευση⁷³.

Η αγγλική εφόσον έγινε η γλώσσα των πολιτικών και οικονομικών σχέσεων που διατηρούσαν οι χώρες της Ευρώπης με όλες αυτές τις μακρινές περιοχές τις οποίες έφερνε κοντά τους, απέκτησε αντίστοιχα μεγάλη σπουδαιότητα και στην ήπειρο προέλευσής της. Εξάλλου, η ογκώδης παραγωγή θεαμάτων και πληροφοριών σε συμφέρουσες τιμές με γρήγορη απόσβεση, που εξαπλώνεται στην ευρωπαϊκή αγορά, είναι το προνομιούχο εργαλείο μιας ιδιαίτερα αποτελεσματικής πρόκλησης διά των μέσων ενημέρωσης. Πολιορκημένη από την αγγλική, η πολύγλωσση Ευρώπη βουίζει ολόκληρη από μονόγλωσσα συνθήματα.

⁷³ Χρ. Λάζος, 1997

Η περιγραφή του Σαλμάν Ρουσντί για την αγγλική γλώσσα, ως το πιο δυνατό μέσο επικοινωνίας στον κόσμο σήμερα, καταδεικνύει την σημασία και αξία της αγγλικής γλώσσας σήμερα.⁷⁴ Η αγγλική φαίνεται ότι αποδεικνύει την καλύτερη σχέση μεταξύ κόστους και κέρδους.

Το αποτέλεσμα ανταποκρίνεται σ' αυτό που μπορεί κανείς να προβλέψει: στους Ευρωπαίους η αγγλική εμφανίζεται σαν γλώσσα που ανταποκρίνεται καλύτερα στην ασυγκράτητη ανάγκη επικοινωνίας.

Ακόμη και στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης η αγγλική φαινόταν σαν γλώσσα ελευθερίας και αξιόπιστων πληροφοριών στους αντικαθεστωτικούς διανοούμενους, ενώ η ρωσική γλώσσα ήταν απλώς φορέας συνθημάτων και προπαγάνδας.

Οι συμμετέχοντες στα ευρωπαϊκά προγράμματα, Lingua και Erasmus προτίμησαν σε ποσοστό 33% και 32% αντίστοιχα την Αγγλία, έναντι 22% και 27% τη Γαλλία και τέλος 10% και 18% τη Γερμανία⁷⁵.

Για το ακαδημαϊκό έτος 1995-6 περισσότεροι από 21.800 ευρωπαίοι φοιτητές φοίτησαν στην Αγγλία μέσω του Erasmus, ενώ μόνο 11.700 βρετανοί φοιτητές επέλεξαν ένα άλλο μέρος για τη συμμετοχή τους στο πρόγραμμα.⁷⁶

Η Γαλλική Γλώσσα

Η Γαλλία κάνει βήματα για την προστασία και την προώθηση της γλώσσας της, ξοδεύοντας 1 δις \$ το χρόνο για τη διαφήμιση της χρήσης της (The Economist, 1996).

Από το 1991 έως σήμερα έχουν δαπανηθεί περίπου 22 εκατ. ευρώ για τη συγχρηματοδότηση παρόμοιων σχεδίων. Από το 1995 έως το 1999 δαπανήθηκαν συνολικά 39 εκατ. ευρώ σε υποτροφίες καθηγητών για ενδοϋπηρεσιακή κατάρτιση. Για την παραγωγή διδακτικού και δοκιμαστικού υλικού γλώσσας από το 1990 έως σήμερα έχουν διατεθεί 30 εκατ. ευρώ.

Το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα είναι ένα από εκείνα που προσφέρουν το πλουσιότερο φάσμα, αφού στο σύνολο της επικράτειας προτείνονται 13 γλώσσες, από τις οποίες οι 9 είναι ευρωπαϊκές και ανάμεσα σ' αυτές οι 3 είναι ρομανικές⁷⁷.

⁷⁴ Cl.Hagege, 1993, σελ. 53

⁷⁵ P. P. Gubbins, 1996, σελ. 125

⁷⁶ <http://Pols.canterbury.ac.nz/ECSANZ/papers/Field.htm>

⁷⁷ Το ίδιο

Όμως, κάποιои θεωρούν ότι η χρήση της γαλλικής ήταν δεμένη με τη φεουδαρχία, καθώς και με τη λεπτότητα ενός πολιτισμού του αυλικού έρωτα, αντιπροσωπευτικού ενός ορισμένου τύπου κοινωνίας ο οποίος κρίνεται όλο και πιο ξεπερασμένος.

Η Γερμανική Γλώσσα

Η επανένωση της Γερμανίας και η είσοδος της Αυστρίας στην ΕΕ έχουν τονίσει τη σημασία της Γερμανικής γλώσσας στην ΕΕ. Υπάρχει ήδη μία στροφή στη χρήση γερμανικών από πολιτικούς στη νέα ενωμένη Γερμανία και στην Αυστρία, όπου δίνεται μεγαλύτερη πια σημασία στη γερμανική γλώσσα στα ραδιοφωνικά και τηλεοπτικά προγράμματα.

Στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη θα δοθούν οι νέες μάχες μεταξύ αγγλικών και γερμανικών. Η γερμανική ομιλείται πολύ περισσότερο από την αγγλική, ως δεύτερη γλώσσα, «δυτικής προέλευσης», στην Τσεχία, Ουγγαρία, Σλοβακία, Γεωργία και Καζακστάν. Η ρωσική όμως είναι μακράν η πρώτη επιλογή τους ως δεύτερη γλώσσα στις περισσότερες χώρες της ανατολικής Ευρώπης.

Η Γερμανία προσπαθεί να εδραιώσει τη χρήση της γλώσσας ανατολικά και για το λόγο αυτό φρόντισε την αποστολή 522 δασκάλων γερμανικής το 1995. Χαρακτηριστικά, ο ΥΠΕΞ Κλάους Κίνκελ, δήλωσε ότι θέλει να δει τη γλώσσα του με μεγαλύτερο ρόλο στις Βρυξέλλες.⁷⁸

Η Γερμανία, που ήρθε τελευταία από τις αποικιακές αυτοκρατορίες στο τέλος του 19^{ου} αι. ένωσε δύο φορές στη διάρκεια του 20^{ου} αι. τον πειρασμό να αντιμετωπίσει την κεντρική και ανατολική Ευρώπη όπως και κατά τον Μεσαίωνα: σαν τη μόνη πραγματική αποικία της. Σήμερα όμως η γερμανική εξυπηρετείται αρκετά καλά από τη δύναμη του νομίσματος, ώστε να μην έχει ανάγκη τη δύναμη των όπλων⁷⁹.

5.5 Επιλογή 1^{ης} & 2^{ης} Ξένης Γλώσσας

Από το πρόγραμμα Eurydice⁸⁰, μπορούμε να πληροφορηθούμε τις επιλογές όλων των κρατών-μελών της ΕΕ για την πρώτη και δεύτερη γλώσσα που επισήμως τα αρμόδια Υπουργεία αποφασίζουν να προωθήσουν στις χώρες τους.

Η αναφορά γίνεται για τις δύο πρώτες επιλογές, όπως άλλωστε είναι και η παρότρυνση της ΕΕ. Στις περισσότερες χώρες της Ε.Ε. και τις χώρες ΕΖΕΣ/ΕΟΧ,

⁷⁸ New Europe, 1996

⁷⁹ Cl.Hagege, 1993, σελ. 106

⁸⁰ www.eurydice.org/Eurybase

οι ξένες γλώσσες αρχίζουν να διδάσκονται, σε ουσιαστική βάση, στην αρχή της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Όταν η διδασκαλία των ξένων γλωσσών είναι υποχρεωτική, γεγονός που συνήθως συμβαίνει, η διδασκαλία ξεκινά από το τρίτο ή το τέταρτο έτος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

- ο Το Λουξεμβούργο και η Νορβηγία αποτελούν εξαιρέσεις γιατί εισάγουν τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας στην αρχή του πρώτου έτους της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- ο Στη Γαλλόφωνη και τη Φλαμανδόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, τη Γερμανία και τη Γαλλία, η πρώτη ξένη γλώσσα είναι υποχρεωτική για όλους τους μαθητές από την αρχή της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε αυτές τις χώρες, κατά τη διάρκεια της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης ή τουλάχιστον κατά τα τελευταία έτη αυτού του επιπέδου μπορούν να επιβάλουν τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας στους μαθητές ως υποχρεωτικό μάθημα.
- ο Στο Γαλλόφωνο Βέλγιο το 1998/99, έγινε υποχρεωτική η διδασκαλία ξένων γλωσσών σε όλους τους μαθητές από ηλικία 10 ετών. Στη Φλαμανδόφωνη Κοινότητα του Βελγίου, την Ελλάδα, τις Κάτω Χώρες και τη Φινλανδία, η δεύτερη ξένη γλώσσα γίνεται υποχρεωτική στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή πριν από το τέλος του συστήματος ενιαίας δομής.
- ο Στη Γαλλία το 1998/99, έγινε υποχρεωτική η διδασκαλία δεύτερης ξένης γλώσσας σε μαθητές από ηλικία 13 ετών. Εντούτοις, σε ορισμένες περιφέρειες, οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μια τοπική γλώσσα. Από το 1999/2000, η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας έγινε υποχρεωτική για όλους τους μαθητές από ηλικία 9 ετών.
- ο Στην Αγγλία, Ουαλία και Βόρεια Ιρλανδία δεν υπάρχει υποχρεωτικό αναλυτικό πρόγραμμα για τους μαθητές ηλικίας 16-18 ετών. Οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν τα μαθήματά τους από εκείνα που παρέχει το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Τα περισσότερα σχολεία, υπό κανονικές συνθήκες προσφέρουν τμήματα εκμάθησης ξένων γλωσσών. Στην Σκωτία δεν υπάρχουν κατευθυντήριες οδηγίες αναλυτικού προγράμματος για τους μαθητές ηλικίας 16-18 ετών. Γενικά, οι μαθητές επιλέγουν πέντε μαθήματα από εκείνα που προσφέρονται από το εκπαιδευτικό ίδρυμα. Τα περισσότερα σχολεία παρέχουν τη δυνατότητα εκμάθησης δύο ξένων γλωσσών.

- Στο Λουξεμβούργο, η δεύτερη υποχρεωτική ξένη γλώσσα εισάγεται από το δεύτερο έτος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Δύο από τις εθνικές γλώσσες, η Γερμανική και η Γαλλική θεωρούνται ξένη γλώσσα. Γι'αυτό το λόγο, χρησιμοποιούνται για τη διδασκαλία διαφόρων μαθημάτων αντί για τη μητρική γλώσσα, τα *Letzeburgesch*, καθώς αυξάνει η ηλικία των μαθητών. Είναι υποχρεωτική η διδασκαλία τρίτης ξένης γλώσσας για όλους τους μαθητές πριν από το τέλος της κατώτερης βαθμίδας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Στη Σουηδία η δεύτερη ξένη γλώσσα γίνεται υποχρεωτική πριν από το τέλος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το 1997/98, το ένα τρίτο περίπου των σχολείων της Σουηδίας προσφέρουν τμήματα διδασκαλίας τη Αγγλικής από το πρώτο έτος του *Grundskola* (μαθητές ηλικίας 7 ετών). Οι περισσότεροι μαθητές (δηλαδή το 80 % περίπου) άρχισαν να μαθαίνουν Αγγλικά πριν την ηλικία των 10 ετών.
- Σε άλλες χώρες της Ε.Ε. και χώρες ΕΖΕΣ/ΕΟΧ, η δεύτερη ξένη γλώσσα διδάσκεται ως υποχρεωτικό μάθημα επιλογής σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης (Ισπανία, Πορτογαλία και Νορβηγία) ή εξαρτάται από το τμήμα ή το σχολείο όπου φοιτά ο μαθητής (Γερμανία, Γαλλία, Αυστρία).
- Στην Πορτογαλία στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, η δεύτερη ξένη γλώσσα είναι υποχρεωτική εάν ο μαθητής έχει μελετήσει μια μόνο γλώσσα κατά τη διάρκεια του *ensino básico*.
- Στην Ιταλία, τα *scuola media* μπορούν να περιλάβουν στα υποχρεωτικά μαθήματα επιλογής τη διδασκαλία δεύτερης ξένης γλώσσας. Το 1992/93, η εκμάθηση μιας ξένης γλώσσας καθιερώθηκε σταδιακά για όλους τους μαθητές ηλικίας 7 ετών και άνω.
- Η Ιρλανδία αποτελεί εξαίρεση: οι ξένες γλώσσες δε συγκαταλέγονται στα υποχρεωτικά μαθήματα του αναλυτικού προγράμματος οποιουδήποτε επιπέδου εκπαίδευσης. Εντούτοις, οι μαθητές επιλέγουν την Ιρλανδική και την Αγγλική καθ. όλη τη διάρκεια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης.
- Στη Σλοβενία, πριν να γίνει υποχρεωτική στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση ή κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών της ενιαίας δομής, η ξένη γλώσσα προσφέρεται ως μάθημα επιλογής.

Η διδασκαλία δεύτερης ξένης γλώσσας είναι υποχρεωτική από το τέλος της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Εσθονία και από την έναρξη της κατώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στη Λεττονία, τη Λιθουανία και την Κύπρο. Σε αυτό το επίπεδο εκπαίδευσης, κάθε σχολείο δύναται να παρέχει δεύτερη ξένη γλώσσα ως υποχρεωτικό μάθημα επιλογής στη Δημοκρατία της Τσεχίας, την Ουγγαρία, την Πολωνία και τη Σλοβενία.

- Στην Εσθονία έως το 1998 τα μειονοτικά σχολεία που χρησιμοποιούν τη Ρωσική γλώσσα ως μέσο διδασκαλίας, είχαν το δικό τους αναλυτικό πρόγραμμα. Από το Σεπτέμβριο του 1998, ξεκίνησε νέο εσθονικό πρόγραμμα σπουδών στα Ρωσικά μεσαία σχολεία.
- Στη Λετονία η πρώτη ξένη γλώσσα ξεκινά σε ηλικία 11 ετών στα σχολεία των γλωσσικών μειονοτήτων.
- Στην Πολωνία από το 1999/2000, η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας γίνεται υποχρεωτική από την ηλικία των 10 ετών.
- Στη Σλοβακία στα *gymnázia* που διαρκούν 8 έτη, είναι υποχρεωτική η διδασκαλία δεύτερης ξένης γλώσσας από ηλικία 12 ετών.
- Στην Κύπρο μεταξύ των ηλικιών 16 και 18 ετών οι περισσότεροι μαθητές φοιτούν στο *Λύκειο Επιλογής Μαθημάτων* και μαθαίνουν δύο τουλάχιστον υποχρεωτικές ξένες γλώσσες.

Στις περισσότερες χώρες, είτε πρόκειται για χώρες της Ε.Ε., χώρες ΕΖΕΣ/ΕΟΧ ή υπό ένταξη χώρες, μετά το τέλος της υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή την έναρξη την ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, το τμήμα ή ο κλάδος που επιλέγεται από το μαθητή προσδιορίζει τον αριθμό των διδασκόμενων γλωσσών και το καθεστώς (υποχρεωτικό ή προαιρετικό) του μαθήματος. Σε ορισμένες χώρες, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα μπορούν να προσφέρουν μία ή περισσότερες ξένες γλώσσες στα υποχρεωτικά μαθήματα επιλογής.

Εκτός από τα παραπάνω, ορισμένες χώρες οργάνωσαν πιλοτικά προγράμματα σε επίπεδο προσχολικής αγωγής (Ισπανία, Ιταλία, Αυστρία), ή σε επίπεδο πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης (Γερμανία, Ιρλανδία, Βουλγαρία, Πολωνία). Τις περισσότερες φορές, στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας σε επίπεδο εκπαίδευσης όπου δεν είναι ακόμη υποχρεωτική.

- Στη Δανία οι μαθητές μπορούν να επιλέξουν μια δεύτερη ξένη γλώσσα ως μάθημα επιλογής από την 7η τάξη. Η εκμάθηση της δεύτερης ξένης γλώσσας αποτελεί επιπλέον προϋπόθεση για την

εισαγωγή στη γενική ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευσης. Δεν αποτελεί μέρος του υποχρεωτικού αναλυτικού προγράμματος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης αλλά η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών επιλέγει αυτή τη γλώσσα (κυρίως τη Γερμανική).

Στις χώρες Ε.Ε. και τις χώρες ΕΖΕΣ/ΕΟΧ για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, κατά μέσο όρο, το 50 % των μαθητών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης παρακολουθεί μαθήματα ξένων γλωσσών. Στη Δανία, τις Κάτω Χώρες και την Ισλανδία, η αναλογία των μαθητών που μαθαίνουν ξένες γλώσσες σε αυτό το επίπεδο είναι σημαντικά μικρότερη. Στην Ιρλανδία, δεν παρέχεται στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση διδασκαλία ξένων γλωσσών. Αντίθετα, στην Ισπανία και τη Φινλανδία, τα ποσοστά είναι σχετικά υψηλά. Στο Λουξεμβούργο, συμμετέχουν όλοι οι μαθητές.

Η εκμάθηση δύο ξένων γλωσσών αποτελεί σημαντική εξαίρεση. Μόνο το 1% των μαθητών της Ε.Ε. μαθαίνουν δύο ξένες γλώσσες στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η Φινλανδία, η Ισλανδία και, κυρίως, το Λουξεμβούργο παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά μαθητών που μαθαίνουν δύο ξένες γλώσσες (13%, 14% και 82% αντίστοιχα).

Οι περισσότεροι μαθητές στις νέες ή υπό ένταξη χώρες για τις οποίες υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, δε μαθαίνουν καμία ξένη γλώσσα στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Μόνο η Εσθονία και η Ρουμανία παρουσιάζουν διαφορετική εικόνα: το ποσοστό των μαθητών που μαθαίνουν ξένες γλώσσες υπερβαίνει το 70%. Στην Εσθονία, το 18 % των μαθητών μαθαίνουν τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες.

Οι γλώσσες που διδάσκονται περισσότερο δε διαφέρουν από χώρα σε χώρα αν και όπως δηλώνεται λαμβάνονται υπόψη όλες οι ξένες γλώσσες ανάλογα με το έτος έναρξης της διδασκαλίας της ξένης γλώσσας στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Στοιχεία σχετικά με το ποιες γλώσσες διδάσκονταν ως 1^η ή 2^η ξένη γλώσσα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση των χωρών της ΕΕ κατά το σχολικό έτος 1996/97 έχουμε από το δίκτυο Eurydice⁸¹ και από το δίκτυο Eurostat⁸² έχουμε αντίστοιχα στοιχεία για το σχολικό έτος 2004/05 (Πίνακας V).

⁸¹ http://www.eurydice.org/Doc_intermediaires/en/frameset_key_data.html

⁸² Eurostat, New Cronos, Μάιος 2004

Πίνακας V: Στοιχεία από τα δίκτυα Eurydice και Eurostat

ΧΩΡΑ	1 ^Η ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ		2 ^Η ΞΕΝΗ ΓΛΩΣΣΑ		ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ
	1996/97	2004/05	1996/97	2004/05	
Αυστρία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Γαλλόφωνο Βέλγιο	Ολλανδικά	Ολλανδικά	Γερμανικά	Γερμανικά	Υποχρεωτική
Ολλανδόφωνο Βέλγιο	Γαλλικά	Γαλλικά			Υποχρεωτική
Δανία	Γαλλικά	Αγγλικά		Γαλλικά	Υποχρεωτική
Γαλλία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γερμανικά	Γερμανικά	Υποχρεωτική
Γερμανία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Ελλάδα	Αγγλικά	Αγγλικά		Γαλλικά / Γερμανικά	Υποχρεωτική
Ηνωμένο Βασίλειο					Μη υποχρεωτική
Ιρλανδία					Μη υποχρεωτική
Ισπανία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Ιταλία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Λουξεμβούργο	Γερμανικά	Γερμανικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Ολλανδία	Αγγλικά	Αγγλικά			Υποχρεωτική
Πορτογαλία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γαλλικά	Γαλλικά	Υποχρεωτική
Σουηδία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γερμανικά	Γερμανικά	Υποχρεωτική
Φιλανδία	Αγγλικά	Αγγλικά	Γερμανικά	Γερμανικά	Υποχρεωτική
Τσεχία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Κύπρο		Αγγλικά		Γαλλικά	Υποχρεωτική
Λετονία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Λιθουανία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Ουγγαρία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Μάλτα					Μη υποχρεωτική
Πολωνία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Σλοβακία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική
Σλοβενία		Αγγλικά		Γερμανικά	Υποχρεωτική

5.6 Οι «Άλλες» Γλώσσες

Οι πίνακες που προηγήθηκαν, αποδεικνύουν ότι οι χώρες της ΕΕ επιλέγουν τις τρεις κυρίαρχες γλώσσες, αγγλική, γαλλική ή γερμανική για να διδαχθούν στα σχολεία τους ως 1^η και 2^η ξένη γλώσσα.

Καμία δεν επιλέγει την ελληνική ως πρώτη ή δεύτερη ξένη γλώσσα. Στην ίδια μοίρα βρίσκεται η πορτογαλική γλώσσα με 10.886.000 ομιλητές, η σουηδική με 8.498.000 ομιλητές, η καταλανική με 6.170.000 ομιλητές, η φιλανδική με 5.150.000 ομιλητές, η οξιτανική με 5.080.000 ομιλητές, η δανική με 5.008.000 ομιλητές, η τσεχική με

10.063.000 ομιλητές, η ουγγρική με 10.543.000 ομιλητές και η σλοβακική με 4.771.000 ομιλητές, γλώσσες επίσημες - οι οχτώ από αυτές - που τις ομιλούν αρκετά εκατομμύρια άνθρωποι, την κάθε μία, στην ΕΕ.

Κανένας σήμερα δεν επιβάλλει στα κράτη μέλη να επιλέξουν ανάμεσα σε δύο τρεις συγκεκριμένες γλώσσες, μόνο, και να διδάσκονται αυτές στα δημόσια σχολεία τους όλων των βαθμίδων. Όμως αυτό τελικά είναι το γεγονός.

Ακόμη ένα στοιχείο το οποίο επιβεβαιώνει - αν και με διαφορετικά κριτήρια συχνά - την προηγούμενη ανάλυση είναι τα αριθμητικά δεδομένα για τα ακαδημαϊκά έτη 1999/2000 και 2000/2001 για τη μετακίνηση των Ελλήνων φοιτητών με το πρόγραμμα Erasmus.

Στις πρώτες θέσεις κατά σειρά προτίμησης Γαλλία, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία και Ιταλία για το 1999/2000, ενώ για το επόμενο ακαδημαϊκό έτος υπάρχει μια μικρή υποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου και τη θέση του κατακτά η Ισπανία. Κατά τα λοιπά η σειρά επιλογής παραμένει η ίδια.

Επιβεβαιώνοντας αυτά τα στοιχεία, οι περισσότεροι Έλληνες σύμφωνα και με την έρευνα της VPRC⁸³, μαθαίνουν μία άλλη γλώσσα λόγω σπουδών ή επαγγέλματος σε ποσοστό 60,4% και αυτή η γλώσσα είναι τα αγγλικά σε ποσοστό 39,8%. Ακολουθούν τα γερμανικά με 6,7% και τα γαλλικά με 5,8%.

5.7 Γλωσσική Ανισότητα

Όταν το 1958 ιδρύθηκε η ΕΕ, μία από τις βασικές αρχές της ήταν ότι οι λαοί και οι ηγέτες τους είναι αποφασισμένοι να συνεχίσουν την πορεία τους προς μία ολοένα στενότερη ένωση των λαών της Ευρώπης, αλλά με σεβασμό στις κουλτούρες και σε όλες τις κύριες γλώσσες των κρατών μελών. Παρά το γεγονός αυτό, παρατηρήθηκε μία μεγάλη ανάπτυξη και χρήση της αγγλικής καθώς και έντονος επηρεασμός από την αγγλοσαξονική κουλτούρα.

Αν και σύμφωνα με τις βασικές αρχές της ΕΕ όλες οι γλώσσες είναι σεβαστές, αν και όλες οι συμφωνίες και οδηγίες υπάρχουν σε όλες τις γλώσσες, η βασική σελίδα ενημέρωσης της ΕΕ είναι στην αγγλική γλώσσα, όπως επίσης και όλες οι προτάσεις ερευνών και συνεργασιών που κατατίθενται είναι στην αγγλική γλώσσα.

Τα παραδείγματα δείχνουν πως η αγγλική γλώσσα έχει μία ανώτερη θέση και μέσα στην ΕΕ, θέση που δεν έχει δοθεί σε άλλη γλώσσα. Επίσης, δείχνουν πως η χρήση μιας γλώσσας είναι η συνήθης πρακτική στην ΕΕ.

⁸³ http://www.vprc.gr/index_gr.html

Η ΕΕ δηλώνει ότι θέλει την πολύγλωσση κοινωνία της πληροφορίας όμως υποστηρίζει τα προγράμματα Teletropolis και Teletcity, τα οποία χρησιμοποιούν μία γλώσσα ή στην καλύτερη περίπτωση την επίσημη γλώσσα κάθε κράτους και την αγγλική.

Επίσης, ζητά οι πληροφορίες να είναι διαθέσιμες σε όσο το δυνατόν περισσότερες γλώσσες. Μερικά προϊόντα έχουν ήδη πληροφορίες και σε 10 γλώσσες και αυτό είναι πλέον η κοινή πρακτική.

Οι δημοσιεύσεις όμως στην ΕΕ στον ημερήσιο τύπο είναι σε 3 για παράδειγμα γλώσσες και στα εβδομαδιαία ή μηνιαία περιοδικά σε 10 ή παραπάνω;

Στα πλαίσια της ισότητας των ευκαιριών και της ίσης αντιμετώπισης των πολιτών της ΕΕ, ο πολίτης που μιλά για παράδειγμα 4 ευρωπαϊκές γλώσσες, αλλά δε μιλά αγγλικά, να μην του αρνούνται εργασία στην Βρετανία λόγω γλώσσας. Συμβαίνει αυτό;

Στην Ελλάδα για να γίνει δεκτός ένα Έλληνας φοιτητής σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα Ελληνικού Πανεπιστημίου, είναι απαραίτητη προϋπόθεση να γνωρίζει αγγλικά. Στην Αγγλία αποτελεί προαπαιτούμενο να γνωρίζει κανείς κάποια γλώσσα για να εισαχθεί σε μεταπτυχιακό πρόγραμμα Αγγλικού Πανεπιστημίου;

Ο Γάλλος Πρόεδρος Σιράκ πολύ αποκαλυπτικά δήλωσε ότι η κυριαρχία της αγγλικής γλώσσας στο Δίκτυο είναι μία πρόκληση για την ανθρωπότητα η οποία απειλεί να επιβάλλει μία γλωσσική και πολιτιστική ομοιομορφία στον κόσμο όλο, και για το λόγο αυτό έδωσε εντολή όλες οι σελίδες του Δικτύου στη Γαλλία να προβάλλουν το περιεχόμενό τους στα γαλλικά. Είναι δεδομένο ότι το Δίκτυο έχει σοβαρές επιπτώσεις στη γλώσσα.

Υποδεικνύει κάτι το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα δαπανήσει εκατομμύρια ευρώ για να αποτρέψει το ενδεχόμενο να γίνει η αγγλική η de facto επίσημη γλώσσα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και για να ενισχύσει παράλληλα τη χρήση της γαλλικής;

Το σχέδιο «φραγγοφωνίας» προωθείται από τους Γάλλους, οι οποίοι ανησυχούν ότι η γλώσσα τους θα περιθωριοποιηθεί στην ΕΕ των 25 κρατών μελών. Και ήλθε εκ νέου στο προσκήνιο όταν έγινε γνωστό ότι το 83% των υπαλλήλων που προσελήφθησαν στην Επιτροπή από τα 10 νέα μέλη μιλάει αγγλικά και μόνο το 24% γαλλικά. Σήμερα όλοι οι υπάλληλοι της Επιτροπής πρέπει να μιλούν τη μητρική τους γλώσσα συν άλλη μία ευρωπαϊκή. Συμφωνήθηκε όμως ότι στο μέλλον θα πρέπει να μάθουν με έξοδα της Επιτροπής και μια δεύτερη γλώσσα, συνήθως τη γαλλική, προκειμένου να προαχθούν.

Σε έρευνα⁸⁴ που πραγματοποιήθηκε από τη Harris Interactive για λογαριασμό της εταιρείας δημοσίων σχέσεων Burson - Marsteller 150 ανώτεροι αξιωματούχοι της ΕΕ έδωσαν συνέντευξη. Σχεδόν 85% των αξιωματούχων της ΕΕ προτιμούν να λαμβάνουν πληροφορίες στα αγγλικά σε περίπτωση που αυτές δεν είναι διαθέσιμες στη μητρική τους γλώσσα. Από την έρευνα προέκυψε ότι τα αγγλικά είναι η προτιμότερη πρώτη ξένη γλώσσα των αξιωματούχων της ΕΕ. Ακολουθούν τα γαλλικά με 10% και τα γερμανικά με 3%.

Παρά το γεγονός ότι η δεκαετής θητεία του Ζακ Ντελόρ στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή βοήθησε τη χρήση των γαλλικών στις Βρυξέλλες, τα αγγλικά απέκτησαν έκτοτε το πάνω χέρι, ειδικά μετά τους δύο τελευταίους γύρους διεύρυνσης το 1995 και το 2004. Οι πρώην κομμουνιστικές χώρες αποδεικνύονται πιο φιλικές απέναντι στην αγγλική γλώσσα.

Όσοι μιλούν αγγλικά στην Ευρώπη και Hindis στην Ινδία είναι μεταξύ των προνομιούχων, οι οποίοι χωρίς οικονομικό κόστος χρησιμοποιούν μια κοινή-ενιαία γλώσσα, ενώ πολλοί άλλοι πρέπει να μιλήσουν τουλάχιστον δύο (αγγλικά ως *lingua franca* και την ντοπιολαλιά τους), άλλοι ακόμα ήδη μιλούν τρεις (όπως οι Καταλανοί που πρέπει να μιλήσουν τα ισπανικά ως κυρίαρχη γλώσσα του κράτους τους, και τα αγγλικά ως κυρίαρχη ευρωπαϊκή και διεθνή γλώσσα). Η ανάπτυξη των κοινών γλωσσών θα αποδειχθεί αναπόφευκτα πιο συμφέρουσα σε μερικές ομάδες απ' ό,τι σε άλλες, αν και αυτό είναι κάτι που οι δημόσιες πολιτικές πρέπει να προσπαθήσουν να αντισταθμίσουν.

Η χρήση των γλωσσών είναι ένα από τα πιο ευαίσθητα ζητήματα στην ΕΕ και η διεύρυνση της ΕΕ είναι προφανές ότι έχει επιπτώσεις στο σημερινό καθεστώς λειτουργίας και χρήσης των γλωσσών στα πλαίσια της Ένωσης.

Για τον Treanor⁸⁵, το θέμα της πολιτιστικής ενοποίησης της ΕΕ, το οποίο κινείται μεταξύ μιας κοινής πολιτιστικής ευρωπαϊκής πολιτικής και της δημιουργίας μιας κοινής ευρωπαϊκής οντότητας, απαιτείται να ειδωθεί με κύριο στόχο τη γλώσσα. Τη γλώσσα θα μπορούσε να τη δει κανείς ως μέσο ή αιτία νεοαποικιακισμού ή ως καταλύτη μιας ανερχόμενης πολιτισμικής κινητικότητας.

Υποστηρίζοντας το πνεύμα της επικοινωνίας και των οικονομικών συμφερόντων μπορεί κανείς να θυσιάσει αρκετές από τις γλώσσες που σήμερα ομιλούνται στην ΕΕ των 25. Η απόφαση των κρατών μελών της ΕΕ να μην προχωρήσουν σε μια κοινή γλώσσα είχε σαν αποτέλεσμα μία σημαντική οικονομική επιβάρυνση. Μόνο για το

⁸⁴ Ημερησία, 18-19 Ιουλίου 2005

⁸⁵ P.Treanor, 1998

1989, 2 δις δολάρια ξοδεύτηκαν για γλωσσικές υπηρεσίες, μεταγλωττίσεις, μεταφράσεις.

Το πρόβλημα δεν είναι ότι η Ευρώπη δεν έχει μία κοινή γλώσσα, αλλά ότι για πολιτικούς και άλλους λόγους υπάρχει ισχυρή αντίσταση στην αποδοχή της κατάστασης αυτής σε επίσημη βάση. Έτσι, τα αγγλικά έχουν γίνει ντε φάκτο η κοινή γλώσσα της Ευρώπης.

Για να κυριαρχήσει μία καθολική γλώσσα δεν είναι υποχρεωτικό να πάψει η γλώσσα της εθνικής ομάδας κάποιου. Μια ρεαλιστικότερη λύση από την Εσπεράντο προτάθηκε από τον Huxley «στο νησί» σε ένα μυθιστόρημα που περιγράφει μια ουτοπιστική μικρή κοινότητα στον Ειρηνικό, το φανταστικό νησί Pala, προηγμένο τόσο όπως το επιτρέπουν οι παραδόσεις του. Αυτή η κοινότητα συντηρεί την τοπική γλώσσα της, αλλά όλα τα μέλη της μιλούν τα αγγλικά, και αυτό τους επιτρέπει την πρόσβαση στην τεχνολογία, τις πληροφορίες και τον πολιτισμό από τις πιο προηγμένες περιοχές του κόσμου. Στον πραγματικό κόσμο, οι χώρες με τους υψηλότερους δείκτες της ανθρώπινης ανάπτυξης - Νορβηγία, Σουηδία, η Ολλανδία - είναι πολύ κοντά στο ιδανικό Huxley.⁸⁶

Η γλωσσική πρόσβαση δεν είναι ανοικτή σε όλους όπως ο Kymlicka⁸⁷ επισημαίνει σωστά, οι ελίτ είναι ακόμα σε ένα πλεονεκτικότερη θέση και, σε έναν διεθνοποιημένο κόσμο, απολαμβάνουν ένα ακόμα προνόμιο, το γλωσσικό.

Οι προσπάθειες των κρατών-μελών να αμβλύνουν τις ανισότητες προωθώντας τις ξένες γλώσσες στα σχολικά τους προγράμματα και υιοθετώντας, παράλληλα, τις οδηγίες της ΕΕ, ανοίγουν τον δρόμο για την εγκαθίδρυση κοινών γλωσσών επικοινωνίας ή γλωσσών εργασίας, όπως λέγονται σήμερα.

Τα στοιχεία δείχνουν ότι η επιλογή των τριών κυριαρχικών γλωσσών ισχύει για την πλειοψηφία των πολιτών της ΕΕ.

⁸⁶ Al. Huxley, 1962

⁸⁷ W. Kymlicka, 2001, σελ. 216

6 ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ & Η ΣΧΕΤΙΚΗ ΣΥΖΗΤΗΣΗ

«Ζητείται από την Επιτροπή να θέσει, από επιστημονική άποψη, τα κριτήρια βάσει των οποίων θα ορισθεί, για τους σκοπούς του πιθανού προγράμματος για τη γλωσσική ποικιλομορφία, τι συνιστά μειονοτική ή περιφερειακή γλώσσα» Michl Ebner (14 / 7 / 2003)

Το ζήτημα της γλωσσικής πολυμορφίας εντός της ίδιας πολιτικής κοινότητας φέρνει στο προσκήνιο πολλές πτυχές των θέσεων που έχουμε για τη δημοκρατία. Τα μέλη της πολιτικής κοινότητας (ψηφοφόροι) ήδη έχουν ένα καθορισμένο σύνολο επιλογών και εάν η πολιτική κοινότητα αποτελείται από τα άτομα που μιλούν διαφορετικές γλώσσες, είναι ικανοποιητικό και τεχνικά δυνατό να υπάρξουν διάφορες επιλογές διαθέσιμες στις διαφορετικές γλώσσες.

Μια από τις πιο σημαντικές μάχες για τη δημοκρατία στην ΕΕ περιμένει ακόμη να κερδιθεί από τους λαούς. Και θα συμβεί τη μέρα που θα αποφασίζει τη Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και όχι τα κράτη μέλη μέσω του Συμβουλίου των Υπουργών.

Προς το παρόν μόνο επιμέρους προγράμματα, αλλά και η συνολική αντίληψη της Ευρώπης βασίζεται στην ιδέα ότι κάθε κράτος μέλος θα προσπαθεί να υπερασπίζεται την κληρονομιά του. Με το καθεστώς μάλιστα των ισότιμων γλωσσών, δημιουργείται ένα μη εκφρασμένο πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ των μεγαλύτερων γλωσσών. Στο πίσω μέρος του μυαλού τους βρίσκεται η σκέψη ότι μπορούν να διεκδικήσουν για λογαριασμό τους τον τίτλο της «κοινής ευρωπαϊκής γλώσσας»,

μόλις οι περιστάσεις θα το επιτρέψουν. Καλλιεργούν και υπονομεύουν τους μεγάλους αντιπάλους τους.

Βέβαια για τις «μικρές» γλώσσες δε γίνεται λόγος. Είναι τόσο ανίσχυρες που μόνο με υποσχέσεις, όπως: σκεφτόμαστε η τρίτη γλώσσα στην γαλλική δευτεροβάθμια εκπαίδευση να είναι ελληνική, από σεβασμό στην ιστορία και την προσφορά της στην ανθρωπότητα (Ζαν Λαγκ, πρώην Υπουργός Παιδείας της Γαλλίας⁸⁸), ως αντάλλαγμα της προώθησης της δικής τους γλώσσας στη μικρή χώρα έναντι των αντιπάλων, αντιμετωπίζονται.

Η αναβίωση του γλωσσικού προβλήματος στην εποχή μας είναι το αποτέλεσμα δύο θεμελιωδών σύγχρονων ιστορικών διαδικασιών.

Η πρώτη έχει να κάνει με την αυξανόμενη αλληλεξάρτηση μεταξύ των ευδιάκριτων κοινοτήτων. Οι κρατικές πολιτικές κοινότητες έχουν γίνει όλο και περισσότερο διαπερατές στα ρεύματα συναλλαγών, τις μεταναστεύσεις, τους μικτούς γάμους και τον τουρισμό.

Η δεύτερη διαδικασία υποβάλλεται από τους πολιτικούς θεσμούς και τους μηχανισμούς πίεσης κι έχει να κάνει με την αυξανόμενη σημασία των ατομικών δικαιωμάτων, η οποία έχει προκύψει με τη διεύρυνση των δικαιωμάτων στα δημοκρατικά κράτη και με την αύξηση του αριθμού των δημοκρατικών κρατών. Το ζήτημα του σεβασμού των ατομικών δικαιωμάτων ως πολιτισμικών κατακτήσεων με πανανθρώπινη αναφορά, είναι σήμερα όχι μόνο σεβαστό αλλά και απολύτως αναγκαίο, υποστηρίζει ο Λάβδας⁸⁹.

Παρά το γεγονός ότι το κράτος λαμβάνεται ως σημείο αναφοράς της πολιτικής οργάνωσης, το πρόβλημα των γλωσσικών δικαιωμάτων και κατά συνέπεια η επιβίωση των γλωσσών, η οποία οδηγεί στην πολυγλωσσία απαιτείται να αναλυθεί και να μελετηθεί στις πολιτικές κοινότητες έξω από το κράτος ή μέσω των κρατών.

Η ιστορία του εθνικού - οικοδομήματος έχει περιλάβει παραδοσιακά την προώθηση της επίσημης γλώσσας και την καταστολή των άλλων, ακόμη και στα φιλελεύθερα κράτη. Τα κράτη ρητά ή σιωπηρά έχουν υποθέσει ότι οι γλωσσικές μειονότητες πρέπει να προσαρμοστούν στη γλώσσα της πλειοψηφίας.

Αλλά κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, η πολυγλωσσία είναι η άμεση συνέπεια του εκδημοκρατισμού: στην Παραγουάη, παραδείγματος χάριν, με την ευκαιρία των ελεύθερων εκλογών η *Guara ní* (η ιδιωματική γλώσσα που μιλιέται από την

⁸⁸ Συνέντευξη στον Γ. Σταυριανό, εκπομπή ΑΠΟΣΠΕΡΙΔΕΣ, 2002, ΕΤ3

⁸⁹ Κ. Λάβδας, 1999, σελ. 45

πλειοψηφία του πληθυσμού) έχει γίνει επιτέλους επίσημη γλώσσα παράλληλα με τα ισπανικά. Στην πραγματικότητα, η περίπτωση της Παραγουάης δείχνει ότι η "κυρίαρχη" εθνική γλώσσα είναι συχνά όχι η γλώσσα της πλειοψηφίας του πληθυσμού, αλλά η γλώσσα των κυρίαρχων ομάδων.

Η σημερινή εποχή δημιουργεί νέα προβλήματα και νέες απαιτήσεις, μεγαλύτερες από αυτές που υπήρχαν στο παρελθόν και επεκτείνονται πέρα από τις κρατικές πολιτικές κοινότητες.

Πάλι, η γλωσσική διάσταση αποκτά ιδιαίτερη σημασία, επειδή το πρόβλημα της διαφάνειας και της υπευθυνότητας της κοινής γνώμης γίνεται αντιληπτό ως όλο και περισσότερο σημαντικό.

Οι αρχές και οι αξίες της δημοκρατίας και της ανοχής, γίνεται προσπάθεια να υπηρετηθούν στην ΕΕ.⁹⁰ Για να υπηρετηθούν όμως πραγματικά θα πρέπει, όπως υποστηρίζει ο Άντερσον⁹¹ να ειδωθεί ο τρόπος οικοδόμησης των εθνικών κρατών ως μια τεχνητή διαδικασία που περιλαμβάνει τη δημιουργία μιας "φανταστικής ταυτότητας". Η διαδικασία οικοδόμησης ενός έθνους-κράτους, οδηγεί σε νικητές και σε ηττημένους και η ομάδα της γλωσσικής πλειοψηφίας διατηρεί όλα τα κέρδη.

Σε όλα τα μονόγλωσσα κράτη, η επίπτωση της τρέχουσας πολιτιστικής ομογενοποίησης είναι να καταστραφούν οι τοπικοί πολιτισμοί και οι γλώσσες. Άμεσα ή έμμεσα, ακόμη και τα φιλελεύθερα κράτη υποστηρίζουν αυτήν την διαδικασία της ομογενοποίησης. Η καθιέρωση μιας κοινής γλώσσας παρέχει πλεονεκτήματα ως προς την επικοινωνία σε όλες τις κοινότητες, για το λόγο αυτό πολλές κοινότητες τείνουν να βάλουν κατά μέρος το γεγονός ότι μερικές κοινότητες παίρνουν ένα μεγαλύτερο μερίδιο. Από την άλλη πλευρά όμως, η ανάμειξη ενός μεγάλου αριθμού πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία αποτελεί μια συστατική αξία στη δημοκρατία και είναι δουλειά των θεσμών να ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους, προσμετράτε στα μειονεκτήματα της επιλογής της κοινής γλώσσας.⁹²

Ο Αζέζ⁹³ υποστηρίζει ότι η αναγνώριση μιας γλώσσας ως επίσημης, που κρύβει από τα βλέμματα των ξένων την πραγματικότητα της πολυγλωσσίας, αποτελούσε ανέκαθεν μια πράξη εξουσίας, πόσο μάλλον η αναγνώριση μιας επίσημης κοινής γλώσσας μέσα στην ΕΕ.

Αν η ποικιλομορφία των γλωσσών του πλανήτη είναι μια αξία που αξίζει να

⁹⁰ <http://europa.eu.int/abc/obj/amst/el/index.htm>

⁹¹ B.Anderson, 1991

⁹² D.Beetham, 2000, σελ. 162

⁹³ Cl Hagege, 1999, σελ. 271

συντηρηθεί κι εφόσον η ταχύτητα με την οποία οι παλαιές γλώσσες εξαφανίζονται στο σύγχρονο κόσμο έχει αναγνωρισθεί⁹⁴, οι κυβερνητικοί και διακυβερνητικοί θεσμοί οφείλουν να εργαστούν για τη συντήρηση της γλωσσικής ποικιλίας του πλανήτη μέσω ειδικών πολιτιστικών πολιτικών.

Η υποστήριξη της πολυγλωσσίας στην ΕΕ δε βοηθά αυτόματα στην επιβίωση κάποιων μειονοτικών γλωσσών. Αυτό θα πρέπει να το αποφασίσουν οι ίδιοι οι λαοί, που μιλούν τη γλώσσα. Πρέπει όμως να τους δοθεί η ευκαιρία και το δικαίωμα να αποφασίσουν. Αν η γλώσσα και κατ' επέκταση ο πολιτισμός τους έχει αξία, έχει αξία πρωτίστως για τους ίδιους, κατόπιν για τους άλλους.

6.1 Σήμερα στην ΕΕ

Αυτό που συμβαίνει σήμερα στην ΕΕ απαιτεί το συνδυασμό μίας συν δύο ζωντανών γλωσσών στην εκπαίδευση με το θεσμικά κατοχυρωμένο δικαίωμα στην επικοινωνία και την πληροφόρηση.

Η ιδέα να διδάσκεται μια ζωντανή γλώσσα αρχικά στο δημοτικό σχολείο και κατόπιν μία δεύτερη θα μπορούσε να είναι σωστή! Αλλά, ποια γλώσσα; Προτείνουν, τάχα, πολλές γλώσσες.

Στη χώρα μας⁹⁵ δε χρειαζόταν καν η δικαιολογία για τη δυσαναλογία μεταξύ των αγγλικών και των άλλων γλωσσών στις αιτήσεις των οικογενειών. Επιβλήθηκαν τα αγγλικά και βέβαια δε σκέφθηκαν καν την πιθανότητα συμμετοχής στο πρόγραμμα των γερμανικών, ή των ισπανικών ή των ιταλικών στις πρώτες τάξεις του δημοτικού. «Εμπρός λοιπόν! Όλοι αγγλικά! Αυτό θα πει ελεύθερη επιλογή!», φωνάζει ειρωνικά ο Κλωντ Αζέζ.

Κάτι ανάλογο όπως είδαμε στους πίνακες προηγούμενου κεφαλαίου συμβαίνει και στις υπόλοιπες χώρες της ΕΕ. Αν δε θα χαρακτηρίζαμε τη αγγλική γλώσσα ως ηγεμονική τότε ποια θα μπορούσε να χαρακτηριστεί έτσι;

Σχετικά πρόσφατα, το 1989, ο Andre Martinet, υποστήριζε ότι η διαμάχη η οποία πρέπει να επιλυθεί, ώστε να υλοποιηθεί η πολυπόθητη διεθνής επικοινωνία, μέσω

⁹⁴ Μέχρι το 2100 υπολογίζεται ότι θα εξαφανιστούν περίπου οι μισές από τις 6000 με 7000 γλώσσες που υπάρχουν σήμερα. Ακόμα και τα πιο αισιόδοξα προγνωστικά αναφέρουν ότι μέσα στα επόμενα εκατό χρόνια 2% της βιολογικής ποικιλίας θα έχει οριστικά εξαφανιστεί, ενώ την ίδια ώρα το ποσοστό γλωσσών που θα έχει εκλείψει φτάνει το 50%.

Τα νούμερα αυτά πολλαπλασιάζονται όταν προσεγγίζουμε τις πιο απαισιόδοξες αλλά και πιο ρεαλιστικές μελέτες γλωσσολόγων και βιολόγων, όπως αυτή που αναφέρει ότι μέσα στα επόμενα 100 χρόνια ο πληθυσμός της βιόσφαιρας θα έχει μειωθεί κατά 20%, ενώ αυτός των γλωσσικών ιδιωμάτων θα έχει συρρικνωθεί κατά 90%.

«Αν στα επόμενα 100 χρόνια δολοφονήσουμε περίπου το 90% των ομιλουμένων γλωσσών (και κατά συνέπεια της κουλτούρας που μεταφέρουν) τότε η γνώση για το περιβάλλον και τους τρόπους συντήρησής του που περιέχεται σε αυτές τις γλώσσες εξαφανίζεται. Και μαζί της μειώνονται οι ελπίδες μας για μια καλύτερη ζωή στον πλανήτη Γη» επιμένει η Τοβ Σκούτναπ-Κάνγκας.

⁹⁵www.yperth.gr

μιας κοινής γλώσσας, βρίσκεται μεταξύ της ηγεμονικής εθνικής γλώσσας, δηλ. της αγγλικής και της κατασκευασμένης γλώσσας, την Εσπεράντο, διαβάζουμε σε κείμενο του βραβευμένου Mark Fettes με το Maxwell Prize για τις Ευρωπαϊκές Σπουδές το 1990.⁹⁶ Η πραγματικότητα ακόμη δεν τον έχει δικαιώσει.

Πολλούς ανθρώπους στην Ευρώπη κατέχει η νοσταλγία για μια κοινή γλώσσα, σχεδόν οι τέσσερις στους δέκα, όπως μπορούμε να δούμε παρακάτω. Πρόκειται για μια ευρωπαϊκή γλώσσα που θα είναι ικανή να καλύψει, παρά τα προσκόμματα τα οποία ορθώνει η πολλαπλότητα, την επιθυμία επικοινωνίας, που προσιδιάζει στη φύση μας: άρα, μια γλώσσα που θα υπερβαίνει τους εθνικούς φραγμούς, αφού θα είναι κοινή σε όλους του Ευρωπαίους.

Το 47% όλων των Ευρωπαίων δε θεωρεί ότι η διεύρυνση της ΕΕ θα έχει ως αποτέλεσμα ότι όλοι θα πρέπει να ομιλούν μια κοινή γλώσσα, περίπου επτά στους δέκα Ολλανδούς, Δανούς και Φιλανδούς σκέπτονται κατ' αυτόν τον τρόπο. Το 38% πιστεύει ότι θα οφείλουμε να ομιλούμε μια κοινή γλώσσα, ειδικά οι Ιταλοί (60%) και οι Έλληνες (48%), σύμφωνα με έρευνα του ευρωβαρόμετρου.⁹⁷

6.2 Γλωσσικός Ηγεμονισμός

Με τις αναφορές αυτές απαιτείται να προσδιοριστούν σαφώς ποιες μορφές γλωσσικού ηγεμονισμού υπάρχουν, τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι γλωσσικές ιεραρχίες και τίνων τα συμφέροντα ευνοούν, μέσα σε ένα κόσμο που χαρακτηρίζεται από μάλλον ειδεχθείς μορφές ανισότητας,

Όλα τα κείμενα νομοθετικής ισχύος της Ένωσης που αφορούν την υπόθεση των γλωσσών αντιμετωπίζουν τις γλώσσες όπως οποιοδήποτε προϊόν, αφήνοντάς τες τελικά έκθετες στον ελεύθερο ανταγωνισμό. Η ενθάρρυνση, η σύσταση, η υπόδειξη, η προτροπή, και πάρα πολλές υποσχέσεις, είναι οι πράξεις που επιτελούνται σε αυτά τα κείμενα⁹⁸.

Η Ένωση ακολουθεί αυτή τη στιγμή μια πολιτική *laissez faire*. Αφήνει τα πράγματα να συμβαίνουν. Γνωρίζει ότι οι δυνάμεις της γλωσσικής αφομοίωσης που συμβαδίζουν με τις μη γλωσσικές εξελίξεις, δηλαδή με την πολιτική των τηλεπικοινωνιών, με την κοινωνική πολιτική, με την πολιτική και οικονομική ενοποίηση, θα κάνουν πολύ περισσότερη ζημιά στη γλώσσα από οποιοδήποτε δυνάμεις μπορούν να προκύψουν προς την αντίθετη κατεύθυνση μέσω γλωσσικών

⁹⁶ infoweb.magi.com/~mfettes/eurlan.html

⁹⁷ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ειδική Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου 54, 2001

⁹⁸ Β. Τοκαλίδου, 1997, σελ. 341

πρωτοβουλιών. Αυτό το γνωρίζει, και στο μέτρο που επιτρέπει στο χρόνο να δρα και στα γεγονότα να τρέχουν, μπορεί να πει κανείς ότι εφαρμόζει μια πολιτική *laissez faire*.

Η συνοχή της Ευρώπης μόνο κέρδος θα έχει από την ευρεία γνώση των ευρωπαϊκών γλωσσών από τις γενιές των μαθητών που θα είναι οι ενήλικοι των πρώτων δεκαετιών του 21^{ου} αι.

Θα ήταν σκόπιμο λοιπόν να αλλάξουμε την παρούσα κατάσταση, κατά την οποία η αγγλική, ακόμη κι αν δεν θεωρείται υποχρεωτική, παρασύρει προς το μέρος της την πλειονότητα των μαθητών. Βλέπει κανείς πως η αγγλική διαβρώνει τη θέση των ισχυρότερων αντιπάλων της (γαλλική, γερμανική, ισπανική, ιταλική) στα σχολεία των άλλων κρατών μελών. Η σκέψη των μαθητών και των γονιών τους είναι απλή: αν ξέρεις αγγλικά, δεν χρειάζεσαι καμιά άλλη διεθνή γλώσσα.⁹⁹

Η αναζήτηση του πραγματικού καθεστώτος ύπαρξης των γλωσσών στα πλαίσια της ΕΕ θα ανατρέψει τα σημερινά δεδομένα, καθώς ο διαχωρισμός σε «επίσημες» και «περιφερειακές /μειονοτικές» γλώσσες αφήνει έκθετες τις «επίσημες λιγότερο ομιλούμενες» γλώσσες.

Ακούγεται ακραίο, όμως η γενοκτονία της ομάδας των λιγότερο ομιλούμενων επίσημων γλωσσών, η οποία μπορεί να προκύψει από τη σημερινή "ουδέτερη" στάση της ΕΕ, θα δημιουργήσει τις προϋποθέσεις μελλοντικά για την ύπαρξη ισχυρών και ασθενών, αλλά κατά κανόνα μη επίσημων γλωσσών, και θα αποτελέσει το μονόδρομο για την επικράτηση μιας ή δύο γλωσσών (επίσημων-κοινών).

Η ύπαρξη ισχυρών και ασθενών γλωσσών και ο γλωσσικός ηγεμονισμός των ισχυρών έναντι των ασθενών προϋποθέτει την ύπαρξη και των δύο παραπάνω ομάδων γλωσσών. Όμως η έρευνα για το μέλλον των λιγότερο ομιλούμενων επίσημων γλωσσών δεν αποκλείει την πιθανότητα μη ύπαρξής τους μελλοντικά.

Ο λόγος για το σεβασμό της γλώσσας κάθε Ευρωπαίου πολίτη, στο πνεύμα του σεβασμού της ελεύθερης επιλογής θρησκεύματος, μπορεί να οδηγήσει στον πλουραλισμό στη χρήση των γλωσσών και στην υιοθέτηση για πρακτικούς λόγους και της γλώσσας επικοινωνίας.

Πρέπει να πειστούν οι κυβερνήσεις και οι πληθυσμούς των χωρών, ότι η βιωσιμότητα των γλωσσών τους, σύμβολο της εθνικής τους ταυτότητας, θα εξασφαλιστεί πολύ πιο επιτυχώς με την ευρωπαϊκή πολυγλωσσία παρά με τα αγγλικά.

⁹⁹ Eoghan Mac Aogain, 1997, σελ. 291

Οι υπόλοιπες ευρωπαϊκές γλώσσες, όσες διαθέτουν ακτινοβολία πέρα από τα πολιτικά τους σύνορα, δεν ασκούν ηγεμονική πίεση όπως η αγγλική. Και η ηγεμονία μιας γλώσσας σήμερα, λόγω της ταχύτητας και της αποτελεσματικότητας των μέσων επικοινωνίας στον σύγχρονο κόσμο, μπορεί να αναπτυχθεί με ρυθμούς που δεν θυμίζει κανένα ιστορικό προηγούμενο: ούτε εκείνο της λατινικής στην Ευρώπη από τον 1^ο αι. π.Χ. έως τον 3^ο αι. μ. Χ., ούτε της αραβικής από τη Μέση Ανατολή ως το Μαγκρέμπ από τους πρώτους αιώνες της Εγίρας, ούτε της κινεζικής στη δυναστεία των Χαν έως τον 18^ο αι., ούτε της ρωσικής με την αυτοκρατορία των Τσάρων και κατόπιν τη Σοβιετική Ένωση, έως τα μέσα της δεκαετίας του '80¹⁰⁰.

Τα αγγλικά σήμερα μεταδίδονται δυναμικά σε όλα τα πλάτη και τα μήκη της γης χάρη, μεταξύ άλλων, και στα πολιτιστικά αντικείμενα που, με την υποστήριξη των δορυφόρων, μεταφέρονται σχεδόν μόλις δημιουργηθούν πέρα από τους αγγλόφωνους χώρους παραγωγής τους. Αυτά τα καινούργια μέσα ενέχουν τον εξής τρομερό κίνδυνο: να εξαφανιστεί, κάτω από την πίεση και προς όφελος της αγγλικής γλώσσας, ένα μεγάλος αριθμός γλωσσών και έτσι η ανθρωπότητα να καταστεί φτωχότερη. Εάν, λοιπόν, οι κυβερνήσεις των χωρών όπου ομιλούνται γλώσσες με περιορισμένη διάδοση ευνοούν την προώθηση των αγγλικών, είναι σαν να ζεσταίνουν ένα φίδι στον κόρφο τους.

Ο Αζέζ¹⁰¹ υποστηρίζει ότι θα μπορούσε να επιδιωχθεί μια νέα κατάσταση, κατά την οποία ο νόμος, ενώ θα λαμβάνει υπόψη τους λόγους που δίνουν στην αγγλική σπουδαία θέση, θα παρέχει σε κάθε χώρα μια γερή κατοχύρωση σε δύο κατηγορίες γλωσσών. Την πρώτη κατηγορία αποτελούν οι γλώσσες των γειτονικών χωρών, που είναι οι φυσικοί εταίροι και τη δεύτερη κατηγορία που θα άξιζε να έχει στερεό νομικό καθεστώς είναι οι ευρωπαϊκές γλώσσες που έχουν ιδιότητες ενοποιητικές.

Υπάρχουν, θέσεις που καταδεικνύουν και δικαιολογούν την μέχρι σήμερα ανάγκη ύπαρξης επίσημης γλώσσας στα κράτη. Η σημερινή όμως προσπάθεια των ευρωπαϊκών κρατών για συνένωση ανατρέπει τις μέχρι σήμερα πρακτικές και ανάγκες. Η κατάργηση των συνόρων και η ελεύθερη μετακίνηση, το κοινό νόμισμα, η ευρωπαϊκή ταυτότητα, το δικαίωμα εργασίας, είναι μερικά παραδείγματα για την ανάγκη πραγματικής επικοινωνίας σε μία ελεύθερη δημοκρατική περιφέρεια ίσων ευκαιριών.

Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Ευρώπη γεωγραφικά είναι ενιαία, δεν είναι κατασκευασμένο δημιούργημα. Ιστορικά, για αιώνες αποτελούσαν ενιαίο κράτος. Τα

¹⁰⁰ Cl. Hagege, 1999, σελ. 154

¹⁰¹ Το ίδιο, σελ. 149

σημερινά σύνορα των χωρών είναι γνωστό ότι είναι κατασκευασμένα και δεν αποτελούν το σωστό παράδειγμα και για τον πολιτιστικό διαχωρισμό των λαών. Η πτώση των συνόρων δείχνει το δρόμο και για την πραγματική ενοποίηση της ηπείρου.

6.3 Μύθος & Πραγματικότητα στην ΕΕ

Το βασικό ζήτημα που ανακύπτει για την ΕΕ, είναι ποιο θα είναι το επικοινωνιακό της ήθος. Θα είναι οι αξίες της αγοράς και των ηγεμόνων της και τα γλωσσικά τους παράγωγα, η απόλυτη παράδοση δηλ. όλων των γλωσσών αλλά και των χρηστών στο νόμο της προσφοράς και τη ζήτησης, ή ένας νέος ανθρωπισμός που θα αντισταθεί και θα αντιπαρατεθεί σε αυτή τη γενική εμπορευματοποίηση και επομένως θα πριμοδοτήσει και άλλους γλωσσικούς σχεδιασμούς;

Ο διαχωρισμός των γλωσσών που έχει ήδη προηγηθεί και γίνεται συχνά θέμα συζήτησης στους Θεσμούς της ΕΕ.

Στη Συνδιάσκεψη του Στρασβούργου με θέμα "Γλώσσες και ευρωπαϊκή συνεργασία" (1979), στην οποία συμμετείχαν περί τους 200 ειδικούς από 21 ευρωπαϊκές χώρες, αποφασίστηκαν τα εξής: η διάδοση, διδασκαλία και χρήση μιας υπερεθνικής γλώσσας (αγγλικής, γαλλικής, ισπανικής, εσπεράντο) δεν αποτελεί ενδεδειγμένη λύση για το μέλλον της Ευρώπης και τη συνεργασία των λαών της.

Από την εποχή εκείνη, όπως έχουμε δει, όλες σχεδόν οι διεθνείς συνδιασκέψεις που είχαν ως θέμα τη συνεργασία των ευρωπαϊκών λαών και τη σχέση της με τις γλώσσες καταλήγουν σε παρόμοια συμπεράσματα. Από όλα αυτά συνάγεται ότι η γλωσσική πολιτική της Ε.Ε. είναι σαφής: καλλιέργεια όλων των γλωσσών της Ε.Ε. και ανάπτυξη των δυνατοτήτων και των ευκαιριών για την εκμάθηση από τους πολίτες της Ε.Ε. δύο και περισσότερων ξένων γλωσσών.

Μέσα στο πλαίσιο αυτό το Θεσμικό πλαίσιο της Ε.Ε.: α) θεωρεί την ελληνική γλώσσα ισότιμη με τις υπόλοιπες επίσημες γλώσσες των κρατών-μελών της Ε.Ε., β) επιτρέπει την εκάστοτε ελληνική κυβέρνηση να διατηρήσει τη δικαιοδοσία της πάνω σε θέματα της ελληνικής γλώσσας στα όρια της γεωγραφικού χώρου που καταλαμβάνει, β) δεν προβλέπει διδασκαλία και διάδοση της ελληνικής γλώσσας στην εκπαίδευση των κρατών-μελών, αλλά υποστηρίζει ενέργειες που μπορούν να συμβάλουν στη διάδοση της ελληνικής (Προγράμματα για τις ολιγότερο διαδεδομένες γλώσσες).

Η διακηρυγμένη λοιπόν πολιτική είναι σαφής· η πραγματικότητα όμως είναι διαφορετική. Σήμερα, παρά την έναρξη της υλοποίησης πολλών αποφάσεων της προηγούμενης δεκαετίας σχετικά με τη διδασκαλία των ξένων γλωσσών, υφίσταται στην Ε.Ε. μια φοβία των περισσότερων λαών για συρρίκνωση ή "αλλοίωση" των γλωσσών τους από την επικυριαρχία της αγγλοαμερικανικής, φοβία η οποία δημιουργεί κάποια επιθετικότητα απέναντι στις άλλες γλώσσες και συχνά κάποιο γλωσσικό ρατσισμό.

Ποια είναι λοιπόν σήμερα η κατάσταση στην Ε.Ε. σχετικά με το θέμα της γλωσσικής πολιτικής; Σήμερα, υπάρχει μια άρρητη πολιτική εκ μέρους όλων των κυβερνήσεων της Ε.Ε. για διατήρηση, καλλιέργεια και προστασία των εθνικών τους γλωσσών.

Παράλληλα, εκ μέρους των ισχυρών οικονομικά και πολιτισμικά χωρών (Αγγλία, Γαλλία, Γερμανία, Ισπανία, Ιταλία) υπάρχει μια ρητή πολιτική για επιβολή των γλωσσών τους ως γλωσσών κοινής επικοινωνίας (*vehiculaires*) μέσα στην Ε.Ε.

Και τέλος, υπάρχει μια πιο ρητή πολιτική, η οποία εκφράζεται θεωρητικά και πρακτικά (διακηρύξεις, αποφάσεις Οργάνων, ανάπτυξη Προγραμμάτων) από τα αρμόδια όργανα της Ε.Ε. αλλά και από τις κυβερνήσεις για προαγωγή και καλλιέργεια των άλλων γλωσσών της Ε.Ε. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο των ρητών και άρρητων πολιτικών, τα Μ.Μ.Ε. παίζουν το ρόλο τους, άλλοτε συνειδητά και άλλοτε ασύνειδητα.

Με βάση λοιπόν τα δεδομένα αυτά, έχει διαμορφωθεί στο χώρο που καταλαμβάνει η Ε.Ε. μια κατάσταση, η οποία δεν είναι καθόλου συμβατή με τη γλωσσική πολιτική της Ε.Ε.. Θα λέγαμε ότι πρόκειται για μια κατάσταση τριών ταχυτήτων, όπου στην πρώτη ταχύτητα βρίσκεται η αγγλική γλώσσα, στη δεύτερη η γαλλική, γερμανική, ιταλική και ισπανική και στην τρίτη ταχύτητα οι γλώσσες της περιφέρειας της Ε.Ε. Με δεδομένη αυτήν την κατάσταση, και αν οι αναλογίες μεταξύ των γλωσσών της Ε.Ε. συνεχιστούν, φαίνεται ότι η αγγλική θα κυριαρχήσει ως γλώσσα επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών της Ε.Ε. και μαζί με τη γλώσσα, βέβαια, θα κυριαρχήσει και ο αντίστοιχος πολιτισμός.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες η νέα ελληνική γλώσσα, και όχι μόνο αυτή, θα παραμείνει μια γλώσσα "ασθενής", όπως είναι σήμερα. Το πόσο "ασθενής" θα είναι, εξαρτάται από πολλές "προβλέψιμες και μη" παραμέτρους, ανάμεσα στις σπουδαιότερες είναι η πολιτική και οικονομική κατάσταση της χώρας μας. Όσο δηλαδή θα εξαγονται πολιτισμικά και άλλα προϊόντα στις άλλες χώρες της Ε.Ε.- που θα είναι αποτέλεσμα της ισχυρής πολιτισμικής και οικονομικής μας θέσης- τόσο η ζήτηση της ελληνικής θα γίνεται μεγαλύτερη και η ελληνική θα ισχυροποιείται, όσο

όμως πιο ανίσχυροι είναι ο πολιτισμός μας και η οικονομία μας τόσο και η ελληνική θα γίνεται λιγότερο ισχυρή. Και όπως όλοι γνωρίζουμε προϋπόθεση της ισχυρής οικονομίας και του ισχυρού πολιτισμού είναι μια ορθολογική παιδεία, επικεντρωμένη βεβαίως στον άνθρωπο αλλά και σε όσα συντελούν στην πνευματική ευτυχία του ανθρώπου.¹⁰²

Την κατάσταση τονίζουν ακόμη περισσότερο οι δηλώσεις του Νοέμβριου 2001 της Ελληνίδας Επιτρόπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση κ. Άννας Διαμαντοπούλου για την καθιέρωση της αγγλικής γλώσσας σαν δεύτερης επίσημης γλώσσας στην Ελλάδα και οι ακολουθούμενες δηλώσεις σε άρθρο στο περιοδικό *Le Vif/L' Express* (Βρυξέλλες, 4-1-2002) της Βελγίδας Επιτρόπου στην Ευρωπαϊκή Ένωση για την Εκπαίδευση και τον Πολιτισμό κ. Viviane Reding στο οποίο συμβουλεύει τους ευρωπαίους πολίτες να μαθαίνουν τουλάχιστον δύο ξένες γλώσσες: την αγγλική και μία άλλη γλώσσα από τις όμορες χώρες τους.

Η άποψη αυτή της κ. Reding ουσιαστικά καθιερώνει την αγγλική σαν την κυρίαρχη γλώσσα στην Ευρώπη και έτσι οι Άγγλοι δεν είναι υποχρεωμένοι να μαθαίνουν ξένες γλώσσες. Φυσικό είναι ότι αυτές οι συμβουλές της κ. Reding προκάλεσαν θύελλα αντιδράσεων στο Βέλγιο, το οποίο ήδη έχει το πρόβλημα της επίσημης διγλωσσίας: φλαμανδικά (ολλανδικά) και γαλλικά. Η δήλωση αυτή της κας Reding επιβεβαιώνει το ότι όλες οι μέχρι τούδε δηλώσεις και αποφάσεις περί της ισοτιμίας όλων των γλωσσών από την Ευρωπαϊκή Ένωση και από τους ευρωπαίους αξιωματούχους ήταν καθ' ολοκληρία υποκριτικές και ότι η κεντρική οδηγία και βασική ιδέα είναι η καθιέρωση μόνο δύο γλωσσών.

6.4 Λιγότερο Ομιλούμενες Επίσημες Γλώσσες στην ΕΕ

Τη θέση των επίσημων γλωσσών στην ΕΕ - η οποίες θεωρείται ότι προστατεύονται από το καθεστώς ισοτιμίας και αναγνώρισης που τις διέπει - υποσκάπτει αλλά και υποδεικνύει τη μελλοντική τους θέση σημαντική απόφαση για τη θέση των επίσημων εθνικών λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών στην ΕΕ.¹⁰³

«Μετά από πρόταση της Ισπανίας, το Δεκέμβριο του 2004, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Υπουργών Εξωτερικών της ΕΕ αποφάσισε στις Βρυξέλλες στις 13 Ιουνίου να επιτρέψει την χρήση των επίσημων λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών στην ΕΕ. Η απόφαση αυτή περιλήφθηκε στα συμπεράσματα του Συμβουλίου και δημιουργεί ένα νέο καθεστώς για πολλές ευρωπαϊκές λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες.

¹⁰² Σωφρ. Χατζησαββίδης, 1999

¹⁰³ <http://www.eblul.org>, Breakthrough in EU for "official" lesser-used languages, 14 June 2005

Ειδικότερα, η απόφαση αυτή σημαίνει ότι οι συγκεκριμένες γλώσσες θα μπορούν να χρησιμοποιηθούν στις συναντήσεις του Συμβουλίου, στις αντίστοιχες της Επιτροπής, ότι η νομολογία θα μεταφράζεται και στις λιγότερο ομιλούμενες γλώσσες και ότι όσοι τις μιλούν θα μπορούν να απευθύνονται στα όργανα της ΕΕ στη γλώσσα τους.

Η απόφαση αυτή προλειαίνει το έδαφος για τις συγκεκριμένες γλώσσες ώστε να χρησιμοποιούνται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στην Κοινωνία των Εθνών. Για γλώσσες όπως τα καταλανικά αυτό θα είναι ακόμη πιο θετικό, καθώς πολλοί Ισπανοί μιλούν καταλανικά ως μητρική γλώσσα.

Η θέση αυτή δεν σημαίνει ότι οι γλώσσες αυτές αναγνωρίζονται ως επίσημες μέσα στα όργανα της ΕΕ, όπως έχει συμβεί ήδη με τα Ιρλανδικά. Οι αποφάσεις θα μεταφράζονται στις συγκεκριμένες γλώσσες όμως δε θα έχουν νομική αξία. Σύμφωνα με τα όσα συμφωνήθηκαν οι πολίτες θα αλληλογραφούν με τα όργανα της ΕΕ στη γλώσσα τους και θα λαμβάνουν απάντηση σ' αυτή, σαν να είναι επίσημη γλώσσα του κράτους. Το κόστος θα βαρύνει το κράτος.

Διευκρινίζεται επίσης, ότι η παραπάνω απόφαση αφορά σε γλώσσες οι οποίες είναι αναγνωρισμένες ως επίσημες στα κράτη μέλη και όχι όλες τις γλώσσες οι οποίες ομιλούνται σ' αυτά.

Επίσης, αφορά αποκλειστικά τα κράτη μέλη η απόφαση για την εφαρμογή της χρήσης των λιγότερο ομιλούμενων γλωσσών. Για παράδειγμα, γλώσσες όπως τα κέλτικα και τα ουαλικά που απολαμβάνουν το καθεστώς της επίσημης αναγνώρισής τους στο Ηνωμένο Βασίλειο, μπορούν να εκμεταλλευτούν την παραπάνω απόφαση άμεσα. Αντίθετα, τα Βρετονικά, τα Οξιτανικά και τα Κορσικανικά δεν μπορούν εκτός και αν η Γαλλία αλλάξει πολιτική απέναντί τους.

Ο ΥΠΕΞ της Ισπανίας, Angel Moratinos, χαιρέτησε την απόφαση ως ένα σημαντικό βήμα στην αναγνώριση της πολυπολιτισμικότητας και της γλωσσικής διαφοροποίησης. Αντίθετα, ο Καταλανός ΜΕΡ Bernat Joan (EFA), την περιέγραψε ως ένα πολύ μικρό βήμα, αλλά όχι αρκετό.

Η απόφαση του Συμβουλίου, συνέχιζε με το ότι καθώς το πλαίσιο των προσπαθειών εστιάζει στο να πλησιάσει η Ένωση τους πολίτες, ο πλούτος της γλωσσικής διαφοροποίησης θα πρέπει να συνυπολογιστεί. Το Συμβούλιο τονίζει ότι το ενδεχόμενο να μπορεί να χρησιμοποιεί ο πολίτης πρόσθετες γλώσσες στις σχέσεις του με τα όργανα της ΕΕ είναι ένα σημαντικό γεγονός που βοηθά στην ενδυνάμωση της κατανόησης της πολιτικού έργου της ΕΕ.

Το νέο τοπίο για τις γλώσσες που διαμόρφωσε η απόφαση του Συμβουλίου δημιουργεί κάποιες νέες δυνατότητες. Για παράδειγμα, Γάλλοι πολίτες που μιλούν Βασκικά ή Καταλανικά, θα μπορούν να εκμεταλλευτούν τις δυνατότητες που τους παρέχεται για τη χρήση της γλώσσας τους στην ΕΕ εξαιτίας της επίσημης θέσης που κατέχουν οι γλώσσες αυτές στην Ισπανία και όχι στη Γαλλία. Με τον τρόπο αυτό θα πιεστεί και η Γαλλία για μία διαφορετική αντιμετώπιση προς αυτές τις γλώσσες, κατ'αρχήν.»

Η απόφαση αυτή σε αριθμούς καταδεικνύει τα εξής:

Η Ισπανία κατοικείται από 39.3 εκατ. κατοίκους. Αν το γλωσσικό καθεστώς παρέμενε όπως ήταν μέχρι σήμερα τότε το σύνολο των προγραμμάτων που αφορούσαν στον πολιτισμό, την εκπαίδευση, τη γλώσσα και την ενημέρωση θα απευθυνόταν σε όσους μιλούσαν την ισπανική ως μητρική και υπολογίζονταν στον αριθμό των κατοίκων της χώρας.

Τώρα πια αυτό δε θα ισχύει. Καταλανοί, Βάσκοι, Γαλικιανοί, Αραγονέζοι θα εκπροσωπούνται στη γλώσσα τους στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και θα διεκδικούν προγράμματα για το λαό τους. Οι Ισπανοί μειώθηκαν κατά 10 εκατ.

Την ίδια γραμμή αναμένεται να ακολουθήσουν οι κάτοικοι της βόρειας Ολλανδίας, οι οποίοι μιλούν φριζικά. Είναι σήμερα 400.000 η γλώσσα τους είναι επίσημη στην Ολλανδία και μπορεί να μειώνουν τον αριθμό των Ολλανδών από 15.7 εκατ. σε 15.3, όμως στην Ολλανδία υπάρχουν πολύ μεγαλύτερες μειονοτικές κοινότητες που έχουν πια λόγο να διεκδικήσουν δικαιώματα.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο η επισημοποίηση της ουαλικής, της κέλτικης και της ιρλανδικής μειώνει κατά 2.1 εκατ. τους ομιλούντες την αγγλική στην ΕΕ και παράλληλα με την αναγνώριση της ιρλανδικής και των λουξεμβουργιανών ως επίσημων γλωσσών της ΕΕ η μείωση ανέρχεται σε 6.2 εκατ.

7 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συνυπολογίζοντας ποσοτικά κριτήρια, ποιοτικά και λειτουργικά γίνεται κατανοητή η ελλειμματική κατηγοριοποίηση των γλωσσών στην ΕΕ, η οποία αποδεικνύεται συχνά και αυθαίρετη.

Το αρχικό μας ερώτημα σχετικά με την απειλή για την επιβίωση των λιγότερο ομιλούμενων επίσημων γλωσσών στην ΕΕ απαντήθηκε από τα στοιχεία που επισήμως όργανα της ΕΕ ανακοινώνουν.

Συνυπολογίζοντας αριθμό ομιλητών για κάθε γλώσσα, ποσοστό επιλογής από άλλες χώρες για τις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης, χρήση μέσα στα όργανα της ΕΕ και βέβαια υποστήριξη από τους ίδιους του ομιλητές της κατανοούμε τη θέση της Skutnabb-Kangas¹⁰⁴ όταν μιλά για γλωσσική γενοκτονία.

Τα 25 κράτη-μέλη υιοθετούν, όπως είδαμε, την εδώ και 20 χρόνια οδηγία- επιθυμία της ΕΕ, για γνώση δύο τουλάχιστον ξένων αλλά κοινοτικών γλωσσών από όλους πριν από την ολοκλήρωση της εκπαίδευσής τους. Η θέση της Επιτροπής ήταν ότι με τον τρόπο αυτό θα μπορούσαν να αρθούν τα όποια εμπόδια επικοινωνίας και η συμμετοχή όλων στο νέο αυτό πολιτικό μάρφωμα που λέγεται ΕΕ, θα εξασφαλιζόταν.

Η θέση αυτή δεν είναι διαφορετική από τη θέση των κοσμοπολιτών που υποστηρίζουν την κοινή γλώσσα επικοινωνίας έναντι του κατακερματισμού που προκαλεί η πολυγλωσσία.

Ποτέ η ΕΕ δεν επέβαλε στα κράτη-μέλη την επιλογή συγκεκριμένων γλωσσών στο σχολικό τους σύστημα. Όμως κανένα κράτος-μέλος δε θα ήθελε οι δικοί του πολίτες

¹⁰⁴ T. Skutnabb-Kangas, 2000, σελ. 48

να υστερούν επικοινωνιακά σε σχέση με τους άλλους ευρωπαίους πολίτες και με τον τρόπο αυτό όλοι επιλέγουν ηγεμονικές γλώσσες με πρώτη την αγγλική.

Παράλληλα, η ΕΕ χρηματοδοτεί οργανισμούς και προγράμματα για την υποστήριξη των μη επίσημων και μειονοτικών γλωσσών (δίκτυο mercator, γραφείο eblul, κ.α.). Θεωρεί ότι χρειάζονται την έμπρακτη υποστήριξή της για να επιβιώσουν και να διατηρηθεί ο γλωσσικός πλούτος της ΕΕ. Η επιλογή των γλωσσών που υποστηρίζονται ακολουθεί την επίσημη κατηγοριοποίηση, η οποία είχε υιοθετηθεί μέχρι σήμερα από τα έθνη-κράτη. Το γεγονός αυτό προκαλεί ήδη προβλήματα και ανακατατάξεις στην ενωμένη Ευρώπη, με γλώσσες να θεωρούνται μειονοτικές σε κάποια κράτη-μέλη και να υποστηρίζονται, ενώ την ίδια στιγμή να είναι επίσημες σε άλλα κράτη-μέλη και άρα να μη χρειάζονται υποστήριξη εφόσον προστατεύονται από τις επίσημες θέσεις της ΕΕ.

Το οξύμωρο αυτό σχήμα απλώς τονίζει ακόμη περισσότερο την ελλειμματική θέση των λιγότερο ομιλούμενων επίσημων γλωσσών. Στην ΕΕ υπάρχουν τρεις ηγεμονικές γλώσσες - αγγλική, γερμανική, γαλλική - μεταξύ των οποίων γίνεται η επιλογή για εισαγωγή της διδασκαλίας τους ως ξένες γλώσσες στα συστήματα των κρατών-μελών και μειονοτικές γλώσσες και διάλεκτοι που υποστηρίζονται μέσα από προγράμματα και όργανα της ΕΕ.

Για τις λιγότερο ομιλούμενες επίσημες γλώσσες δεν υπάρχει καμιά κοινοτική μέριμνα. Υποστηρίζεται η ισότητά τους, όμως πόσο ίσες μπορεί να είναι η ελληνική γλώσσα με 10.000.000 ομιλητές και η γερμανική με 100.000.000 ομιλητές μέσα στην ΕΕ; Και γιατί να διαφέρει η καταλανική με 6.000.000 ομιλητές από τη μαλτέζικη με 350.000 ομιλητές;

Σε ένα πολιτικό μηχανισμό που η λειτουργία του μέχρι σήμερα - σε ότι αφορά την εκπαίδευση, τον πολιτισμό και κυρίως τα ατομικά δικαιώματα - στηρίχθηκε σε κατηγοριοποιήσεις οι οποίες ελέγχονται για την ορθότητά τους, απαιτείται άμεση αντίδραση για να αποφευχθούν μεγαλύτερα λάθη από αυτά που μέχρι σήμερα έχουν γίνει.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Άρθρο 149.....	88
Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας(9 Φεβρουαρίου 1976).....	89
Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας(24 Μαΐου 1988).....	94
Πρόγραμμα Lingua (28 Ιουλίου 1989).....	98
Ψήφισμα του Συμβουλίου (31 Μαρτίου 1995).....	99
Συμπεράσματα Συμβουλίου της ΕΕ (12 Ιουνίου 1995).....	101
Λευκή Βίβλος: Διδασκαλία και μάθηση στην κοινωνία της γνώσης(29 Νοεμβρίου 1995)	103
Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Συμβουλίου της ΕΕ(8 Ιουνίου 2000).....	104
Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης (14 Φεβρουαρίου 2001).....	105
Έκθεση για τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες (14 Ιουλίου 2003).....	108
Σχέδιο Δράσης 2004 - 2006 (4 Σεπτεμβρίου 2003).....	113

Άρθρο 149

1. Η Κοινότητα συμβάλλει στην ανάπτυξη παιδείας υψηλού επιπέδου, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ κρατών μελών και, αν αυτό απαιτείται, υποστηρίζοντας τη δράση τους, σεβόμενη ταυτόχρονα πλήρως την αρμοδιότητα των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος, καθώς και την πολιτιστική και γλωσσική τους πολυμορφία.

2. Η δράση της Κοινότητας έχει ως στόχο:

- Να αναπτύσσει την ευρωπαϊκή διάσταση της παιδείας, μέσω ιδίως της εκμάθησης και τη διάδοσης των γλωσσών των κρατών μελών
- Να ευνοεί την κινητικότητα φοιτητών και εκπαιδευτικών, μεταξύ άλλων και μέσω της ακαδημαϊκής αναγνώρισης διπλωμάτων και περιόδων σπουδών
- Να προωθεί τη συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών ιδρυμάτων
- Να αναπτύσσει την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών για τα κοινά προβλήματα των εκπαιδευτικών συστημάτων των κρατών μελών
- Να ευνοεί την ανάπτυξη των ανταλλαγών νέων, καθώς και οργανωτών κοινωνικομορφωτικών δραστηριοτήτων
- Να ενθαρρύνει την ανάπτυξη της εκπαίδευσης εξ αποστάσεως

3. Η Κοινότητα και τα κράτη μέλη ευνοούν τη συνεργασία με τις τρίτες

χώρες και τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς σε θέματα παιδείας, και ειδικότερα με το Συμβούλιο της Ευρώπης

4. Προκειμένου να συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων του παρόντος άρθρου, το Συμβούλιο:

- Αποφασίζοντας με τη διαδικασία του άρθρου 251 και μετά από διαβούλευση με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή και με την Επιτροπή των Περιφερειών, θεσπίζει δράσεις ενθάρρυνσης, χωρίς να εναρμονίζει τις νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις των κρατών μελών
- Αποφασίζοντας με ειδική πλειοψηφία προτάσσει της Επιτροπής, διατυπώνει συστάσεις.

Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας (9 Φεβρουαρίου 1976)

«Καλύτερες εγκαταστάσεις για την εκπαίδευση και την κατάρτιση των υπηκόων και των παιδιών των υπηκόων άλλων κρατών μελών των Κοινοτήτων και των χωρών μη μελών»

1. Το Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας, συνεχόμενοι στα πλαίσια του Συμβουλίου, τονίζουν την εκπαιδευτική διάσταση ενός τέτοιου προγράμματος.

Οι Υπουργοί εκφράζουν με το παρόν έγγραφο την προθυμία των κρατών μελών να ακολουθήσουν και να αναπτυχθούν, εξ ονόματος των υπηκόων και των παιδιών των υπηκόων άλλων κρατών μελών των Κοινοτήτων και των χωρών μη μελών, κατάλληλα μέτρα για να βελτιωθούν οι εγκαταστάσεις υποδοχής για αυτά τα παιδιά και για να επιτραπεί η προσαρμογή τους στο σχολικό σύστημα της χώρας υποδοχής και τον τρόπο της ζωής.

Για αυτόν τον λόγο, συμφωνούν να υποστηρίξουν τα ακόλουθα μέτρα:

- Οργάνωση και ανάπτυξη ενός συστήματος υποδοχής που θα περιελάμβανε την εντατική μελέτη της γλώσσας ή των γλωσσών της χώρας υποδοχής,
- Παροχή περισσότερων ευκαιριών στο σχολείο, ανάλογα με την περίπτωση, σε αυτά τα παιδιά, για τη μητρική γλώσσα και τον πολιτισμό τους και σε συνεργασία με τη χώρα προέλευσης,
- Παροχή περισσότερων πληροφοριών στις οικογένειες για την κατάρτιση και τις εκπαιδευτικές ευκαιρίες, οι οποίες είναι διαθέσιμες σε αυτούς.

2. Τα ακόλουθα μέτρα θα εφαρμοστούν σε κοινοτικό επίπεδο:

- Ανταλλαγή πληροφοριών και τεκμηρίωσης σχετικά με την οργάνωση των κατάλληλων τύπων διδασκαλίας, με τη μορφή ενός περιορισμένου αριθμού πειραματικών σχεδίων, τα οποία θα υπόκεινται σε σύγκριση και αξιολόγηση και συνεργασία στην κατάρτιση των δασκάλων που απαιτούνται για αυτόν τον τομέα.
- Εκπαιδευτικές μελέτες και έρευνα για τα ακόλουθα θέματα: προσαρμοσμένες μέθοδοι γλώσσας - διδασκαλίας, η θέση και η σημασία της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού στα σχολικά προγράμματα σπουδών, όροι και παροχές για την πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα, και ειδικοί όροι, όσον αφορά την εκπαιδευτική καθοδήγηση, υφιστάμενες και προτεινόμενες διατάξεις για τα εκπαιδευτικά και προγράμματα γλώσσα - διδασκαλίας για το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, αξιολόγηση της ανάγκης για τη σύσταση σχολείων στα οποία η διδασκαλία θα ήταν σε περισσότερες από μια γλώσσες και προώθηση στενότερων σχέσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Ευρώπη.

3. Είναι απαραίτητο να βελτιωθεί η αμοιβαία κατανόηση των διάφορων εκπαιδευτικών συστημάτων στην Κοινότητα.

Εξασφάλιση συνεχούς σύγκρισης των πολιτικών, της εμπειρίας και των ιδεών στα κράτη μέλη.

4. Τα ακόλουθα θα οργανωθούν για τον σκοπό αυτό:

- Σε κοινοτικό επίπεδο, τακτικές συνεδριάσεις μεταξύ αρμοδίων για τις πολιτικές εκπαίδευσης,

- Από τα κράτη μέλη, εκπαιδευτικές επισκέψεις στα άλλα κράτη μέλη των τοπικών, περιφερειακών και εθνικών διευθυντών σχολείων και των οργάνων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

5. Προκειμένου να δοθεί μια ευρωπαϊκή διάσταση στην εμπειρία των δασκάλων και των μαθητών στην αρχική και δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Κοινότητα, τα κράτη μέλη θα προαγάγουν και θα οργανώσουν:

- Σύντομες εκπαιδευτικές επισκέψεις και ανταλλαγές για τους δασκάλους, με ιδιαίτερη έμφαση σε καθηγητές γλωσσών.
- Ανάπτυξη εθνικών γνωμοδοτικών και πληροφοριακών υπηρεσιών, απαραίτητων για την προώθηση της κινητικότητας και της ανταλλαγής μαθητών και δασκάλων εντός της Κοινότητας,
- Επαφές μεταξύ των αρχών των αρμόδιων Ιδρυμάτων για την κατάρτιση εκπαιδευτικών.
- Εκπαιδευτικές δραστηριότητες με ευρωπαϊκό περιεχόμενο. Η συνεργασία σε αυτές τις περιοχές σε κοινοτικό επίπεδο θα αναπτυχθεί λαμβάνοντας υπόψη τις δραστηριότητες και την εμπειρία των κρατών μελών.

6. Τα ακόλουθα θα μελετηθούν σε κοινοτικό επίπεδο:

- Επέκταση της πρακτικής για αναγνώριση των περιόδων μελέτης στο εξωτερικό.
- Δυνατότητα στους δασκάλους να ασκήσουν το επάγγελμά τους για έναν χρόνο σε άλλη κοινοτική χώρα εκτός από τη δική τους.
- Σύσταση Ευρωπαϊκών ή διεθνούς τύπου Ιδρυμάτων με συγκεκριμένα προγράμματα σπουδών και χρησιμοποίηση διάφορων γλωσσών διδασκαλίας.

7. Προκειμένου να βοηθηθούν οι μαθητές από τα κράτη μέλη που κινούνται από μια χώρα προς άλλη εντός της Κοινότητας, για να μετακινηθούν από ένα εκπαιδευτικό σύστημα στο άλλο, η ιδέα και τα μέσα για μια τυποποιημένη κάρτα σχολικών αρχείων θα μελετηθούν σε κοινοτικό επίπεδο με σκοπό την επίτευξη μιας απόφασης στην πιο πρόωρη πιθανή ημερομηνία.

Σύνταξη ενημερωμένων και τεκμηριωμένων στατιστικών όσον αφορά την εκπαίδευση.

8. Είναι απαραίτητο να αυξηθεί και να βελτιωθεί η κυκλοφορία των πληροφοριών για την εκπαίδευση σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο.

9. Για αυτόν τον λόγο, ένα δίκτυο πληροφοριών θα οργανωθεί με το διορισμό από κάθε κράτος μέλος μιας εθνικής υπηρεσίας πληροφοριών για την εκπαίδευση στην Κοινότητα. Η οργάνωση της εργασίας σε κοινοτικό επίπεδο θα μελετηθεί μόλις ληφθούν τα κατάλληλα εθνικά μέτρα.

10. Στη συλλογή των πληροφοριών, τα κράτη μέλη θα εφαρμόσουν πειραματικά τους κανόνες που συμφωνούνται στα πλαίσια EUDISED.

11. Προκειμένου να επιτραπεί στην Κοινότητα να συμβάλλει για την προώθηση της καλύτερης αμοιβαίας κατανόησης των εκπαιδευτικών συστημάτων, θα γίνει μια μελέτη σε κοινοτικό επίπεδο του καλύτερου τρόπου προώθησης των υπάρχοντων πληροφοριών προς τους πολίτες της Κοινότητας. Εγχειρίδια πληροφοριών για τους μαθητές και τους σπουδαστές θα καταρτιστούν.

12. Το Συμβούλιο και η συνεδρίαση των Υπουργών Παιδείας στα πλαίσια του Συμβουλίου εκφράζουν τη θέλησή τους για την υποστήριξη των προσπαθειών που αναλαμβάνονται από

τη στατιστική υπηρεσία των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για να αυξηθούν, ως τμήμα ενός συνεχόμενου προγράμματος, τα στοιχεία σχετικά με τη συνεργασία στον τομέα της εκπαίδευσης.

Η συνεργασία στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι απαραίτητη.

13. Σεβόμενη την ανεξαρτησία των οργάνων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι ακόλουθες δράσεις θα αναληφθούν σε κοινοτικό επίπεδο προκειμένου να αυξηθούν οι συνεργασίες μεταξύ τους:

- Ενθάρρυνση της ανάπτυξης των συνδέσεων μεταξύ των οργανώσεων που αντιπροσωπεύουν τα όργανα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.
- Ενθάρρυνση σύντομων εκπαιδευτικών επισκέψεων για συγκεκριμένους λόγους για το διδακτικό και το διοικητικό προσωπικό και για τους ερευνητές.
- Προώθηση κοινών προγραμμάτων μελέτης ή έρευνας μεταξύ των οργάνων σε διάφορα κράτη μέλη.

14. Προκειμένου να προωθηθεί η ελεύθερη κυκλοφορία και η κινητικότητα του διδακτικού προσωπικού, των σπουδαστών και των ερευνητών, η ακόλουθη δράση θα αναληφθεί σε κοινοτικό επίπεδο:

- Προγραμματισμός συζήτησης που θα περιλαμβάνει τους αντιπροσώπους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σχετικά με το θέμα υποστήριξης μιας κοινής πολιτικής για την αποδοχή των σπουδαστών από άλλα κράτη μέλη στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.
- Σύνταξη έκθεσης προκειμένου να πιστοποιηθεί εάν και μέχρι ποιο σημείο τα εθνικά σχέδια για τις υποτροφίες και την έρευνα πρέπει να επεκταθούν για να αυξήσουν την κινητικότητα στην Κοινότητα και, όπου απαιτείται, να γίνει υποβολή κατάλληλων προτάσεων.
- Σύνταξη προτάσεων με σκοπό να εξαλειφθούν τα εμπόδια στην κινητικότητα των σπουδαστών και του πανεπιστημιακού προσωπικού διδασκαλίας και έρευνας.

15. Για τον ίδιο σκοπό, τον τα κράτη μέλη θα προσκαλέσουν τις αρμόδιες αρχές, για να λάβουν υπόψη τις περιόδους υπηρεσίας στη διδασκαλία ή την έρευνα για να αθροιστούν για τον υπολογισμό του χρόνου συνταξιοδότησης .

16. Για να αυξήσει τις δυνατότητες για την ακαδημαϊκή αναγνώριση των διπλωμάτων και των περιόδων σπουδών που πραγματοποιούνται, η ακόλουθη δράση θα αναληφθεί σε κοινοτικό επίπεδο:

- Σύνταξη έκθεσης που θα αναλύει την τρέχουσα κατάσταση, όσον αφορά την ακαδημαϊκή αναγνώριση των διπλωμάτων, και θα περιέχει προτάσεις για τη βελτίωση της κατάστασης, εάν είναι απαραίτητο, για την ανάπτυξη ενός δικτύου συμφωνιών.
- Οργάνωση διαβουλεύσεων μεταξύ ατόμων για την πολιτική εκπαίδευσης και συνεργασίας στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για να διευκολυνθεί η αναγνώριση των περιόδων σπουδών που πραγματοποιούνται.

Διδασκαλία των ξένων γλωσσών

17. Προκειμένου να επιτραπεί σε ένα μεγάλο αριθμό σπουδαστών να μάθει τις γλώσσες της Κοινότητας, η επίτευξη των ακόλουθων στόχων θα ενθαρρυνθεί:

- Προσφορά σε όλους τους μαθητές της ευκαιρίας μάθησης τουλάχιστον μια άλλης κοινοτικής γλώσσας.

- Η αρχή ότι πριν να είναι κατάλληλος ως δάσκαλος ξένης γλώσσας, ένας σπουδαστής πρέπει να έχει περάσει μια περίοδο σε μια χώρα ή μια περιοχή όπου η γλώσσα που πρόκειται να διδάξει μιλιέται.
- Προώθηση (π.χ. στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση) της διδασκαλίας γλωσσών έξω από το παραδοσιακό σχολικό σύστημα, ειδικότερα για να καλύψουν τις απαιτήσεις επαγγελματικής κατάρτισης των ενηλίκων.

18. Σαν αρχικά μέτρα, η ακόλουθη δράση θα αναληφθεί σε κοινοτικό επίπεδο:

- Οργάνωση διαβουλεύσεων μεταξύ υπευθύνων και ειδικευμένων ερευνητών σε αυτόν τον τομέα, για την οργάνωση της διδασκαλίας γλωσσών.
- Εξέταση σε κοινοτικό επίπεδο των αποτελεσμάτων της έρευνας για τη μεθοδολογία της διδασκαλίας γλωσσών, που αναλήφθηκε στο Συμβούλιο Πολιτιστικής Συνεργασίας του Συμβουλίου της Ευρώπης.

19. Συγχρόνως, τα κράτη μέλη:

- Θα οργανώσουν κανονικές περιόδους στο εξωτερικό για τους δασκάλους και θα ενθαρρύνουν το σύστημα ανταλλαγής για τους βοηθούς ξένης γλώσσας.
- Θα ενθαρρύνουν τις ανταλλαγές μαθητών ή ομάδων μαθητών.

Επίτευγμα ίσων ευκαιριών για την ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης

20. Το επίτευγμα της ίσης ευκαιρίας για την ελεύθερη πρόσβαση σε όλες τις μορφές εκπαίδευσης είναι ένας ουσιαστικός στόχος των πολιτικών εκπαίδευσης όλων των κρατών μελών και η σημασία της πρέπει να τονιστεί από κοινού με άλλες οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές, προκειμένου να επιτευχθεί η ισότητα ευκαιριών στην κοινωνία.

21. Εκτός από μέτρα που λαμβάνονται σε κάθε κράτος μέλος, για ανταλλαγή απόψεων, θα ληφθούν μέτρα σε κοινοτικό επίπεδο προκειμένου να προσδιοριστούν οι συγκεκριμένες περιοχές στις οποίες η κοινή δράση να αναληφθεί. Αυτή η ανταλλαγή απόψεων θα εστιαστεί αρχικά στις ακόλουθες ερωτήσεις:

(α) Οργάνωση της προσχολικής εκπαίδευσης και σύνδεσή της με την πρωτοβάθμια εκπαίδευση καθώς επίσης και οργάνωση της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αλλοδαπών, με τέτοιο τρόπο ώστε να δοθεί σε όλα τα παιδιά η ευκαιρία για πρόσβαση στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ειδικότερα όσον αφορά τις μειονοτικές ομάδες.

(β) Οργάνωση υποχρεωτικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τέτοιο τρόπο ώστε να δοθεί σε όλα τα παιδιά η ευκαιρία να αναπτύξουν τις δυνατότητές τους, με την υιοθέτηση των κατάλληλων μέτρων για να ενισχυθούν στις προσωπικές φιλοδοξίες και τις επαγγελματικές ευκαιρίες τους.

22. Χωρίς επιφύλαξη ως προς μέτρα που λαμβάνονται στα κράτη μέλη, τα εξής θα κριθούν τα θέματα προτεραιότητας σε κοινοτικό επίπεδο:

(α) τα μέτρα που λαμβάνονται στον τομέα της εκπαίδευσης για να προετοιμάσουν τους νέους για την εργασία, για να διευκολύνουν τη μετάβασή τους από τη μάθηση στην οικονομικά ενεργή ζωή και για να αυξήσει τις πιθανότητές τους για απασχόληση, με αυτόν τον τρόπο μειώνοντας τους κινδύνους ανεργίας

(β) η παροχή δια βίου εκπαίδευσης και κατάρτισης, στα πλαίσια της μετα-δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης για να επιτρέψει στους νέους εργαζομένους και τους νέους ανέργους να βελτιώσουν τις πιθανότητές τους την απασχόληση.

Για αυτόν τον λόγο, η Επιτροπή εκπαίδευσης θα συντάξει για το Συμβούλιο και τη συνεδρίαση των Υπουργών Παιδείας στα πλαίσια του Συμβουλίου, πριν από την 1η Ιουλίου 1976, μια αρχική έκθεση.

Η έκθεση θα δώσει ιδιαίτερη έμφαση στα προαναφερόμενα (α) και (β) προβλήματα και στα μέτρα που θα μπορούσαν να βοηθήσουν για να επιλυθούν μέσα στα εκπαιδευτικά συστήματα.

Ψήφισμα του Συμβουλίου και των Υπουργών Παιδείας (24 Μαΐου 1988)

I. ΣΤΟΧΟΙ

Σκοπός του παρόντος ψηφίσματος είναι να ενισχυθεί η παρουσία της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση με τη λήψη, για την περίοδο 1988-1992, σειράς συντονισμένων μέτρων τα οποία θα πρέπει να βοηθήσουν :

- να ενισχυθεί στους νέους η αίσθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και να τους γίνει σαφής η αξία του ευρωπαϊκού πολιτισμού και των θεμελίων πάνω στα οποία οι ευρωπαϊκοί λαοί προτίθενται σήμερα να θεμελιώσουν την ανάπτυξή τους, δηλαδή ειδικότερα η περιφρούρηση των αρχών της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Διακήρυξη της Κοπεγχάγης, Απρίλιος 1978)
- τους νέους να προετοιμαστούν για τη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας και για την επίτευξη συγκεκριμένων βημάτων προόδου προς την ευρωπαϊκή ένωση όπως ορίζεται στην Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
- τους νέους να συνειδητοποιήσουν τα πλεονεκτήματα που αντιπροσωπεύει η ευρωπαϊκή ένωση αλλά και την πρόκληση που συνεπάγεται, δεδομένου ότι τους θέτει μπροστά σ' ένα διευρυμένο οικονομικό και κοινωνικό χώρο
- να διευρυνθούν οι ιστορικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές γνώσεις των νέων για την Κοινότητα και τα κράτη μέλη της και να ευαισθητοποιηθούν οι νέοι ως προς τη σημασία της συνεργασίας των κρατών μελών και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με άλλες χώρες της Ευρώπης και του κόσμου.

II. ΔΡΑΣΗ

Σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου για την Ευρώπη των Πολιτών, πρέπει να δοθούν νέες ωθήσεις για την επίτευξη των στόχων αυτών, μεταξύ των οποίων, ενισχυμένα μέτρα τόσο σε επίπεδο κρατών μελών όσο και Κοινότητας.

A . Στο επίπεδο των κρατών μελών

Τα κράτη μέλη, καθένα μέσα στα όρια των δικών του εκπαιδευτικών πολιτικών και δομών, θα καταβάλουν κάθε προσπάθεια για την εφαρμογή των ακόλουθων μέτρων :

Ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στα εκπαιδευτικά συστήματα.

1. Να καταγράψουν τις σημερινές πολιτικές τους για την ενσωμάτωση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και να διαθέσουν το σχετικό έγγραφο στα σχολεία και στα άλλα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

2. Να ενθαρρύνουν την ανάληψη ουσιαστικών πρωτοβουλιών σε όλους τους τομείς της εκπαίδευσης, με σκοπό την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση . Σχολικά προγράμματα και διδασκαλία

3. Να περιληφθεί ρητά η ευρωπαϊκή διάσταση στα σχολικά προγράμματά τους σε όλα τα κατάλληλα μαθήματα όπως, για παράδειγμα, στη φιλολογία, στις γλώσσες, στην ιστορία, στη γεωγραφία, στις κοινωνικές επιστήμες, στα οικονομικά και στις τέχνες. Παιδαγωγικό υλικό

4. Να λάβουν μέτρα ώστε, κατά τη διαμόρφωση του παιδαγωγικού υλικού, να λαμβάνεται υπόψη ο κοινός στόχος της προβολής της ευρωπαϊκής διάστασης . Κατάρτιση των εκπαιδευτικών

5. Να δοθεί μεγαλύτερη έμφαση στην ευρωπαϊκή διάσταση, στη βασική κατάρτιση και στη συνεχή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών

Η επίτευξη του στόχου αυτού μπορεί να στηριχθεί στα εξής μέτρα:

- παροχή κατάλληλου παιδαγωγικού υλικού,
- πρόσβαση σε τεκμηρίωση σχετικά με την Κοινότητα και τις πολιτικές της, -παροχή βασικών πληροφοριών για τα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων κρατών μελών,
- συνεργασία με τις σχολές κατάρτισης των εκπαιδευτικών άλλων κρατών μελών, ιδίως με την εκπόνηση κοινών προγραμμάτων που να προβλέπουν την κινητικότητα σπουδαστών και καθηγητών,
- πρόβλεψη, στα πλαίσια της συνεχούς επιμόρφωσης, ειδικών δραστηριοτήτων για την ευαισθητοποίηση των εν ενεργεία εκπαιδευτικών στην ευρωπαϊκή διάσταση της εκπαίδευσης και για να τους παρέχεται η δυνατότητα να ενημερώνονται για τις κοινοτικές εξελίξεις,
- παροχή κάποιων δυνατοτήτων, σε εκπαιδευτικούς από άλλα κράτη μέλη, να μετέχουν σε ορισμένες δραστηριότητες συνεχούς επιμόρφωσης, πράγμα που θα αποτελέσει έμπρακτη έκφραση της ευρωπαϊκής συνοχής και σημαντικό μέσο για την προώθηση της διαδικασίας ολοκλήρωσης .

Προώθηση μέτρων για την τόνωση των επαφών μεταξύ μαθητών και εκπαιδευτικών των διαφόρων κρατών

6. Να ενθαρρύνουν τις επαφές και συναντήσεις μαθητών και εκπαιδευτικών από τα διάφορα κράτη μέλη σε όλα τα επίπεδα, ώστε να τους παρέχουν άμεση εμπειρία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και της πραγματικότητας της ζωής σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, να χρησιμοποιούν τις παραπάνω επαφές και συναντήσεις για τη βελτίωση των γλωσσικών δεξιοτήτων και την απόκτηση γνώσεων και εμπειριών σε πολιτιστικά, επιστημονικά και τεχνικά θέματα.

Με τον τρόπο αυτό, ο μεγαλύτερος δυνατός αριθμός νέων και εκπαιδευτικών πρέπει να καλύπτεται από τις πρωτοβουλίες αυτές, να ενθαρρύνουν τους γονείς και τους συλλόγους γονέων να συμμετέχουν στη διοργάνωση επαφών, ανταλλαγών και επισκέψεων, να παρέχουν πληροφορίες και συμβουλές σε σχολεία, καθηγητές και μαθητές που ενδιαφέρονται για επαφές, ανταλλαγές και επισκέψεις στο εξωτερικό και να τους παρέχουν υποστήριξη κατά την υλοποίηση επαφών και ανταλλαγών, να εξετάσουν τις προϋποθέσεις για πιο μακροχρόνια διαμονή μαθητών στο εξωτερικό και να προωθούν την παραμονή αυτή.

Συμπληρωματικά μέτρα

7. Με την προοπτική του 1992, να δώσουν νέα ώθηση στην ενίσχυση της εικόνας της Ευρώπης στην εκπαίδευση, όπως αναφέρεται στην Έκθεση για την Ευρώπη των Πολιτών, με την οργάνωση ειδικών εκδηλώσεων .

Στη συνάρτηση αυτή κρίνονται κατάλληλα τα ακόλουθα μέτρα :

- συνέδρια και σεμινάρια για αποτελεσματικούς τρόπους εισαγωγής της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση και για τη χρήση και προετοιμασία εκπαιδευτικού υλικού προσαρμοσμένου στα διάφορα επίπεδα διδασκαλίας,
- η προώθηση σχολικών πρωτοβουλιών και εξωσχολικών δραστηριοτήτων, όπως η αδελφοποίηση σχολείων και η δημιουργία "Ευρωπαϊκών Ομίλων", που ανοίγουν νέους δρόμους για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης,

- η συμμετοχή των σχολείων σε δραστηριότητες που οργανώνονται στα πλαίσια της Ημέρας της Ευρώπης (9 Μαΐου),
- η συμμετοχή των σχολείων στο διαγωνισμό ευρωπαϊκών σχολείων και ενθάρρυνση της συνεργασίας μεταξύ διαγωνισμών στο γλωσσικό, καλλιτεχνικό, επιστημονικό ή τεχνικό τομέα που οργανώνονται στα επιμέρους κράτη μέλη,
- μεγαλύτερη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών στο σχολικό αθλητισμό .

B. Στο επίπεδο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

Για να υποστηριχθούν οι ενέργειες των κρατών μελών και να επιτευχθεί αποτελεσματική συνεργασία σ' αυτόν τον τομέα, η Επιτροπή καλείται, υποβοηθούμενη από την ομάδα εργασίας που αναφέρεται πιο κάτω στην παράγραφο 19

Ανταλλαγή πληροφοριών

8. Να προωθεί την ανταλλαγή πληροφοριών για αντιλήψεις και μέτρα στα διάφορα κράτη μέλη, ώστε να εξασφαλίζει ότι τα αποτελέσματα της αποκτηθείσας εμπειρίας γίνονται γνωστά σε όλα τα κράτη μέλη Παιδαγωγικό υλικό

9. Να συντάξει, για τα σχολεία και το διδακτικό προσωπικό, βασική τεκμηρίωση σχετικά με την Κοινότητα (τους θεσμούς της, τους σκοπούς της καθώς και τα τρέχοντα καθήκοντά της), να διευκολύνει τις ανταλλαγές, κατά μαθήματα ή ομάδες μαθημάτων, πληροφοριών ως προς το παιδαγωγικό υλικό που αποσκοπεί στην ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, να προβαίνει σε συγκριτικές μελέτες του περιεχομένου του παιδαγωγικού υλικού καθώς και των νέων μορφών παρουσιάσής του, να ευαισθητοποιεί περισσότερο τους συγγραφείς και τους εκδότες παιδαγωγικού υλικού ως προς την ανάγκη να συμπεριλάβουν την ευρωπαϊκή διάσταση στην παραγωγή τους Κατάρτιση των εκπαιδευτικών

10. Να χρησιμοποιεί το πρόγραμμα εκπαιδευτικών επισκέψεων για ειδικούς σε θέματα εκπαίδευσης (πρόγραμμα ARION) με σκοπό την εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση

11. Να χρησιμοποιεί τις δυνατότητες που προσφέρει το πρόγραμμα ERASMUS για την παροχή, σε σπουδαστές που πρόκειται να γίνουν εκπαιδευτικοί, της εμπειρίας μιας ξένης χώρας κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους και για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ ιδρυμάτων κατάρτισης των εκπαιδευτικών και όσων διδάσκουν σ' αυτά 12. Να στηρίζει τη συνεργασία των σχολών βασικής και περαιτέρω κατάρτισης των εκπαιδευτικών στα διάφορα κράτη μέλη, για την ανάπτυξη παιδαγωγικού υλικού που προωθεί την ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση

13. Να προωθεί, κάθε χρόνο, κατά το διάστημα 1989 - 1992, την οργάνωση ενός Ευρωπαϊκού Θερινού Πανεπιστημίου για καθηγητές παιδαγωγικών σχολών που θα τους επιτρέπει να ανταλλάσσουν την αποκτηθείσα εμπειρία και να προσδιορίζουν νέους τρόπους για τη βελτίωση της εισαγωγής της ευρωπαϊκής διάστασης στην κατάρτιση των εκπαιδευτικών

Ειδικά συμπληρωματικά μέτρα

14. Να ενθαρρύνει τη συνεργασία και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των εθνικών φορέων των αρμόδιων για την προώθηση των ανταλλαγών μαθητών και εκπαιδευτικών

15. Να προωθεί τη συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανισμών στην εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση

16. Να εξετάσει τις δυνατότητες ενίσχυσης της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, με τη χρησιμοποίηση οπτικοακουστικών μέσων σε ευρωπαϊκό επίπεδο

17. Να προάγει τη συνεργασία μεταξύ ινστιτούτων ή κέντρων εκπαιδευτικών ερευνών των διαφόρων κρατών μελών, που εργάζονται για την εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση, έχοντας υπόψη τη δυνατότητα συμβουλής του Ευρωπαϊκού Πανεπιστημιακού Ινστιτούτου (Φλωρεντία), του Κολεγίου της Ευρώπης (Βρύγη), του Ευρωπαϊκού Ινστιτούτου Δημόσιας Διοίκησης (Μασσάριχτ) και των Ευρωπαϊκών Σχολείων

18. Να εξετάσει πώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί καλύτερα ο σχολικός αθλητισμός για την ευρωπαϊκή επαφή και αμοιβαία κατανόηση και τις συνθήκες υπό τις οποίες θα μπορούσαν να καθιερωθούν ευρωπαϊκοί δια-σχολικοί αγώνες .

Ομάδα εργασίας

19. Για την εφαρμογή των μέτρων αυτών και την επίτευξη αποτελεσματικής συνεργασίας σ' αυτόν τον τομέα, η Επιτροπή θα έχει τη βοήθεια μιας ομάδας εργασίας αποτελούμενης από αντιπροσώπους των κρατών μελών με συντονιστικές αρμοδιότητες σε θέματα ευρωπαϊκής διάστασης, οι οποίοι θα οριστούν από την Επιτροπή βάσει πρότασης του ενδιαφερόμενου κράτους μέλους .

III . ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΑ ΛΗΦΘΕΝΤΑ ΜΕΤΡΑ

Καλούν την Επιτροπή Παιδείας να υποβάλει, πριν τις 30 Ιουνίου 1991, μια αρχική έκθεση σχετικά με την πορεία των μέτρων που λαμβάνονται σε επίπεδο κρατών μελών και Κοινότητας για την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης στην εκπαίδευση.

IV. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Η κοινοτική χρηματοδότηση των μέτρων που αναφέρονται στο σημείο II.B και το σχετικό ποσό θα αποφασιστούν σύμφωνα με τις κοινοτικές διαδικασίες και κανόνες .

Πρόγραμμα Lingua (28 Ιουλίου 1989)

Στόχος του προγράμματος είναι η βελτίωση της ποσότητας και της ποιότητας της διδασκαλίας γλωσσών στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Το πρόγραμμα έχει πέντε σκέλη:

- Συνεργασία μεταξύ των ιδρυμάτων κατάρτισης καθηγητών ξένων γλωσσών και χορήγηση ατομικών υποτροφιών κατάρτισης για καθηγητές γλωσσών, υποστήριξη της ενδοϋπηρεσιακής κατάρτισης καθηγητών γλωσσών
- Προώθηση των γλωσσικών δεξιοτήτων στον επαγγελματικό χώρο και δημιουργία διδακτικού υλικού
- Κοινά εκπαιδευτικά σχέδια για την εκμάθηση γλωσσών (συμπεριλαμβανομένων ανταλλαγών νέων)
- Ανάπτυξη υλικού εκμάθησης γλωσσών για τις λιγότερο ομιλούμενες και διδασκόμενες γλώσσες

Ψήφισμα του Συμβουλίου (31 Μαρτίου 1995)

Το Συμβούλιο και οι Υπουργοί Παιδείας συνεργάσιμοι στα πλαίσια του Συμβουλίου, ασχολήθηκαν επανειλημμένα με την προώθηση της διδασκαλίας των γλωσσών της Ένωσης.

Οι νέες αρμοδιότητες που αναγνωρίζονται στην Κοινότητα από το άρθρο 126 της συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας όπως τροποποιήθηκε από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδίως στον τομέα της σχολικής εκπαίδευσης, παραπέμπουν στην «εκμάθηση και τη διάδοση των γλωσσών των κρατών μελών».

Δήλωσαν στο ψήφισμά τους, ότι λαμβάνοντας υπόψη τα σημαντικά κεκτημένα των προγραμμάτων Erasmus και Lingua, τα διαθέσιμα μέσα του κοινοτικού προγράμματος δράσης Socrates και Leonardo, καθώς και τις δράσεις που εφαρμόστηκαν στο παρελθόν από τους αρμόδιους διεθνείς οργανισμούς, ιδίως το Συμβούλιο της Ευρώπης, αποσκοπούν στη θεμελίωση ενός προβληματισμού σχετικά με τα μέσα που διαθέτουν τα ίδια τα εκπαιδευτικά συστήματα για τη συνέχιση της οικοδόμησης μιας Ευρώπης χωρίς εσωτερικά σύνορα και για την ενίσχυση της κατανόησης μεταξύ των λαών της Ένωσης.

Η προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας γίνεται εν προκειμένω ένα από τα μείζονα διακυβεύματα της παιδείας.

Επομένως, τηρούμενης πάντα της αρχής της ισοτιμίας για όλες τις γλώσσες της Ένωσης, πρέπει να μελετηθούν τα μέσα που είναι δυνατόν να βελτιώσουν και να διαφοροποιήσουν τη διδασκαλία και την πρακτική αυτών των γλωσσών, διευκολύνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την πρόσβαση του κάθε πολίτη στον πολιτιστικό πλούτο που είναι ριζωμένος στη γλωσσική πολυμορφία της Ένωσης.....

Κατά τα ανωτέρω, το Συμβούλιο υπογραμμίζει, ότι πρέπει να επιδιωχθεί, με τα κατάλληλα μέσα, η ποιοτική βελτίωση της γνώσης των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο των εκπαιδευτικών συστημάτων, προκειμένου να αναπτυχθούν οι ικανότητες επικοινωνίας στο εσωτερικό της Ένωσης και να διασφαλιστεί η ευρύτερη δυνατή διάδοση των γλωσσών και των πολιτισμών όλων των κρατών, ότι πρέπει να ληφθούν προτρεπτικά μέτρα για τη διαφοροποίηση των γλωσσών που διδάσκονται στα κράτη μέλη και να παρασχεθεί στους μαθητές και στους σπουδαστές η δυνατότητα να αποκτήσουν επάρκεια σε πολλές γλώσσες της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τη διάρκεια της σχολικής φοίτησής τους ή των ανωτάτων σπουδών τους.....

Στόχος αυτών των μέτρων μπορεί να είναι η βελτίωση της ποιότητας της εκμάθησης και της διδασκαλίας των γλωσσών της ΕΕ με

- την πλασματική κινητικότητα που επιτρέπουν οι νέες τεχνολογίες και με την πραγματική κινητικότητα
- με την προώθηση καινοτόμων μεθόδων από το σχολείο μέχρι το πανεπιστήμιο.
- με τη διδασκαλία σε πρώιμη παιδική ηλικία (Δεδομένης της αποτελεσματικότητας της εκμάθησης που αρχίζει από την παιδική ηλικία, τη στιγμή κατά την οποία η πνευματική ευελιξία και δεκτικότητα βρίσκονται στα υψηλότερα επίπεδα, και προκειμένου να ευνοηθεί η προσαρμοστικότητα των μαθητών στην εκμάθηση των γλωσσών, είναι σκόπιμο να καθιερωθεί ή να αναπτυχθεί η πρώιμη διδασκαλία σύγχρονων γλωσσών ήδη από τις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Η Κοινότητα μπορεί να υποστηρίξει τη διάδοση και την ανταλλαγή των εμπειριών και των ορθών πρακτικών σ' αυτόν τον καινοτόμο τομέα. Η διαφοροποίηση της εκμάθησης και της

διδασκαλίας σύγχρονων γλωσσών στις χώρες της ΕΕ, με τη διδασκαλία δύο γλωσσών της Ένωσης εκτός της μητρικής....)

- με τη προσφορά διδασκαλίας στον τομέα των γλωσσών που συμβαίνει να είναι λιγότερο διαδεδομένες ή σπανιότερα διδασκόμενες....
- με τη χρήση όλων των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ελεύθερες και εξ αποστάσεως σπουδές και οι νέες τεχνολογίες.

Συμπεράσματα Συμβουλίου της ΕΕ (12 Ιουνίου 1995)

Το Συμβούλιο επιβεβαιώνει τη σπουδαιότητα που έχει για την Ένωση η γλωσσική ποικιλία της, η οποία αποτελεί βασικό στοιχείο της ευρωπαϊκής διάστασης και ταυτότητας καθώς και της κοινής πολιτιστικής κληρονομιάς.

Υπογραμμίζει τη βαρύνουσα σημασία της, από δημοκρατική, πολιτιστική και κοινωνική αλλά και από οικονομική άποψη. Η γλωσσική ποικιλία αποτελεί επίσης πηγή θέσεων εργασίας και δραστηριοτήτων, καθώς και παράγοντα ολοκλήρωσης. Μπορεί να αξιοποιηθεί για την προβολή της Ένωσης στο εξωτερικό, δεδομένου ότι οι περισσότερες γλώσσες της ΕΕ χρησιμοποιούνται σε πολλά τρίτα κράτη.

Το Συμβούλιο θεωρεί ότι η ανάπτυξη της κοινωνίας των πληροφοριών προσφέρει νέες ευκαιρίες και θέτει νέες προκλήσεις για τον γλωσσικό πλουραλισμό και την γλωσσική ποικιλία.

Η γλωσσική ποικιλία είναι συνιστώσα της εθνικής και περιφερειακής πολυμορφίας των κρατών μελών, η οποία αναφέρεται στο άρθρο 128 της Συνθήκης. Η Κοινότητα πρέπει να τη λαμβάνει υπόψη της κατά τη δράση της βάσει άλλων διατάξεων της Συνθήκης, συμπεριλαμβανομένων των άρθρων 126 και 127 που αφορούν την εκπαίδευση, την επαγγελματική κατάρτιση και τη νεολαία.

Το Συμβούλιο υπογραμμίζει ότι είναι σκόπιμο να διαφυλαχθεί η γλωσσική ποικιλία και να προωθηθεί η πολυγλωσσία στην Ένωση, στα πλαίσια πάντοτε της ισοτιμίας των γλωσσών της Ένωσης και σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας.

Για τον πολίτη, η αποδοχή του ευρωπαϊκού οικοδομήματος προϋποθέτει τη διαβεβαίωση ότι λαμβάνονται υπόψη οι γλώσσες της Ένωσης μέσω της ισότιμης πρόσβασης στην πληροφόρηση, σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο των κρατών μελών και τηρουμένου του κοινοτικού δικαίου.

Εν προκειμένω, το Συμβούλιο εκφράζει την ικανοποίησή του για το ψήφισμα του Συμβουλίου της 31^{ης} Μαρτίου 1995 σχετικά με τη βελτίωση της ποιότητας και τη διαφοροποίηση της εκμάθησης και της διδασκαλίας των γλωσσών στα πλαίσια των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και για την έγκριση των προγραμμάτων Socrates, Leonardo, Νεολαία.

Σημειώνει επίσης την πρόθεση της Επιτροπής να υποβάλει ανακοίνωση σχετικά με τις γλωσσικές όψεις της κοινωνίας της πληροφόρησης, ανακοίνωση που συντάχθηκε κατόπιν αιτήσεως του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Κέρκυρας και την οποία το Συμβούλιο θα εξετάσει χωρίς καθυστέρηση.

Το Συμβούλιο υπογραμμίζει ότι έχει μεγάλη σημασία να λαμβάνεται υπόψη η γλωσσική διάσταση στις εξωτερικές σχέσεις της Ένωσης, και δη στα πλαίσια προγραμμάτων της Ένωσης με συμμετοχή τρίτων χωρών.

Το Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να λαμβάνει υπόψη της τη γλωσσική ποικιλία και τον γλωσσικό πλουραλισμό κατά το σχεδιασμό των κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, καθώς και κατά την εφαρμογή τους.

Το Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να καταγράψει τις πολιτικές και δράσεις της Κοινότητας που λαμβάνουν υπόψη τη γλωσσική ποικιλία και το γλωσσικό πλουραλισμό και να τις αξιολογήσει. Καλεί την Επιτροπή να υποβάλει σχετική έκθεση στο Συμβούλιο εντός έτους.

Το Συμβούλιο καλεί την Επιτροπή να συστήσει ομάδα αντιπροσώπων των κρατών μελών, τους οποίους θα διορίσουν τα κράτη μέλη, που θα αναλάβει, με την επιφύλαξη της δραστηριότητας των υφισταμένων επιτροπών και σε σύνδεση με αυτές, να παρακολουθεί κατά πόσον λαμβάνεται υπόψη η γλωσσική ποικιλία και προωθείται ο γλωσσικός πλουραλισμός στις πολιτικές και δράσεις της Ένωσης, με σεβασμό, πάντοτε, των εθνικών πολιτικών των κρατών μελών.

Το Συμβούλιο υπενθυμίζει, άλλωστε, τη μεγάλη σημασία που αποδίδει στην ισότητα των επισήμων γλωσσών και των γλωσσών εργασίας όλων των κρατών της Ένωσης, δηλαδή τη γερμανική, τη γαλλική, την ιταλική, την ολλανδική, την αγγλική, τη δανική, την ελληνική, την ισπανική, την πορτογαλική, τη φιλανδική και τη σουηδική, σύμφωνα με τον κανονισμό αριθ. 1/58, όπως έχει τροποποιηθεί, περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος που εφαρμόζεται στα θεσμικά όργανα της Ένωσης.

Το Συμβούλιο υπενθυμίζει το ιδιαίτερο καθεστώς της ιρλανδικής γλώσσας σύμφωνα με το άρθρο Σ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τη Συνθήκη Προσχώρησης της Δανίας, της Ιρλανδίας και του Ηνωμένου Βασιλείου.

Λευκή Βίβλος: Διδασκαλία και μάθηση στην κοινωνία της γνώσης (29 Νοεμβρίου 1995)

«Επάρκεια σε τρεις κοινοτικές γλώσσες»

Τονίζεται ότι οι ξένες γλώσσες αποκτούν προτεραιότητα στην εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο σκεπτικό του κειμένου αναφέρεται ότι η ικανότητα σε διάφορες κοινοτικές γλώσσες έχει γίνει προϋπόθεση εάν οι πολίτες στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιθυμούν να ωφεληθούν από τις ανοικτές επαγγελματικές και προσωπικές ευκαιρίες σε μία χωρίς σύνορα ενιαία αγορά. Αυτή η γλωσσική ικανότητα πρέπει να υποστηριχτεί από τη δυνατότητα να προσαρμοστεί στα περιβάλλοντα εργασίας και διαβίωσης που χαρακτηρίζονται από τους διαφορετικούς πολιτισμούς.

Η εκμάθηση των γλωσσών έχει επίσης μια άλλη σημαντική επίδραση: η εμπειρία δείχνει ότι όταν η εκμάθηση ξεκινά από μια πολύ νεαρή ηλικία, είναι ένας σημαντικός παράγοντας να τα πάει καλά στο σχολείο.

Η πρώιμη επαφή με μια άλλη γλώσσα είναι όχι μόνο συμβατή με την παράλληλη εκμάθηση της μητρικής γλώσσας κάποιου, αλλά την καθιστά ευκολότερη. Ανοίγει το μυαλό, υποκινεί τη διανοητική ανάπτυξη και, φυσικά, επεκτείνει τον πολιτιστικό ορίζοντα των ανθρώπων.

Η πολυγλωσσία είναι αναπόσπαστο μέρος και της ευρωπαϊκής ταυτότητας / πολιτότητας και της κοινωνίας της γνώσης.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση συμβάλλει στην ανάπτυξη της εκμάθησης γλωσσών μέσω του προγράμματος LINGUA, που ενσωματώνεται τώρα στα προγράμματα Socrates και Leonardo.

Υποστηρίζοντας τις προτάσεις της, η Λευκή Βίβλος προτείνει τα ακόλουθα μέτρα υποστήριξης σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- Κοινοτική ενίσχυση για την εισαγωγή συστημάτων αξιολόγησης (συμπεριλαμβανομένης της επεξεργασίας των συστημάτων εγγύησης ποιοτικών δεικτών) και ποιότητας, που καλύπτουν τις μεθόδους και τα μέσα που χρησιμοποιούνται για να διδαχθούν οι κοινοτικές γλώσσες.
- Καθορισμός μιας "ευρωπαϊκής ποιοτικής πιστοποίησης" και του βραβείου του στα σχολεία που ικανοποιούν ορισμένα κριτήρια σχετικά με την προώθηση της κοινοτικής εκμάθησης γλωσσών.
- Υποστήριξη για τις ανταλλαγές των υλικών γλώσσα-διδασκαλίας κατάλληλων για τις διάφορες ομάδες (ενήλικοι, ημιανειδίκευτοι, μικρά παιδιά)
- Ενθάρρυνση της πρώιμης διδασκαλίας των κοινοτικών γλωσσών, ειδικότερα μέσω της ανταλλαγής των εκπαιδευτικών υλικών και των εμπειριών σε αυτήν την περιοχή.

Απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου του Συμβουλίου της ΕΕ (8 Ιουνίου 2000)

Η απόφαση για τη θέσπιση του Ευρωπαϊκού Έτους Γλωσσών ορίζει πέντε ειδικούς στόχους, οι οποίοι μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Αύξηση της ευαισθητοποίησης σχετικά με τη γλωσσική και πολιτισμική πολυμορφία στην Ευρώπη
- Ενθάρρυνση της πολυγλωσσίας
- Προβολή των πλεονεκτημάτων που απορρέουν από τη γλωσσομάθεια
- Προαγωγή της δια βίου μάθησης
- Προβολή διαφόρων μεθόδων για τη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών

Η απόφαση αφορά όλα τα άτομα που διαμένουν στα κράτη μέλη και προβλέπει ότι στις 11 επίσημες γλώσσες της ΕΕ θα περιληφθούν και τα ιρλανδικά και τα λουξεμβουργιανά. Επιπλέον δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να συμπεριλάβουν και άλλες γλώσσες.

Τα μέτρα που προβλέπει η απόφαση περιλαμβάνουν συνέδρια και εκδηλώσεις σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο, εκστρατείες πληροφόρησης και προώθησης, έρευνες και μελέτες, έναν περιορισμένο αριθμό συγχρηματοδοτούμενων σχεδίων και ηθική υποστήριξη προς τις δραστηριότητες που πραγματοποιούν χωρίς κοινοτική χρηματοδότηση.

Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρώπης (14 Φεβρουαρίου 2001)

Το Συμβούλιο καλεί τα κράτη μέλη να λάβουν μέτρα για να προωθήσουν τη γλωσσική ποικιλομορφία και την εκμάθηση γλωσσών και ζητά από την Επιτροπή να υποβάλει προτάσεις για δράσεις.

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχοντας υπόψη:

1. Το ψήφισμα του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 1995, για τη βελτίωση της ποιότητας και της διαφοροποίησης όσον αφορά την εκμάθηση και τη διδασκαλία των γλωσσών στα πλαίσια των εκπαιδευτικών συστημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σύμφωνα με το οποίο θα πρέπει να παρέχεται στους μαθητές η δυνατότητα, κατά γενικό κανόνα, να μαθαίνουν δύο γλώσσες της Ένωσης πέραν της μητρικής ή των μητρικών
2. Την ευθύνη των κρατών μελών για το περιεχόμενο της διδασκαλίας και την οργάνωση των εκπαιδευτικών συστημάτων και την πολιτιστική και γλωσσική τους ποικιλομορφία
3. Τη Λευκή Βίβλο της Επιτροπής του 1995 με τίτλο "Διδασκαλία και μάθηση: Προς την κοινωνία της γνώσης"
4. Τα συμπεράσματα του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1995, ως προς τη γλωσσική ποικιλομορφία και το γλωσσικό πλουραλισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση
5. Το ψήφισμα του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1997, σχετικά με τη διδασκαλία των γλωσσών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε πρώιμη παιδική ηλικία
6. Τα συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της Λισσαβόνας, της 23ης και 24ης Μαρτίου 2000, σύμφωνα με τα οποία η γνώση ξένων γλωσσών περιλαμβάνεται σε ένα ευρωπαϊκό πλαίσιο καθορισμού βασικών δεξιοτήτων
7. Την απόφαση αριθ. 1934/2000/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 2000, για την ανακήρυξη του 2001 ως ευρωπαϊκού έτους γλωσσών
8. Το άρθρο 22 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της 7ης Δεκεμβρίου 2000, το οποίο δέχτηκε με ικανοποίηση το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας και στο οποίο δηλώνεται ότι η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία
9. Το ψήφισμα του Συμβουλίου και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών συνελθόντων στα πλαίσια του Συμβουλίου, της 14ης Δεκεμβρίου 2000, για την κοινωνική ένταξη των νέων, το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Νίκαιας·
10. Την απόφαση του Συμβουλίου, της 19ης Ιανουαρίου 2001, σχετικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική των κρατών μελών στον τομέα της απασχόλησης για το έτος 2001, και ιδίως τον οριζόντιο στόχο όσον αφορά τη δια βίου μάθηση
11. Την έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, για τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης που υποβλήθηκε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Στοκχόλμης και περιλαμβάνει ρητώς ως έναν από τους στόχους της τη βελτίωση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών και τα συμπεράσματα του Συμβουλίου της 28ης Μαΐου 2001 για τη συνέχεια που θα δοθεί στην έκθεση
12. Το υπόμνημα του 2000 της Επιτροπής σχετικά με τη δια βίου μάθηση, βάσει του οποίου άρχισε ευρεία συζήτηση σε ευρωπαϊκό επίπεδο και στα κράτη μέλη όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να υλοποιηθούν συνολικές και συνεκτικές στρατηγικές για τη δια βίου μάθηση, μεταξύ άλλων στον τομέα της εκμάθησης γλωσσών·

13. Τη σύσταση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 10ης Ιουλίου 2001, για την ενδοκοινοτική κινητικότητα των σπουδαστών, των επιμορφωμένων ατόμων, των εθελοντών, των εκπαιδευτικών και των εκπαιδευτών εντός της Κοινότητας

14. Τις δραστηριότητες που ανέπτυξε το Συμβούλιο της Ευρώπης στον τομέα της προώθησης της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών.

Υπογραμμίζει τα εξής:

- Η γλωσσομάθεια είναι μια από τις βασικές δεξιότητες που πρέπει να κατέχει κάθε πολίτης, προκειμένου να συμμετέχει αποτελεσματικά στην Ευρωπαϊκή κοινωνία της γνώσης και, συνεπώς, προάγει τόσο την ένταξη στην κοινωνία όσο και την κοινωνική συνοχή· η πλήρης γνώση της μητρικής γλώσσας ή γλωσσών μπορεί να διευκολύνει την εκμάθηση άλλων γλωσσών.
- Η γλωσσομάθεια παίζει σημαντικό ρόλο στην προαγωγή της κινητικότητας, τόσο στον τομέα της παιδείας όσο και για επαγγελματικούς, πολιτιστικούς και προσωπικούς λόγους·
Η γλωσσομάθεια ευνοεί επίσης την ευρωπαϊκή συνοχή, υπό το φως της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- Όλες οι ευρωπαϊκές γλώσσες έχουν την αυτή πολιτιστική αξία και αξιοπρέπεια και αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των πολιτισμικών και πολιτιστικών παραδόσεων της Ευρώπης

Υπενθυμίζει τα εξής:

- Το ευρωπαϊκό έτος γλωσσών 2001, το οποίο διοργανώθηκε σε συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης, τονώνει τη συνείδηση της γλωσσικής πολυμορφίας και προωθεί την εκμάθηση γλωσσών.
- Η έκθεση του Συμβουλίου Παιδείας, της 12ης Φεβρουαρίου 2001, σχετικά με τους συγκεκριμένους μελλοντικούς στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης, η οποία περιλαμβάνει ρητώς και τη βελτίωση της εκμάθησης ξένων γλωσσών μεταξύ των στόχων της, θα πρέπει να εφαρμόζεται βάσει λεπτομερούς προγράμματος εργασιών που θα καθορισθεί σε κοινή έκθεση του Συμβουλίου και της Επιτροπής προς το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της Βαρκελώνης.

Επιβεβαιώνει τους στόχους που καθορίζονται στο άρθρο 2 της απόφασης αριθ. 1934/1000/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 2000, για την ανακήρυξη του 2001 ως ευρωπαϊκού έτους γλωσσών, ενόψει της περαιτέρω υλοποίησης των στόχων αυτών.

Καλεί τα κράτη μέλη εντός του πλαισίου, των ορίων και των προτεραιοτήτων των αντίστοιχων πολιτικών, νομικών, δημοσιονομικών συστημάτων τους και των συστημάτων τους εκπαίδευσης και κατάρτισης:

1. Να λαμβάνουν τα μέτρα που κρίνουν κατάλληλα για να προσφέρουν στους μαθητές, στο μέτρο του δυνατού, τη δυνατότητα να μαθαίνουν δύο, ή, όπου χρειάζεται, περισσότερες γλώσσες πέραν των μητρικών, και να προωθείται η εκμάθηση ξένων γλωσσών από άλλους στο πλαίσιο της δια βίου μάθησης, λαμβάνοντας υπόψη τις ποικίλες ανάγκες του κοινού στόχου και τη σημασία της παροχής ισότιμης πρόσβασης στις ευκαιρίες μάθησης. Προκειμένου να προωθηθεί η συνεργασία και η κινητικότητα σε όλη την Ευρώπη, η προσφορά γλωσσών θα πρέπει να έχει τη μεγαλύτερη δυνατή ποικιλία, συμπεριλαμβανομένων των γλωσσών γειτονικών χωρών και/ή περιοχών.

2. Να μεριμνούν ώστε τα προγράμματα σπουδών και οι εκπαιδευτικοί στόχοι να προωθούν από νεαρή ηλικία τη διαμόρφωση θετικής στάσης έναντι άλλων γλωσσών και πολιτισμών και να ενθαρρύνουν δεξιότητες στον τομέα της διαπολιτισμικής επικοινωνίας.
3. Να προωθούν την εκμάθηση γλωσσών στην επαγγελματική κατάρτιση, λαμβάνοντας υπόψη τη θετική επίδραση της γλωσσομάθειας στην κινητικότητα και στην ικανότητα προς απασχόληση.
4. Να διευκολύνουν την ενσωμάτωση των αλλοφώνων στο εκπαιδευτικό σύστημα και στην ευρύτερη κοινωνία, φροντίζοντας, μέσω της λήψης μέτρων, και για τη βελτίωση της γνώσης τους της επίσημης γλώσσας ή γλωσσών διδασκαλίας, με σεβασμό για τη γλώσσα και τον πολιτισμό της χώρας καταγωγής τους.
5. Να προωθούν την εφαρμογή καινοτόμων παιδαγωγικών μεθόδων, ιδίως δια της κατάρτισης εκπαιδευτικών.
6. Να ενθαρρύνουν τους μελλοντικούς καθηγητές ξένων γλωσσών να αξιοποιήσουν τα σχετικά ευρωπαϊκά προγράμματα για να κάνουν ένα μέρος των σπουδών τους σε μια χώρα ή περιοχή μιας χώρας, στην οποία η γλώσσα που θα διδάσκουν αργότερα είναι η επίσημη γλώσσα.
7. Να οργανώσουν συστήματα επικύρωσης των γλωσσικών ικανοτήτων, με βάση το κοινό πλαίσιο αναφοράς για τις γλώσσες που αναπτύχθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης, τα οποία να λαμβάνουν επαρκώς υπόψη τις ικανότητες που αποκτήθηκαν μέσω άτυπων μορφών μάθησης.
8. Να ενθαρρύνουν την ευρωπαϊκή συνεργασία με στόχο την προώθηση της διαφάνειας των τυπικών προσόντων και τη διασφάλιση της ποιότητας στη διδασκαλία γλωσσών.
9. Να έχουν επίγνωση του πλούτου της γλωσσικής πολυμορφίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στα πλαίσια των προαναφερθέντων στόχων, και ως εκ τούτου να ενθαρρύνουν, μεταξύ άλλων, τη συνεργασία μεταξύ επίσημων κέντρων ή άλλων πολιτιστικών ιδρυμάτων διάδοσης των γλωσσών και του πολιτισμού των κρατών μελών.

Καλεί την Επιτροπή να υποστηρίζει τα κράτη μέλη κατά την εφαρμογή των ως άνω συστάσεων, να λαμβάνει υπόψη, σε αυτό το πλαίσιο, την αρχή της γλωσσικής ποικιλομορφίας στις σχέσεις της με τις τρίτες χώρες και τις υποψήφιας χώρες, να υποβάλει προτάσεις, ως τις αρχές του 2003, σχετικά με δράσεις για την προώθηση της γλωσσικής ποικιλομορφίας και της εκμάθησης γλωσσών, εξασφαλίζοντας παράλληλα τη συνέπεια με την εφαρμογή της έκθεσης ως προς τους μελλοντικούς συγκεκριμένους στόχους των συστημάτων εκπαίδευσης και κατάρτισης.

Έκθεση για τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες (14 Ιουλίου 2003)

Στο Σχέδιο Ψηφίσματος το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

- Έχοντας υπόψη το άρθρο 192, παράγραφος 2, της Συνθήκης της ΕΚ
- Έχοντας υπόψη τα άρθρα 149,150,151 και 308 της Συνθήκης της ΕΚ
- Έχοντας υπόψη τα άρθρα 21,22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Έχοντας υπόψη το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 14 Ιανουαρίου 2003 σχετικά με το ρόλο των τοπικών αρχών στην οικοδόμηση της Ευρώπης και την αναφορά του στη γλωσσική ποικιλομορφία στην Ευρώπη
- Έχοντας υπόψη την απόφαση αριθ.1934/2000/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου της 17^{ης} Ιουλίου 2000 σχετικά με το Ευρωπαϊκό Έτος Γλωσσών 2001
- Έχοντας υπόψη το ψήφισμα του Συμβουλίου της 14^{ης} Φεβρουαρίου 2002 σχετικά με τη προώθηση της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών στο πλαίσιο της υλοποίησης των στόχων του Ευρωπαϊκού Έτους Γλωσσών 2001
- Έχοντας υπόψη τον Ευρωπαϊκό Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις Περιφερειακές και Μειονοτικές Γλώσσες, που τέθηκε σε ισχύ την 1/3/1998
- Έχοντας υπόψη τα άρθρα 59 και 163 του Κανονισμού του
- Έχοντας υπόψη την έκθεση της Επιτροπής Πολιτισμού, Νεότητας, Παιδείας, Μέσων Ενημέρωσης και Αθλητισμού (Α5-0271/2003)

Α. λαμβάνοντας υπόψη ότι σε επίπεδο ΕΕ δεν υπάρχει νομοθεσία για τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες

Β. λαμβάνοντας υπόψη ότι επί του παρόντος δεν προετοιμάζεται καμία πρόταση σύμφωνα με το άρθρο 59, παράγραφος 2, του Κανονισμού

Γ. λαμβάνοντας υπόψη ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και η Επιτροπή των Περιφερειώνπραγματεύτηκαν πολλές φορές τη σημασία των λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών

Δ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ο σεβασμός της γλωσσικής και της πολιτιστικής πολυμορφίας αποτελεί μία εκ των θεμελιωδών αρχών της ΕΕ και κατοχυρώνεται στο άρθρο 22 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ως εξής: « Η Ένωση σέβεται την πολιτιστική, θρησκευτική και γλωσσική πολυμορφία»

Ε. λαμβάνοντας υπόψη ότι στο ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με το ρόλο των τοπικών αρχών στην οικοδόμηση της Ευρώπης (2002/2141(INI)) διατυπώνεται το αίτημα να προστεθεί νέο άρθρο στη Συνθήκη ΕΚ το οποίο να ορίζει τα εξής: « Η Κοινότητα, στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της, σέβεται και προάγει την γλωσσική ποικιλομορφία στην Ευρώπη, περιλαμβανομένων των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών που αποτελούν την έκφραση αυτή της ποικιλομορφίας, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών και εφαρμόζοντας άλλα επαρκή μέτρα για την επίτευξη αυτού του στόχου»

ΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη ότι η πολιτιστική πολυμορφία έχει ως στόχο να αποτελέσει στοιχείο κοινωνικής συνοχής και δεν πρέπει να λειτουργεί στη λογική πλειοψηφίας - μειοψηφίας

Ζ. λαμβάνοντας υπόψη ότι, σε ορισμένα κράτη μέλη, οι εν λόγω περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες αποτελούν σημαντικό μέσον επικοινωνίας της σχετικής κοινότητας και ότι σε περιφερειακή κλίμακα αναγνωρίζεται ο επίσημος ή συν-επίσημος χαρακτήρας τους

Θ. λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, σύμφωνα με στοιχεία της Επιτροπής, είναι γνωστές περισσότερες από 60 αυτόχθονες κοινότητες περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών στην ΕΕ και ότι ο αριθμός αυτός θα υπερδιπλασιαστεί στα πλαίσια της διεύρυνσης

Ι. λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι στο πλαίσιο της διεύρυνσης της ΕΕ μεγάλος αριθμός καινούριων κοινοτήτων περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών θα εμπλουτίσει περαιτέρω τη γλωσσική και πολιτισμική ποικιλομορφία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΙΑ. λαμβάνοντας υπόψη ότι στα συμπεράσματα της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στην Κοπεγχάγη στις 21 και 22 Ιουνίου 1993 δηλώνεται ότι ο σεβασμός και η προστασία των μειονοτήτων είναι απαιτούμενο για την ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

ΙΒ. λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι ο συνήθης ορισμός της περιφερειακής ή μειονοτικής γλώσσας του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Περιφερειακές και Μειονοτικές Γλώσσες αναφέρεται στις γλώσσες που ομιλούνται παραδοσιακά από τμήματα του πληθυσμού ενός κράτους, και όχι σε διαλέκτους της επίσημης γλώσσας (των επίσημων γλωσσών), στις γλώσσες των μεταναστών ή τις καλλιτεχνικές γλώσσες

ΙΓ. λαμβάνοντας υπόψη ότι ο ορισμός γλωσσών ως περιφερειακών και μειονοτικών δεν θα πρέπει να επηρεασθεί από το βαθμό στον οποίο αυτές υποστηρίζονται από τις αντίστοιχες τοπικές και/ή περιφερειακές αρχές

ΙΔ. λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, παρά τις εν μέρει πολύ διαφορετικές κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες που επικρατούν μεταξύ των ευρωπαϊκών περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών, υπάρχουν πολυάριθμα κοινά σημεία σε όλη την επικράτεια της ΕΕ και ότι συνιστούν σαφή ευρωπαϊκή διάσταση καθώς αποτελούν ζήτημα γενικού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος

ΙΕ. λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι σε κάποιες από τις κοινότητες αυτές οι περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες επεκτείνονται πέρα από τα σύνορα των κρατών μελών, ενώ άλλες είχαν ανέκαθεν πολιτισμικούς και ιστορικούς δεσμούς

ΙΣΤ. λαμβάνοντας υπόψη την αναμφισβήτητη σημασία αυτών των δεσμών και το γεγονός ότι θα εξακολουθήσουν να προάγονται σε διαπεριφερειακό επίπεδο, σχεδόν το σύνολο αυτών των κοινοτήτων περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών συμμερίζονται το συνεχές ενδιαφέρον για τη διατήρηση και την ανάπτυξη της γλώσσας και του πολιτισμού τους, καθώς και για την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων τους στα πλαίσια της ΕΕ

ΙΖ. λαμβάνοντας υπόψη ότι οι περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες αποτελούν σημαντική πηγή πολιτιστικού πλούτου και ότι θα πρέπει να προωθείται συνεχώς και σε όλα τα επίπεδα η ενίσχυσή τους, καθώς αποτελούν κοινή πολιτιστική κληρονομιά

ΙΗ. λαμβάνοντας υπόψη ότι τα μέσα ενημέρωσης διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη διαφύλαξη και στην προβολή της γνώσης και της χρήσης περιφερειακών και λιγότερο διαδεδομένων γλωσσών

1. καλεί την Επιτροπή, βάσει των άρθρων 149, 150, 151 και 308 της Συνθήκης της ΕΚ, και σύμφωνα με τις συστάσεις και τα σχέδια που επισυνάπτονται, να υποβάλει έως την 31^η Δεκεμβρίου 2003 νομοθετικές προτάσεις σχετικά με τη γλωσσική πολυμορφία και την εκμάθηση γλωσσών - συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και των λιγότερο διαδεδομένων ευρωπαϊκών γλωσσών

2. Ζητεί από την Επιτροπή να θέσει, από επιστημονική άποψη, τα κριτήρια βάσει των οποίων θα ορισθεί, για τους σκοπούς του πιθανού προγράμματος για τη γλωσσική ποικιλομορφία, τι συνιστά μειονοτική ή περιφερειακή γλώσσα

3. Θεωρεί ότι, καθώς η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει ενιαία στρατηγική στην πολιτική χρηματοδότησης, ο στόχος να προωθηθούν και να προστατευθούν οι περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες πρέπει να δηλωθεί σαφώς ως μέρος των στόχων, τουλάχιστον όλων των προγραμμάτων που συνδέονται με τη γλώσσα και με τη βιομηχανία περιεχομένου

4. Θεωρεί ότι ο δημοσιονομικός αντίκτυπος των δράσεων και των προγραμμάτων που ζητούνται στις εν λόγω συστάσεις πρέπει να είναι συμβατός με την οροφή του κονδυλίου 3 χωρίς τον αναπρογραμματισμό των υφιστάμενων πολιτικών

5. Ζητεί από την Επιτροπή να συνοδεύσει τη μελλοντική της πρωτοβουλία με μια αξιολόγηση της πιθανής επικάλυψης των δραστηριοτήτων σε κεντρικό και σε αποκεντρωμένο επίπεδο και να υποβάλει πρόταση για τη μεταφορά του απαραίτητου έμφυχου και διοικητικού δυναμικού από τα κέντρα στους σχετικούς φορείς

6. Διαπιστώνει ότι οι αναφερθείσες συστάσεις συνάδουν με τη θεμελιώδη αρχή της επικουρικότητας και τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών

7. Προτείνει, στα πλαίσια της ετήσιας διαδικασίας προϋπολογισμού, να δημιουργηθεί μια νέα θέση στο πλαίσιο του άρθρου Β3-100 και να διατεθούν οι αντίστοιχοι δημοσιονομικοί πόροι

8. Αναθέτει στον Πρόεδρό του να διαβιβάσει το παρόν ψήφισμα και τις επισυναπτόμενες σε παράρτημα λεπτομερείς συστάσεις στην Επιτροπή, το Συμβούλιο, τη Συνέλευση για το Μέλλον της Ευρώπης, το Συμβούλιο της Ευρώπης, καθώς και στο Ευρωπαϊκό Γραφείο Λιγότερο Διαδεδομένων Γλωσσών

Δράσεις που πρέπει να προταθούν σύμφωνα με ψήφισμα είναι

- Η σύσταση ενός Ευρωπαϊκού Οργανισμού για τη γλωσσική πολυμορφία και την εκμάθηση γλωσσών και
- Η σύσταση προγράμματος για τη γλωσσική πολυμορφία (συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών) και την εκμάθηση γλωσσών

Εκτός από τις δύο αυτές κεντρικές δράσεις, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο θεωρεί πως για ένα περιεκτικό σχέδιο προαγωγής της γλωσσικής πολυμορφίας και της εκμάθησης γλωσσών καθώς και διαφύλαξης της γλωσσικής πολιτισμικής μας κληρονομιάς - συμπεριλαμβανομένων των ευρωπαϊκών περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών - είναι σκόπιμο

- Με βάση το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο π) της Συνθήκης ΕΚ, να καθιερώσει την προαγωγή της γλωσσικής πολυμορφίας, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών, και την εκμάθηση γλωσσών ως μέρος των στόχων των πολιτισμικών και εκπαιδευτικών προγραμμάτων
- Με βάση το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο π) της Συνθήκης της ΕΚ, να λαμβάνει υπόψη την προαγωγή της γλωσσικής πολυμορφίας, συμπεριλαμβανομένων των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών, και σε άλλα προγράμματα της ΕΕ, αναφέροντας την π.χ. σαφώς ως ομάδα στόχο του προγράμματος δράσης κατά των διακρίσεων ή στα διαρθρωτικά ταμεία
- Με βάση το άρθρο 149 της Συνθήκης ΕΚ, να παρέχει πρόσβαση στα προγράμματα σε όλες τις προτάσεις έργων για όλες τις γλώσσες, περισσότερο ή λιγότερο διαδεδομένες

- Σε περίπτωση που οι γλώσσες αυτές είναι επίσημες και χρησιμοποιούνται στα πανεπιστήμια, να τις συμπεριλάβει στην εφαρμογή του προγράμματος Socrates
- Να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε στο μέλλον, κατά την ερμηνεία των άρθρων 149,150 και 151 της Συνθήκης ΕΚ, να ορισθεί μια περιεκτική έννοια για τη γλωσσική πολυμορφία
- Με βάση τα άρθρα 149, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, και 151, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, να λαμβάνει επίσημη ενημέρωση κατά τακτά χρονικά διαστήματα από τη Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Περιφερειακές ή Μειονοτικές Γλώσσες σχετικά με την πρόοδο της διαδικασίας κύρωσης και τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή του Χάρτη στα κράτη μέλη της ΕΕ
- Με βάση τα άρθρα 149, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, και 151, παράγραφος 3, της Συνθήκης ΕΚ, να ενημερώνεται επισήμως κατά τακτά διαστήματα μέσω της Γραμματείας της Σύμβασης Πλαισίου του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων σχετικά με την πρόοδο της διαδικασίας κύρωσης και τις εξελίξεις ως προς την εφαρμογή της Σύμβασης Πλαισίου από τα κράτη μέλη της ΕΕ
- Με βάση το άρθρο 149 της Συνθήκης ΕΚ και στο πλαίσιο της προώθησης της κινητικότητας των διδασκόντων, να προαγάγει την εκπαίδευση δασκάλων των περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών
- Να υποβάλλει τακτικά εκθέσεις προς την Επιτροπή Πολιτισμού της ΕΚ σχετικά με το πρόγραμμα δράσης για την εκμάθηση γλωσσών και τη γλωσσική πολυμορφία και την υλοποίησή του
- Με βάση το άρθρο 6 της συνθήκης ΕΕ, να λαμβάνει υπόψη την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των μειονοτήτων
- Να συνεχίσει να υποστηρίζει το Ευρωπαϊκό Γραφείο Λιγότερο Διαδεδομένων Γλωσσών (EBLUL), δίκτυο που εκπροσωπεί κοινότητες που ομιλούν λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες και στα 15 κράτη μέλη της ΕΕ, και τα τρία ακαδημαϊκά ερευνητικά κέντρα Mercator, ως οργανισμούς γενικού ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος που έχουν ως λειτουργία τη διαδίκτυωση περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών, να αυξήσει τη χρηματοδοτική ενίσχυση ώστε να εξασφαλίσει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των αρμοδιοτήτων του Γραφείου, και να χρησιμοποιεί τους πόρους του
- Να προαγάγει τη διαμέσου των μέσων ενημέρωσης συνεργασία κοινοτήτων περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών, εφόσον προσλαμβάνει ευρωπαϊκή διάσταση και συνίσταται στη διασυνοριακή συνεργασία (MIDAS, ΕΕΒΑ κ.λπ.)
- Κατά τις εκστρατείες προβολής των πολιτικών της ΕΕ, να λαμβάνει δεόντως υπόψη τις εφημερίδες που εκδίδονται σε περιφερειακές ή μειονοτικές γλώσσες, συνεκτιμώντας και την πολιτική στάθμιση
- Να προάγει πολιτιστικές δραστηριότητες - για παράδειγμα, πολιτισμικά δίκτυα, πολιτισμικές δραστηριότητες, μεταφράσεις κ.λπ. - με συμμετοχή περιφερειακών ή μειονοτικών γλωσσών
- Να υποστηρίζει τη δημιουργία δικτύων για τη γλωσσική πολυμορφία και την εκμάθηση των γλωσσών στα οποία θα συμμετέχουν, μεταξύ των άλλων, αντιπροσωπευτικοί πολιτικοί και ακαδημαϊκοί θεσμοί - ιδίως όσοι ασχολούνται με τη χρήση νέων τεχνικών εκμάθησης γλωσσών όπως η λεγόμενη γλωσσική εμπάπτιση - και να οργανώνει ετήσιο ενημερωτικό σεμινάριο με σκοπό τις προσκλήσεις υποβολής

προσφορών για τις γλωσσικές κοινότητες ως ομάδα στόχο. Το Ευρωπαϊκό Γραφείο Λιγότερο Διαδεδομένων Γλωσσών θα μπορούσε να αναλάβει τη γραμματειακή υποστήριξη ενός τέτοιου δικτύου

- Κατά τον ορισμό στόχων, χρηματοδοτικών προσανατολισμών και προτεραιοτήτων να λαμβάνει υπόψη τα αποτελέσματα του ελέγχου που πραγματοποιείται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Χάρτη του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις Περιφερειακές και Μειονοτικές Γλώσσες και, στο μέτρο που αφορά και τα γλωσσικά θέματα, τη σύμβαση πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία των εθνικών μειονοτήτων, προς τούτο, θα πρέπει να θεσπισθεί η τακτική συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων γραφείων της Επιτροπής και του Συμβουλίου της Ευρώπης
- Να σχεδιάσει μια μορφή ένταξης στο γλωσσικό καθεστώς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις επίσημες εκείνες γλώσσες των κρατών μελών που χρησιμοποιούνται κατά πλειοψηφία στην επικράτειά του, σε όλα τα κοινωνικά επίπεδα, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και στην εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένης της πανεπιστημιακής
- Να υποστηρίζει φόρα τοπικών και περιφερειακών αρχών που ασχολούνται με το γλωσσικό σχεδιασμό για την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τις αποτελεσματικότερες μεθόδους εφαρμογής γλωσσικών πολιτικών
- Να χρησιμοποιήσει τις αρχές και τους στόχους του Χάρτη ως κριτήριο για να αξιολογήσει τη συμμόρφωση των υποψηφίων για ένταξη χωρών με τις υποχρεώσεις τους ως προς την προστασία των μειονοτήτων τους, όπως αυτές περιγράφονται στα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 1993 στην Κοπεγχάγη

Σχέδιο Δράσης 2004 - 2006 (4 Σεπτεμβρίου 2003)

Το προτεινόμενο πρόγραμμα δράσης έχει προσδιορίσει τέσσερις ευρείς τομείς στα πλαίσια των οποίων θα πρέπει να αναπτυχθούν δράσεις: επέκταση των πλεονεκτημάτων της δια βίου εκμάθησης γλωσσών στο σύνολο των πολιτών, βελτίωση της διδασκαλίας των γλωσσών, δημιουργία περιβάλλοντος πιο ευνοϊκού για τις γλώσσες και ανάπτυξη πλαισίου ευνοϊκού για την πρόοδο.

Η εκμάθηση γλωσσών είναι δραστηριότητα που διεξάγεται δια βίου και για την οποία το παρόν πρόγραμμα δράσης προσδιορίζει τους ακόλουθους συγκεκριμένους στόχους:

- εκμάθηση μιας μητρικής γλώσσας και δύο άλλων γλωσσών·
- εκμάθηση γλωσσών στα πλαίσια της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και κατάρτισης·
- εκμάθηση γλωσσών στα πλαίσια της ανώτατης εκπαίδευσης·
- εκμάθηση γλωσσών στους ενήλικες·
- ενθάρρυνση της εκμάθησης γλωσσών σε άτομα με ειδικές ανάγκες·
- ανάπτυξη ευρέως φάσματος γλωσσών.

Καλύτερη διδασκαλία γλωσσών επιτυγχάνεται επίσης με μια πιο δεκτική σχολική δομή. Σ' αυτό το πλαίσιο, το παρόν πρόγραμμα δράσης προσδιορίζει τους ακόλουθους συγκεκριμένους στόχους:

- σχολείο ευνοϊκό για τις γλώσσες·
- ευρύτερη διάδοση εργαλείων που αναπτύσσονται για τη διδασκαλία και την εκμάθηση γλωσσών·
- καλύτερη κατάρτιση των καθηγητών γλωσσών·
- αύξηση της προσφοράς καθηγητών γλωσσών·
- κατάρτιση των εκπαιδευτικών σε άλλες ειδικότητες·
- αξιολόγηση των γλωσσικών ικανοτήτων.

Για να δημιουργηθεί περιβάλλον ευνοϊκό για τις γλώσσες, το παρόν πρόγραμμα δράσης προσδιορίζει τους ακόλουθους ειδικούς στόχους:

- διαμόρφωση μιας ενταξιακής προσέγγισης της γλωσσικής ποικιλομορφίας·
- δημιουργία κοινοτήτων ευνοϊκών για τις γλώσσες·
- βελτίωση της προσφοράς εκμάθησης γλωσσών και του επιπέδου συμμετοχής.

Με στόχο να αναπτυχθεί ένα πλαίσιο ευνοϊκό για την πρόοδο όσον αφορά τις τοπικές, περιφερειακές, εθνικές, καθώς και ευρωπαϊκές πολιτικές αρχές, το παρόν πρόγραμμα δράσης προτείνει επικεντρωμένες δράσεις.

Για καθέναν από αυτούς τους τρεις ευρείς τομείς δράσης, το παρόν πρόγραμμα δράσης καθορίζει συγκεκριμένους στόχους, καθώς και επί τούτου δράσεις προς υλοποίηση, σύμφωνα με ένα πολύ ακριβές βραχυπρόθεσμο χρονοδιάγραμμα (μεταξύ 2004 και 2006). Αυτές οι δράσεις απευθύνονται στις τοπικές, περιφερειακές και εθνικές αρχές.

Ως σύνολο, το προτεινόμενο φάσμα γλωσσών θα πρέπει να περιλαμβάνει τις "μικρές" ευρωπαϊκές γλώσσες, καθώς και όλες τις "μεγάλες", τις περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες και τις γλώσσες των μεταναστών, καθώς και εκείνες που αναγνωρίζονται ως

εθνικές γλώσσες, και τις γλώσσες των κύριων εμπορικών εταιρών μας σε ολόκληρο τον κόσμο.

Τα κράτη μέλη θα πρέπει να παράσχουν επαρκείς πληροφορίες στους γονείς σχετικά με την επιλογή της πρώτης ξένης γλώσσας του παιδιού τους και το περιθώριο που αφήνουν τα σχολικά προγράμματα για τη διδασκαλία ενός ευρύτερου φάσματος γλωσσών.

Μια πραγματική δέσμευση εκ μέρους των δημόσιων αρχών σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και σε ευρωπαϊκή βαθμίδα είναι ουσιαστική για την προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας. Το παρόν πρόγραμμα δράσης προτείνει επίσης τις ακόλουθες δράσεις:

1. Δημιουργία, το 2004, μιας μόνιμης ομάδας υψηλού επιπέδου αποτελούμενης από εκπροσώπους των κρατών μελών, των κοινωνικών εταιρών και του κόσμου της εκπαίδευσης, της κατάρτισης και του πολιτισμού. Αυτό θα συμβάλει στην παράταση του παρόντος προγράμματος δράσης, ενθαρρύνοντας τη δημόσια συζήτηση με τα υπεισερχόμενα μέρη όσον αφορά την εκμάθηση γλωσσών και τη γλωσσική ποικιλομορφία.
2. Χρηματοδότηση μιας λεπτομερούς μελέτης (η πρόσκληση υποβολής προσφορών προβλέπεται για το 2003) σχετικά με τις απαιτήσεις όσον αφορά τις γλωσσικές ικανότητες στην Ευρωπαϊκή Ένωση.
3. Χρηματοδότηση μελετών (η πρόσκληση υποβολής προσφορών προβλέπεται για το 2004) σχετικά με το κόστος της πολυγλωσσίας, και τις επιπτώσεις στην ευρωπαϊκή οικονομία της αποτυχίας ορισμένων εμπορικών συναλλαγών εξαιτίας έλλειψης γλωσσικών ικανοτήτων.
4. Χρηματοδότηση ερευνών (που προβλέπεται για το 2006) σχετικά με θέματα όπως οι σχέσεις ανάμεσα στην πολυγλωσσία και την πολυπολιτισμική κοινωνία, η ευρωπαϊκή ταυτότητα και η κοινωνία που βασίζεται στη γνώση, η βάση της γλωσσικής εκμάθησης και οι συνέπειες των μεθοδολογιών της διδασκαλίας των γλωσσών.
5. Δημοσίευση ενός τόμου από το ευρωπαϊκό δίκτυο Ευρυδίκη που περιλαμβάνει μια λεπτομερή γενική ανάλυση της διδασκαλίας ξένων γλωσσών στα ευρωπαϊκά σχολεία. Αυτό το έγγραφο θα κυκλοφορήσει στο τέλος του 2004 και θα ενημερώνεται κάθε δύο έτη.
6. Δημοσίευση από την Επιτροπή των πληροφοριών σχετικά με το βαθμό στον οποίο τα προγράμμά της στους τομείς της εκπαίδευσης, της κατάρτισης, της νεότητας, των μέσων ενημέρωσης και του πολιτισμού συμβάλλουν στην προώθηση της εκμάθησης γλωσσών και της γλωσσικής ποικιλομορφίας (που προβλέπεται από το 2005 και μετά).
7. Καθιέρωση στη διάρκεια του 2004 και του 2005 ενός ευρωπαϊκού δικτύου επιθεωρητών (και πολιτικών υπεύθυνων) στον τομέα της εκπαίδευσης και της κατάρτισης στις ξένες γλώσσες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Banchoff, T & Smith, M. P. Eds 1999: *Legitimacy and the European Union: The Contested Polity*, London: Routledge.
- Beetsma D., 2002: *Trilingual Primary Education in Europe*, Mercator-Education.
- Cummins, J., 1999: *Ταυτότητες υπό διαπραγμάτευση*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
- D. Archibugi, *The Language of Democracy: Vernacular Or Esperanto?* Harvard University, Center for European Studies, Working Paper 118.
- Egan - Robertson A. & Bloome D., 2001: *Γλώσσα και πολιτισμός*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα.
- EU project 1998: *European models of bilingual education 1994-1998*, French in the Aosta Valley, Catalan in Catalonia, Frisian in the Netherlands, Irish in the Republic of Ireland
- Habermas J , 2003: *Ο Μεταθνικός Αστερισμός*, εκδ. Πόλις, Αθήνα.
- Habermas, J., 2001: *Why Europe needs a constitution*, *New Left Review*, 11, 5-26.
- Hagege C., 1993: *Η πνοή της γλώσσας. Δρόμοι και πεπρωμένα των γλωσσών και των διαλέκτων της Ευρώπης*, εκδ. Κάτοπτρο, Αθήνα.
- Hagege C., 1999: *Το παιδί ανάμεσα σε δύο γλώσσες*, εκδ. Πόλις, Αθήνα.
- Hix, S., 1999: *The Political System of the European Union*, London: Macmillan.
- Kramer, St. Ph. and Κυριακοπούλος Ι., 1996: *Trouble in Paradise? Europe in the 21st Century*, McNair Paper 49, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington D.C.

- Lavdas K. A. & Mendrinou M., 1999: *Politics, Subsidies and Competition: The New Politics of State Intervention in the European Union*, London: Edward Elgar.
- Lavdas K. A., 2001: Republican Europe and Multicultural Citizenship, *Politics*, 21.1.
- Levi-Strauss C., 2003: *Φυλή και Ιστορία. Φυλή και Πολιτισμός*, εκδ. Πατάκης, Αθήνα.
- Mac Aogain E. 1997: Ισχυρές και Ασθενείς Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη
- Muller P., Surel Y, 2002: *Η Ανάλυση των πολιτικών του κράτους*, εκδ. Τυπωθήτω, Αθήνα.
- Nussbaum M. C., 1999: *Υπέρ πατρίδος. Πατριωτισμός ή Κοσμοπολιτισμός*, εκδ. Scripta, Αθήνα.
- Schwarzmantel J., 2004: *Για μια δημοκρατική πολιτεία: ταυτότητα και συμμετοχή*, εκδ. Κριτική, Αθήνα.
- Skutnabb-Kangas T., 2000: *Linguistic Genocide in Education or Worldwide Diversity and Human Rights?* Manwah New Jersey Lawrence Erlbaum Associates.
- Skutnabb-Kangas, T. Cummins J. Clevedon, *Minority Education: From shame to struggle*, UK, Multilingual Matters.
- Smith D. and Wright S., 1999: *Whose Europe? The turn towards democracy*, Oxford: Blackwell.
- Treanor P., 1998: Making Europe Multilingual
- Van Evera S., 2003: *Εισαγωγή στη μεθοδολογία της πολιτικής επιστήμης*, εκδ. ποιότητα.
- Walzer M., 2003: *Η ηθική εντός και εκτός των συνόρων*, εκδ. Πόλις, Αθήνα.
- Αλεξόπουλος Α., 2002: Αφανείς μορφές πολιτικής και γραφειοκρατικές αντιπαραθέσεις: ο ρόλος της Επιτροπής στην ομοσπονδιακή οικοδόμηση, Τετράδια Πολιτικής Επιστήμης, εκδ. Κριτική, τ. 1, Αθήνα.
- Αλτουσέρ, Λ., 1976: *Ιδεολογία και ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους, Πολίτης, 3-4.*
- Δερτιλής Γ.Β., 1996: *Αεί παίδες απαίδευτοι*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα,
- Δερτιλής Γ.Β., 1999: *Παιδεία και Ιστορία*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Δερτιλής Γ.Β., 2000: *Ευρώπη*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Ιωακειμίδης, Π.Κ., 2001: *Το μέλλον της Ευρώπης*, εκδ. Σιδέρης, Αθήνα.

- Ιωσιφίδης Θ., 2003: *Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων στις κοινωνικές επιστήμες*, εκδ. Κριτική, Αθήνα.
- Καραποστόλης Β., 1989: *Ήπιος Λόγος*, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα.
- Κοντογιώργης, Γ. Δ., 1997: *Μετά τον κομμουνισμό*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα.
- Λάβδας Κ. Α., 1999: *Η πολυπολιτισμικότητα και η θεωρητική κληρονομιά του σύγχρονου κράτους*, *Επιστήμη και Κοινωνία*, τ. 2-3, εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα.
- Λάβδας Κ. Α., 2001: *Σύγχρονη Πολιτική και Διακυβέρνηση*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα.
- Λάβδας, Κ. Α. Χρυσόχου Δ. Ν. & συνεργάτες, 2004: *Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και Πολιτική Θεωρία. Η Πρόκληση του Ρεπουμπλικανισμού*, εκδ. Ι. Σιδέρης, Αθήνα.
- Λάζος Χ. 1997: *Ισχυρές και Ασθενείς Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσ/κη.
- Μαραβέγιας Ν., Τσινισιζέλης Μ., 1991: *Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση. Θεωρία και Πολιτική*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα.
- Παπαδάκης Ν. Ε., 2003: *Εκπαιδευτική Πολιτική. Η εκπαιδευτική πολιτική ως κοινωνική πολιτική*, εκδ. ελληνικά γράμματα, Αθήνα.
- Παπαδάκης Ν. Ε., 2004: *Η Παλίμψηστη Εξουσία*, εκδ. Gutenberg, Αθήνα.
- Παπαδημητρίου Γ., 2002: *Η συνέλευση για το μέλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα.
- Παπαδημητρίου Γ., 2002: *Η συνταγματοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, εκδ. Παπαζήσης, Αθήνα.
- Παυλίδου Θ., 1997: *Ισχυρές και Ασθενείς Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη.
- Πόστμαν Ν., 2003: *Η πυξίδα του Μέλλοντος*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Τοκατλίδου Β. 1997: *Ισχυρές και Ασθενείς Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη
- Τσόμσκι Ν., 2003: *Η Αρχιτεκτονική της γλώσσας*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα.
- Φραγκουδάκη Α. 1997: *Ισχυρές και Ασθενείς Γλώσσες στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, *Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου*, εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσ/κη
- Χαραλάμπης, Δ. 1998: *Δημοκρατία και Παγκοσμιοποίηση: Η έννοια του ανθρώπου στη νεωτερικότητα*, εκδ. Ίδρυμα Σάκη Καραγιωργα, Αθήνα.
- Χρησιτίδης Α.Φ. & συνεργάτες, 2001: *Εγκυκλοπαιδικός οδηγός για τη γλώσσα*,

εκδ. Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη.

Χρησιδής Α.Φ., 1999: *Γλώσσα, Πολιτική, Πολιτισμός*, εκδ. πόλις, Αθήνα.

Χρησιδής, Α. Φ. , 1996: *Η ελληνική γλώσσα*, εκδ. ΥΠΕΠΘ & Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, Θεσσαλονίκη

ΠΗΓΕΣ

1. Ευρωπαϊκή ημέρα για τις γλώσσες
http://europa.eu.int/comm/education/policies/lang/languages_en.html
2. Ευρωπαϊκό πρόγραμμα LINGUA:
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/socrates/lingua/index_en.html
3. Δράσεις προγράμματος LINGUA:
http://europa.eu.int/comm/education/socrates/lingua/catalogue/home_en.htm
4. Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων: <http://db.consilium.eu.int/df/default.asp?lang=en>
5. Σχέδιο Δράσης 2004-2006 για τις γλώσσες:
http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/actlang/act_lang_en.pdf
6. Περιοδικό της Επιτροπής για την Παιδεία και τον Πολιτισμό:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/mag/22/en.pdf
7. Επιτροπή για την Παιδεία και τον Πολιτισμό:
http://europa.eu.int/comm/dgs/education_culture/index_en.htm
8. Επικοινωνιακός κόμβος της ΕΕ: <http://europa.eu.int/>
9. Δίκτυο πληροφοριών για της περιφερειακές και μειονοτικές γλώσσες:
<http://www.mercator-central.org>
10. Σύνοψη της νομοθεσίας: http://europa.eu.int/scadplus/scad_en.htm
11. Προώθηση και προστασία των περιφερειακών και μειονοτικών γλωσσών και πολιτισμών
<http://europa.eu.int/comm/education/langmin.html>
12. Λευκή Βίβλος για την Εκπαίδευση και την Κατάρτιση:
<http://europa.eu.int/comm/education/doc/official/keydoc/lb-en.pdf>

13. Δίκτυο Ευρυδίκη: www.eurydice.org
14. Γραφείο για τις Λιγότερο Διαδεδομένες Γλώσσες: www.eblul.org
15. Ενημερωτική ιστοσελίδα του MERCATOR: www.ciemen.org/mercator
16. Ενημερωτική ιστοσελίδα για την εκπαίδευση και την κατάρτιση στην ΕΕ:
http://europa.eu.int/comm/education/index_en.html
17. Έρευνα και ανάπτυξη στην ΕΕ: www.cordis.lu
18. Διεύθυνση ενημέρωσης κι επικοινωνίας: <http://europa.eu.int/en/comm/spp/rapid.html>
19. Έρευνα του Ευρωβαρόμετρου σχετικά με τους Ευρωπαίους και τις γλώσσες:
http://europa.eu.int/comm/public_opinion/archives/eb/ebs_147_summ_en.pdf
20. Μειονοτικές Γλώσσες στην ΕΕ: <http://www.uoc.edu/euromosaic>
21. Ευρωπαϊκά Θεσμικά όργανα και άλλοι οργανισμοί:
http://www.europa.eu.int/institutions/index_el.htm
22. Κόκκινο Βιβλίο της UNESCO για τις επισφαλείς γλώσσες στην Ευρώπη:
http://www.helsinki.fi/~tasalmin/europe_index.html
23. Ευρωπαϊκό Κέντρο για Μειονοτικά Θέματα: <http://www.ecmi.de/doc/index.html>
24. Ίδρυμα για επισφαλείς γλώσσες: <http://www.oqmios.org/home.htm>
25. Το μέλλον των γλωσσών στην Ευρώπη:
<http://web.inter.nl.net/users/Paul.Treanor/eulang.html>
26. Πρόγραμμα Leonardo da Vinci:
http://europa.eu.int/comm/education/programmes/leonardo/leonardo_en.html
27. Έκθεση σχετικά με συστάσεις στην Επιτροπή σχετικά με τις περιφερειακές και λιγότερο διαδεδομένες ευρωπαϊκές γλώσσες - τις γλώσσες των μειονοτήτων στην ΕΕ - λαμβάνοντας υπόψη τη διεύρυνση και την πολιτιστική πολυμορφία:
<http://www2.europarl.eu.int/omk/sipade2?L=EN&OBJID=30525&LEVEL=3&MODE=SI&NAV=X&LSTDOC=N>
28. Πηγές πληροφοριών και σημεία επαφής ΕΕ:
http://www.europa.eu.int/geninfo/info/guide/index_el.htm#db
29. Επίσημη εφημερίδα / Συνθήκες:
http://europa.eu.int/eur-lex/el/search/search_treaties.html
30. Η Συνθήκη του Άμστερνταμ: <http://europa.eu.int/abc/obj/amst/el/index.htm>
31. Γλωσσάριο όρων ΕΕ: <http://europa.eu.int/scadplus/leg/el/cig/q4000a.htm#a6>
32. ΕΕ και νεολαία: http://europa.eu.int/comm/youth/doc/studies_en.html

33. Επικαιρότητα: http://europa.eu.int/index_el.htm
34. Πρόγραμμα Σωκράτης: <http://europa.eu.int/comm/education/socrates.html>
35. Πρόγραμμα Tempus: <http://europa.eu.int/comm/education/tempus/index.html>
36. Πρόγραμμα Νεολαία: <http://europa.eu.int/comm/education/youth/youthprogram.html>
37. Δια Βίου Μάθηση: http://europa.eu.int/comm/education/III_en.html
38. Λευκό Βιβλίο για τη Νεολαία:
<http://europa.eu.int/comm/education/youth/ywp/index.html>
39. ELearning: <http://europa.eu.int/comm/elearning>
40. Εκπαίδευση και Επαγγελματική Επιμόρφωση:
41. http://europa.eu.int/eur-lex/el/lif/reg/el_register_1630.html
42. Δραστηριότητες ΕΕ (Εκπαίδευση, Κατάρτιση, Νεολαία):
http://europa.eu.int/pol/educ/index_el.htm
43. Σχέδιο Ευρωπαϊκού Συντάγματος:
http://europa.eu.int/comm/press_room/presspacks/constit/cv00797-re01.el03.pdf
44. Ανακοίνωση Γεν. Δ/νσης Εκπαίδευσης και Πολιτισμού «Η πραγμάτωση μιας ευρωπαϊκής περιοχής δια βίου μάθησης»:
http://europa.eu.int/comm/education/policies/III/life/communication/com_el.pdf
45. Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης και Κοινωνικών Υποθέσεων:
http://europa.eu.int/comm/employment_social/index_el.html
46. Κοινοτική Πρωτοβουλία αντιμετώπισης των διακρίσεων και της ανισότητας που υφίστανται οι εργαζόμενοι και τα άτομα που αναζητούν εργασία:
http://europa.eu.int/comm/employment_social/equal/index_el.html
47. Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (EUMC):
www.eumc.eu.int/eumc/index.php
48. Ευρωπαϊκό Κέντρο Μετανάστευσης: www.emz-berlin.de/start/animation.htm
49. Περιοδικό για ζητήματα Εθνοπολιτικής και Μειονοτήτων στην Ευρώπη:
<http://www.ecmi.de/jemie>
50. Κοινή Γνώμη: http://europa.eu.int/comm/public_opinion
51. Ευρωπαϊκό Εκπαιδευτικό και Ερευνητικό Κέντρο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Δημοκρατία: <http://www.etc-graz.at>
52. Κίνηση πολιτών για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην Εκπαίδευση: www.pdhre.org

53. Εικονικό ερευνητικό κέντρο για τη διδασκαλία και την εκμάθηση ξένων γλωσσών:
www.linguanet-europa.org/y2
54. Δίκτυο για την εκμάθηση εκπαιδευτικών θεμάτων με τη χρήση μιας ξένης γλώσσας:
www.euroclit.net
55. Εκμάθηση γλωσσών: www.europa.eu.int/comm/education/languages/index.html
56. Ιστοσελίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης για τις γλώσσες: www.coe.int/lang
57. Γλωσσικά Δικαιώματα: <http://www.unesco.org/most/ln2lin.htm>
58. Γλώσσες: www.eurolang.net/browse.htm